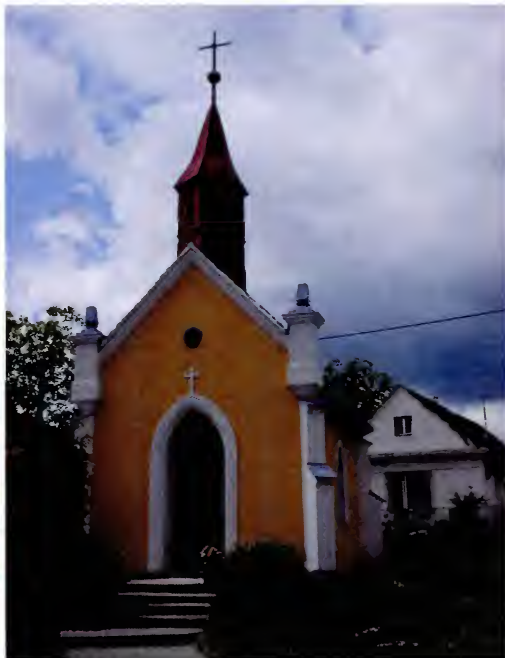
JAK KRÁČEL ČAS NAŠÍM KRAJEM II

Rouchovansko

Milada Horáková

Malá kronika nevšedních příběhů jednoho rodu

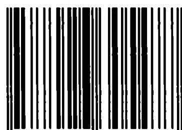
Útlá knížečka, kterou máte v rukou, je malým nahlédnutím do historie kraje kolem Rouchovan za posledních 300 let. Velmi stručně zachycuje některé události, které ovlivňovaly život zdejších obyvatel. Ti jen zřídka prožívali šťastná období. Často je postihovala různá nevítaná nařízení vládců, útrapy nemocí, nepřízně počasí, pohromy a časté války. Všechny události dávných časů bývají zapomenuty. Jen díky sporým zápisům dávných kronikářů nám před očima vyvstávají někdejší lidská dramata.

Tato publikace si nejvíc všímá dějinných událostí a obyčejného života lidí za posledních sto let. Třebaže se nám tato doba zdá jako nedávná, byla velmi složitá, od dnešní odlišná a nám už dnes vzdálená. Vidíme, jak se promítala do pohnutých osudů členů jedné selské rodiny ze Šemíkovic. Jedná se o životní příběhy devíti dětí Františka a Marie Severinových, které vyrůstaly začátkem dvacátého století společně se svým vrstevníkem, pozdějším slavným básníkem Vítězslavem Nezvalem. Jedna z dcer byla jeho dětskou láskou. Té ještě ve svém pozdním díle věnoval své vzpomínky.

Děj zachycuje nejen rodinné události, ale i objevy a šíření různých tehdejších průmyslových vymožeností a kulturní i vyjímečné události Šemíkovic a Rouchovan, jak je přinášela doba.

Ze všech vyprávění svých pohnutých osudů, které mi za svého života moji příbuzní poskytli, vyvstává otázka, zda si za svůj dramaticky prožitý život může každý sám, nebo je mu předurčen?

knihovnicka.cz

JAK KRÁČEL ČAS NAŠÍM KRAJEM II

Rouchovansko

Malá kronika nevšedních příběhů jednoho rodu

Milada Horáková

Brno 2013

Jak kráčel čas naším krajem II

Rouchovansko

Malá kronika nevšedních příběhů jednoho rodu

Jako památku na některé ze svých předků věnuji svým vnoučatům:

Petře a Lucii,
Danielu a Pavlovi

Poděkování

Děkuji především svým zesnulým rodičům, zvláště otci, jeho sestrám a bratrům za vyprávění svých pohnutých osudů, které mi před léty svěřili. Současně se jim omlouvám, že jsem se k jejich sepsání odhodlala až po mnoha letech, kdy už nikdo z nich nežije. Jsem však přesvědčená, že o všem vědí.

Svému manželovi děkuji za trpělivost a věcné připomínky.

Za sdělení o založení šemíkovické kapličky a za poskytnutí fotografie rouchovanské Madony děkuji rouchovanskému faráři, P. Františku Nechvátalovi.

Za poskytnutí dobových fotografií děkuji panu Ing. Miroslavu Žákovi.

Za jazykovou korekturu děkuji své přítelkyni PhDr. Marii Pavlovské Ph.D.

Za rady a připomínky technického rázu a za některé fotografie děkuji své vnučce Petře Horákové.

Úvod

Krátký život člověka, běžné denní povinnosti a starosti omezují splnění lidských tužeb, předsevzetí a cílů. Nemilosrdný čas zametá všechny události, byť sebevýznamnější, které nás kdysi dojaly a významně poznamenaly, do stejného koše mlhavých vzpomínek. Je to jako s květinami. Všechny kvetou a všechny vadnou. Čas plyne nesmlouvavě a přináší nové události a prožitky. Každá generace má poněkud jiné podmínky k životu než měla předcházející. S každou další generací se zapomíná na to, co bylo. Životní podmínky nás nutí starat se o současnost. Je však třeba, abychom se alespoň někdy vraceli ke kořenům a přiblížili si dobu našich předků, a tak poznali jejich problémy, jejich starosti a osudy. Jaké překážky museli překonávat, aby přežili! Kolik válečných pohrom postihlo tento kraj jen za posledních 300 let! Kolika vlnám poválečných epidemií a hladu museli vzdorovat! Snad proto si tolik vážili života a dokázali se radovat z každé maličkosti. Život i přírodu kolem vnímali jako velký Boží dar. Mnohem víc si uvědomovali, jak jsou na ní závislí, jak jsou s ní spjati a jak jsou bezmocní. Stali se pokornými. Proto chodili do kostelů děkovat a hlavně prosit o požehnání ve své práci a o odvrácení všeho zlého. Smrt svých blízkých a utrpení brali jako smutnou součást života. Tragické události a neštěstí v rodinách je nerozdělovalo, ale ještě víc stmelovalo.

Návraty k našim kořenům by nás měly vést k tomu, abychom si víc vážili našich dnešních životních podmínek. Pokrok v medicíně vymýtil různé nebezpečné choroby a technický pokrok se zasloužil o to, že většina národa žije mnohem blahobytněji než kdykoliv jindy.

Jsme však šťastnější?

V každé době vyvstává otázka, jak je to s lidskými osudy. Jsou závislé jen na době? Jsou někým řízeny, nebo jsou jen hříčkami náhod či následkem úmyslného jednání lidí? Může si za svůj různě prožitý život každý sám? Nebo je každému předem dán způsob jeho rozhodování a jednání v rozličných životních situacích, plán setkání s různými lidmi, které mu ovlivní třeba celý život?

Z popisovaných příběhů vyplývá, že tragické osudy lidí kromě nemocí zapříčiňuje charakter doby, především touha mocných po moci a po bohatství, která vede k válkám. A mezi lidmi nepřejícnost, závist,

neústupnost, nesnášenlivost a nenávist. Obvykle chybí vzájemné pochopení, úcta, snášenlivost a hlavně láska. Láska v rodinách, láska mezi sousedy, láska mezi národy.
V příbězích, které vám předkládám, jsou zachyceny skutečné osudy příslušníků jednoho selského rodu ze Šemíkovic u Rouchovan od roku 1775, jak se mi je podařilo vydolovat z propasti času prostřednictvím sporých zápisů v archívech a z vyprávění dnes už nežijících účastníků, hlavně dcer a synů rolníka Františka Severina a jeho ženy Marie, hlavních představitelů rodu. Žili ve stejné vesnici, kde prožil své dětství a studentská léta jejich vrstevník a kamarád, slavný básník, milovník a opěvovatel tohoto kraje, Vítězslav Nezval.

Motto:

Tam, kde se vyhřívá ještěrka na prahorním kameni
a vesničané trhají do košů lipový květ,
tam, kde půl plechového Krista s hlavou
nakloněnou k rameni
vykupuje o Velikonocích svět,
tam, kde tluče žentour koně do kopyt,
v moravské náhorní rovině leží víska, po které se mi často stýská.
Zprvu jsem to nedovedl pochopit.

Vítězslav Nezval. Z domoviny

I. POSLÁNÍ

Bohatý dědic

Jarní vítr začal vysušovat blátivé cesty nad vsí a sluníčko, pokud mu to mračna dovolila, se už s větší silou opíralo hlavně do jižních strání. Přes kopec, od Rouchovan k Šamíkovicím, spěchala s taškou v ruce ženská postava. Byla to porodní bába. V duchu přemítala... Je to prvorodička, kdo ví, jak to půjde. A svobodná matka. Každý ví, že je bohatá. Má zdědit dva domy. U jednoho domu prý je půllán, to je šedesát měřic, a u druhého po všelijakých císařských úpravách čtyřicet měřic. A oba domy nemají hospodáře. Ale co je jí všechno bohatství platné, když má souchotiny? Tuberkulózou nemocná rodička obyčejně umírá ještě v šestinedělí... Nežijí už ani její rodiče, ani dvě starší sestry. Všichni zemřeli na tuberkulózu. V domě číslo 13 žije „nevěsta" sama... Rodička se ale nyní nachází v rodině svého snoubence a otce dítěte. Já tedy mám jít do domu č. 50, k Dobšům. Protože se předpokládá, že rodička zemře, nebude se prý konat ani svatba, protože by po její smrti všechen majetek připadl cizímu člověku. Takto prý alespoň všechno zůstane jejímu dítěti. Nedej Bože, aby mi umřela při porodu! To by mi k pověsti nepřidalo. Rodička prý měla už několikrát chrlení krve! A jméno porodní asistentky, která přivede novorozence na svět, se zapisuje i do matriky... Tak přemítala porodní bába, než vyšla na kopec. Potom přidala do kroku a za chvíli otvírala dveře u domu č. 50. Přivítala ji vůně slepičí polévky, připravené pro mladou matku, a smažené koblihy.

Navzdory obavám se narodil zdravý chlapec. V rouchovanské matrice narozených nových občánků je švabachem v jazyce německém psáno, že:

„26. březena 1869 se v Šamikovicích v domě č. 50 narodil František Severin.

Porodní asistentka: Josefa Muzikářová

Otec dítěte je přítomen při křtu, potvrzuje, že je to jeho vlastní dítě a žádal za přítomnosti dvou svědků, aby byl zapsán jako právoplatný otec dítěte.

Podpis otce dítěte:

František Dobeš

Otec: František Dobeš, syn Tomáše Dobše, pololáníka a jeho ženy, rozené Veselá

Matka: Marie, dcera Františka Severina, pololáníka ze Šamikovic a jeho ženy, rozené František Loupal z Křepic.

Kmotři: Josef Loupal, pololáník z Křepic a Marie, jeho manželka, oba katolíci."

Později byla mezi řádky dopsaná poznámka: "*Protože zde podepsaný vlastní otec dítěte František Dobeš zemřel 20. dubna 1873, aniž by uzavřel sňatek s Marií Severinovou, matkou dítěte, jeví se dítě jako nelegitimní a nese proto příjmení matky*".

V roce 1873, kdy zemřel malému Františkovi otec, byla jeho matka už dávno po smrti. Zemřela totiž v šestinedělí, jak to předvídala porodní asistentka a jak to při tuberkulóze tehdy obvykle chodilo.[1] Nepomohla slepičí polévka, ani vydatná jídla. O malého Františka se tedy pravděpodobně do jeho 4 let starali u Dobšů. Po smrti jeho otce byl sirotkovi soudem určen poručník, který se měl o něj i o jeho majetek postarat do jeho plnoletosti, tj. do 24 let. Poručníkem se stal vzdálený příbuzný, rouchovanský sedlák. Ten dal Františka do rodiny šamíkovického ševce Juránka, který sám měl šest dětí. Ševcova rodina byla velmi chudá, ale uvítala další dítě především pro stálý finanční příjem, který musel poručník za chlapce vyplácet. Domácnost byla špinavá, všude byl nepořádek. Františkovi mezi dětmi smutno sice nebylo, ale do života si nesl vzpomínku především na ústrky a velký hlad, který míval po celé dětství. Když si chtěl utrhnout nějaké ovoce z vlastní zahrady, pacholci ho vyháněli.

O svěřený Františkův majetek se měl starat poručník, ale „hospodařili“ tam čeledíni a služky. Z cizího přece krev neteče, a když kocour není doma, myši mají pré. Postupně se z hospodářství ztrácely různé věci. Především peníze, které poručník odčerpával ze sumy, uložené pro Františka. Zmizely peřiny, kterých tam bylo pro tři nevěsty, i prkna, připravená na nové podlahy v místnostech. Práci bez dozoru vykonávala čeleď ledabyle a bez zodpovědnosti.

Po ukončení obecné školy dal poručník Františka na průmyslovku. Tam ale chlapec jednou dostal chrlení krve, a tak školu nedokončil. Po uzdravení přešel do hospodářské školy v Ivančicích. Po jejím ukončení se stal adjunktem na velkostatku v Dalešicích. Naučil se všem druhům prací a hospodaření. Byl chápavý, chtěl být moderním hospodářem, proto se věnoval studiu nových metod v zemědělství. Nejvíc ho bavilo sadařství.

1 Zápis o smrti matky je v Matrice zemřelých, pozn. autorky.

Zdaleka mu nebylo ještě 24 let, když kontrolní císařské orgány soudního hrotovického okresu zjistily, že jeho statek v Šamikovicích spěje ke krachu, že je zadlužený. Hospodaření služek a pacholků bez dozoru a ledabylost poručníka přineslo své ovoce. Císařské soudy však bedlivě dbaly na obdělávání každého kousku půdy, který sloužil k obživě národa, ale především také k placení daní.

Každý panovník se svými dekrety nějakým způsobem zapsal do života tehdejších rolníků. Pro vrchnost většinou pozitivně, pro sedláky už hůř. Až četné selské bouře a rozmáhající se průmysl donutily císařský dvůr v roce 1781 ke zrušení nevolnictví. Břemeno robotování zůstalo beze změn. Až v 19. století byla robota zkrácena na 10 hodin denně s jednohodinovou přestávkou.

Už Marie Terezie a po ní i císař Josef II. dbali na to, aby se selské grunty příliš nedrobily, a vydali k tomu několik dekretů. Např. patent z roku 1786 pojednával o právu dědickém. V roce 1788 bylo ustanoveno, že **„...ani jistý počet dobytka a nářadí se ze statku nesmí ani dědictvím bráti, ale musí u gruntu zůstati, aby vzdělávání gruntu bylo možné...“**. O selských statcích bylo ustanoveno, že odlehlé části pozemků se mohou odprodávat, ale že u statků musí zůstat aspoň 40 měřic polí, tj. 7,6 hektaru. Již Marie Terezie v roce 1753 nařídila, aby o dělení selských statků rozhodoval zemský katastr, který měly spravovat krajské úřady. Držitelé vlastních i sebemenších polností byli tehdy osvobozeni od vojenských povinností. To mělo za následek značné rozdrobení zemědělské půdy, protože o dlouholetou službu na vojně nikdo nestál. Vrchnosti to však přineslo značné příjmy. Na druhé straně zase ale ubylo koní, které na malých výměrách jejich majitelé nevyužili a neuživili. Koně však byli nepostradatelní pro vojsko. Proto další dekret zase vše změnil.

Na pole bez majitelů si často dělávala nároky vrchnost. Avšak už v roce 1789 bylo jasně ustanoveno, že: „selský statek připadne vrchnosti jen tenkráte, může-li vrchnost jeho lénní původ dostatečně prokázati jeho lénním listem. Nemůže-li to vrchnost prokázati a není-li zákonných dědiců, připadá statek státu.“

I když bylo nevolnictví zrušeno už v roce 1781 a robota v roce 1848, měla vrchnost stále ještě dosti velkou moc a daleko od Vídně si často vysvětlovala zákony po svém. Ale o tom se František dověděl později.

V rámci zachování statku nakonec hrotovický soud rozhodl, že sirotka Františka Severina zplnoletí, aby mohl svůj zbídačený statek převzít a začít ho co nejdřív zvelebovat. Po rozhodnutí soudu se František ujal svého majetku už ve svých 21 letech. Pánové u soudu mu ještě doporučili, aby se oženil s nějakou moudrou ženou, třeba starší, která by uměla dobře hospodařit.

Ke kořenům

Když se František ocitnul jako majitel na svém statku, valnou radost neměl. Všude byl nepořádek a špína. Zdi nebyly po mnoho let bílené ani ve světnicích, ani ve stáji, či v chlévě. Zahrada byla zarostlá plevelem a staré stromy přímo prosily o prořezání. Část polí zatím obdělával poručník a část měl v nájmu velkostatek.

Kromě zařizování spousty praktických záležitostí kolem hospodářství chtěl František vědět, jak a kdy byly jednotlivé lány získány, které parcely si v minulé době vrchnost přivlastnila, jak to bylo známo například o lesích. Poručník mu odevzdal dvě listiny: Svatební smlouvu jeho dědečka, Františka Severina, který si dne 10. září 1850 bral za ženu Josefu Loupalovou z Křepic. Druhou listinou byla Kupní smlouva Martina Severina z roku 1775, zřejmě jeho prapradědečka. Zvláštní shodou okolností našel mezi nádobím skleničku s vyleptaným nápisem:

Martin Severin, který umrznul

Památeční skleničky s různými nápisy podle přání zákazníků si tehdy objednávali zákazníci od sklářů na jarmarcích. Nikdy se však František nedověděl, jestli mu zmrznul pradědeček, nebo jiný prapředek.

Kupní smlouva představovala koupi vlastního pole, které jeho rod už dávno vlastnil a obdělával. Ale jako nový majitel si musel všechen majetek od vrchnosti koupit. Byla to listina z doby vlády císaře Josefa II., syna Marie Terezie, který se po smrti svého otce v roce 1765 ujal vlády. V habsburských zemích byl spoluvladařem císařovny Marie Terezie. Tato kupní smlouva byla vystavena podle císařského dekretu a nově založené Gruntovní knihy z roku 1770, tedy jedenáct roků před zrušením nevolnictví. Bylo to v době velkých selských bouří. Ty byly vedeny proti nemilosrdnému útlaku venkovského obyvatelstva vrchností. Kritická neúroda způsobená chladným a suchým počasím a pěstováním obilní monokultury měla za následek vypuknutí velkého hladomoru v českých zemích. Tehdy vymřela desetina národa. Hlad panoval v celé Evropě. To vedlo ke kořistnickým válkám. Hladomor tak přispěl k pozdějšímu velkému rozšíření pěstování brambor.

K podpisu kupní smlouvy došlo v Tavíkovicích na zámku dne 15. dubna 1775. V té době byl majitelem tavíkovického panství Bohumír Kotulinský.

Znění kupní smlouvy, která je psána kurentem v německém i českém jazyce, je následující:

„Dnes niže psanýho datum jest dle 3. měsýce února 1770. roku strany prodeje podacých domů emanirowanýho nejwyššýho patentu, a takowýž nowě založený gruntowní knihy Martinovi Severinovi ten pod číslem 36 situirowaný pullanský dum se wšemi přináležejícými kolmi, zahradami, laukami, pastwišmi, a jinšými sprawedlnostmi, tak jako takowý jeho předkowé, a on sám až posawád užiwal, w summě, za dwanácte rýnských stř. 30 kr. prodaný, a do takowého k temuž nowě založené gruntowni knihy dlé následujicých weyminků za wlastni připsán jest. A to syce:

aby

Předně: On y každý budaucý držitel takowýho wlastenství samo-spasytedlnau wiru ne jen wyznáwal, nýbrž taky se swýma přináležejícýma podle neyčistějšýho wyučowáni katolické cýrkwe swůj žiwot wedl, sebe wšeho bludu a kacýřstwa, jenžby se skrze wšmejkáni takowých knih neb skrytý schůzky a zatajeni falešných a podwodných učitelůw přihodilo, sebe a swoje horliwě zachowal, žádnau bezbožnau rotu u sebe zatajil, tím méně k takowé zlodějské slotě se připojil, žádný ponukowání a pozdwiženi proti zemskému knížeti, aneb swý wrchnosti prowozowal, nýbrž wždy - wždycky podle zemskýho zřízeni se wšý pilnosti žiw byl, naproti tomu, ale kdyby on skrz takowý trestu hodnýho pokračowáni z auhledu wůbecného zachowáni a zwelebeni, zato y taky kdyby on držitel swůj dum a grunty w náležitým stawu nezachowal, anobrž spustowati nechal, swýho držicýho vlastenstvi nedostatečným, ano y stratitelem téhož wšeho učiněn bude.

Za druhé: Wšechny na jeho společný grunty rozwržené kontribučenský powinnosti, a jinšý králowské daně bedliwě, jako y taky

Za třetí: Robotu, desátek, auroky, a wše ostatni gruntowné wrchnostenské poplatky, který z prwku, a před učiněným kupu, a prodeji wkořenění byly, on ku-

pec bezewšý weyminky pilně platiti a odwáděti, neméně ty na tomž gruntě až posawád pozůstávajícý a jeho kupujícýho se tejkajícý obecný dluhy mimo ty kupujícý domowvní ceny oplatiti powvinnen a zawvázán jest.

A konečně

Za čtvrté: Swůj dum a takowýmu přináležejícý grunty podle swé možnosti každého času w dobrým stawu na swé wlastní autraty zachowati, při čemž wšem ale statečně wše přiworowáni a neprawné rozšýřeni, jenž bylo w rolych, laukách, zahradách neb pastwišých, nejostřejic se zakazuje, sice ale

Za pátý: dáwá každýho kupu a prodeje přirozenost, že on ten swůj nyní kaupeni wlastní dum a grunty swobodně, wšak ale nerozdilně odprodati, neb odporučiti, a dědičně zanechati může, nicméně se přitom určitě wyjímá, že kdyby on obmezený dum a grunty mimo swých potomku, a přátelstwa někomu cyzýmu odprodati, aneb dědičně zanechati chtěl, po každy na to wrchnostenské dovolení wzýti má, kdyby ale kolikráte a komu koliw takowý dum odprodaný a odporučený byl, pokaždy slušná gruntownich knih powinnost, aneb tak nazwaný Laudemium z každýho rejnskýho 3 kr (krejcary), i taky za od – a připisowání od osoby 15 kr. do důchodu, a spráwčímu od nowýho kupowního listu z každýho rejnskýho 1 kr. kancelářskýmu písařowy od takowýho listu 17 kr. zaplatit a odwésti má. Wšechno wěrně a beze lsti.

Čehož ku potwrzení níže postawený wysoce wrchnostenský podpis. Jenž se stalo na zámku Tavíkovice, 15. dubna 1775. (nečitelný podpis)."

Sub N.ro [illegible] Fol. 78

Kauf-Brief.

Heunt unten gesetzten Dato ist zu Folge des de dato 3. Februarii 1770. wegen Verkauf unterthäniger Häuser emanirten allerhöchsten Patente, und diesfällig errichteten Grundbuch dem [illegible] von [illegible] das sub N.ro [illegible] situirte [illegible] Lahn-Hauß samt allen Zugehören an Grundstücken, Gärten, Wiesen, Hutweyden und anderfälligen Gerechtigkeiten, gleichwie es seine Vorfahrere und er bis anhero genossen hat, in einer Summa pr. [illegible] verkaufet, und in dem hierzu neu angelegten Grundbuch auf nachfolgende Conditiones und Bedingnüsse eigenthumlich zugeschrieben worden; als nemlich: damit

Primò: Er und ein jeder künftiger Besitzer dieses Eigenthums den allein seligmachenden Christcatholischen Glauben nicht nur bekenne, sondern auch samt denen Seinigen nach der reinesten Lehre der Römischen Kirche seinen Lebenswandel führe, von aller widrigen Secte und Ketzerey, es mag solches durch Einschleppung ketzerischer Bücher, oder heimliche Zusammenkünfte und Verhölungen falsch- und verführerischer Lehrer geschehen, sich samt denen Seinigen eifrigstens verwahre, kein ruchloß- und verdächtiges Gesinde bey sich verhöle, noch weniger solcher diebischen Rotte sich zugeselle, keine Aufhetzungen, und Aufruhr wider den Landes Fürsten,

Kupownj List.

Dnes njže psaného Datum gest dle 3. Měsýce Unora 1770. Roku strany Prodege podacých Domů emanirowanýho neywyššýho Patentu, a takowýž nowě založený gruntownj Knjhy [illegible] ten sub N.ro [illegible] situirowaný [illegible] Lanský Dum, se wssemi přináležegicými Rolmi, Zahradami, Laukami, Pastwissini, a ginssými Sprawedlnostmi, tak gako takowý geho Předkowé, a on sám až posawád vžjwal, w Summě za [illegible] prodaný, a do takowého ktemuž nowě založené gruntownj Knjhy dle následugicých Weyminků za wlastnj připsán gest. A to sice: aby

Předně: On y každý budaucý Držitel takowýho Wlastenstwj samo-spasytedlnau Wjru ne gen wyznáwal, nýbrž taky se swýma Přináležegicýma podle neyčistěgssýho Wyučowánj Katolické Cýrkwé swůg žiwot wedl, sebe wsseho Bludu a Kacýřstwa, genžby se skrze Wssmegkánj takowých Knjh neb skrytý Schůzky a Zatagenj falessných a podwodných Učitelůw přihodilo, sebe a Swoge horliwě zachowal, žádnau bezbožnau Rotu v sebe zatagil, tim méně k takowé zlodégské Slotě se připogil, žádný Ponukowánj a Pozdwjženj proti zemskému Knjžetj, aneb swý Wrchnosti prowozowal, nýbrž wždy.

1. Kupní smlouva ze 3. února 1770.

Tak se František dověděl, že jeho prapředek, když přebíral do svého vlastnictví rodný statek, musel mít schválení vrchnosti s dosti velkým poplatkem pro ni, pro písaře, a hlavně se zavázat, že se nebude stýkat s nekatolickými a protestantskými bludaři, ani jejich knihy číst a uchovávat. Za to by ho mohl postihnout trest - ztráta veškerého majetku. Stejně by dopadnul, kdyby se o svůj majetek náležitě nestaral.

Přitom už císař Rudolf II. za svého panování (1576 – 1611) povolil v Čechách vyznání luteránské a českobratrské. Čeští vzdělanci si byli vědomi toho, že k největší porobě národa došlo jednak po husitských válkách, ale hlavně po roce 1620, po bitvě na Bílé hoře.

I když Jiří z Poděbrad v letech 1458 - 1471 byl nucen vést války, jeho vláda lidu přála a sám Jiří se snažil o mír mezi národy. Potvrzuje mnohým městům a městečkům stará práva, daná králem Janem Lucemburským, mezi nimi v roce 1458 i Rouchovanům. Z počátku byl jeho velkým přítelem maďarský vojevůdce Matyáš Korvín. Ten nejprve pomohl Jiřímu na trůn a měl za ženu jednu ze tří Jiříkových dcer, která byla z trojčat. Prý ji měl moc rád. Když ale zemřela, stal se jeho nepřítelem a bojoval proti němu. Hlavní příčinou však bylo znepřátelení Jiřího s papežem.

Jiří z Poděbrad jako kališník nenacházel pro svoje mírové dohody pochopení ani v Římě, ani u německých knížat. Deset roků ohněm a mečem dobýval Matyáš Korvín Moravu a byl postrachem obyvatel celého kraje. Jako dobyvatel potvrzoval získaným městům a vesnicím jejich už dříve získaná práva a při té příležitosti daroval Rouchovanům znak městečka - zlatý snop a pod ním je ruka se srpem. Stalo se to pravděpodobně v roce 1486, i když některé prameny uvádějí rok 1468.

Vojsko Matyáše Korvína tvořili kromě jiných žoldáků divocí jezdci – maďarští Rácové. Byli krutí, všude šířili hrůzu a smrt. Za každou českou hlavu dostávali dukát. Tehdy zanikly vesnice Chroustov, Mstěnice u Rouchovan, Lipňany a hrad Rabštýn. Tyto hrůzy si lidé vyprávěli jestě hodně dlouho.

Po Jiřím z Poděbrad nastoupil na trůn král Vladislav II. Vládl od roku 1471 do roku 1516. Ten byl slabým panovníkem. Za něj přibývalo náboženských sporů. Veškerou moc uchvátila šlechta a robotování a bezpráví selského lidu se stávalo neúnosným. Poddanství se změnilo v nevolnictví. Protože

mocnářství potřebovalo na vedení válek finance, vrchnost vydírala své poddané stále intenzivněji, což vedlo v 18. a 19. století k početným selským bouřím. Už v roce 1651 zavedla vrchnost dokonce i lesní roboty.

František se ani nedivil, že si musel jeho prapředek jako dědic rodinného majetku svůj statek od vrchnosti vykupovat. Lesy si vrchnost ponechala. Důkazem toho bylo, že mnohé části lesů u Šamikovic ještě ve 20. století nesly jména sedláků, kterým kdysi lesy patřily. A bylo mezi nimi i jméno jeho rodu. František však neměl nikoho z rodiny, koho by se mohl zeptat, jak to vlastně všechno bylo. Věděl jen, že by se měl po otci jmenovat Dobeš.

V kronikách stojí psáno, že po dlouhých válkách spousta lidí pomřela nemocemi a hladem. Hlad často zapříčinila i neúroda způsobená chladným počasím. Lidé si často připomínali výrok královny ze Sáby, Sibyly, která prorokovala: "Před tou velkou válkou budou tak veliké zimy, že sedláci v kožiších budou sekat obilí." Jenže zimy a velké války byly v té době velmi časté. Po husitských válkách, po třicetileté válce, po četných epidemiích a hladomorech vymřela velká část národa. V roce 1667 se počet obyvatel v českých zemích zmenšil na třetinu. V roce 1672 bylo v Rouchovanech opuštěno 14 gruntů a obděláno bylo jen 45 procent půdy. Podobné to bylo ve všech vesnicích. V letech 1679 – 1680 navíc řádil na Moravě i v Čechách mor, který se rozšířil z Vídně a usmrtil mnoho lidí. Pro nedostatek poddaných proto vrchnost na vhodných místech budovala četné rybníky.

Mnohé lidi zachránily podzemní chodby – lochy, které si vykopali pod zemí. Pod většími vesnicemi a městy to byly často rozsáhlé, i vícepatrové chodby a sklepení. Tam se uchovávaly potraviny a skrývali se tam lidé před vojskem. Tajné chodby obvykle vedly z krypt pod kostely nebo zámky do nenápadných míst za město. Ve sklepeních nebo ve zdech domů byly výklenky, kam si lidé dávali potraviny. V městech podzemní chodby obvykle propojovaly domy z protějších stran náměstí. I v Rouchovanech se takovéto chodby pod náměstím nacházely a místy se i zachovaly.

Kdoví, co všechno Františkovi předkové museli prožít! Přežití každého člověka byl vlastně zázrak.

Na dosídlení obcí byli habsburskými císaři Ferdinandem II. a Ferdinandem III. zváni němečtí novousedlíci. Tato německá kolonizace přetrvala až do roku 1750. Proto se v mnohých vesnicích a nejen v našem kraji začala objevovat německá jména. V Rouchovanech vznikla dokonce i „Německá“ ulice, kde se říkalo „V Němcích“.

Po bitvě na Bílé hoře nastalo pronásledování nekatolíků. Majitelé zámků a statků měli na vybranou. Buď se opět stát katolíky, nebo odejít ze země. Za to, že se proti císaři Ferdinandovi II. postavili někteří šlechtici, tak své majetky pozbyli. Z nejbližšího okolí přišel o Lipňany a Slavětice Karel Gryn ze Štyrcenberka, Josef Chroustenský o Myslibořice, Zikmund Jankovský o Slatinu, Valentýn Pavlovský z Pavlovic o Újezd. Když se někteří po čase rozhodli změnit svou víru, byl jim majetek vrácen. Přesto v kraji přetrvávala evangelická víra ještě do 20.století. Bylo to hlavně na Jevišovicku, v Myslibořicích, i v Rouchovanech.

2. Rouchovanská Madona. Kopie 600 let staré sochy v životní velikosti.

Co přineslo 18. století občanům Rakousko-Uherska

V novém století se pro obyčejné občany Rakousko-Uherska moc nezměnilo. I v této době lidé zakoušeli bídu a hlad, zaviněnou nejen válkami, ale i nepřízní počasí. Tak se stalo, že v roce 1733 pomrzly všechny vinohrady. V roce 1740 zase panovala krutá zima od Všech svatých až do svátku sv. Jana Nepomuckého. 21. září, na sv. Matouše, pomrzly hrozny a ovoce při česání padalo do sněhu. Nejchladnějším dnem v tomto roce byl 9. leden, kdy bylo naměřeno 50 stupňů mrazu. Na cestách zmrzli lidé i koně, v maštalích krávy a na rybnících husy a kachny. Tehdy zřejmě zmrznul i prapředek Františka, Martin Severin, jehož tragický osud byl se jménem vyleptán na památné skleničce. V tomto roce zamrzlo i Baltické moře.

Pro obyvatelstvo však byly kromě přírodních katastrof největší pohromou války. Pro svou záchranu před vojsky lidé podnikali různá opatření. Každé blížící se vojsko nebo požáry byly občanům ohlašovány zvoněním z věží. Také v Rouchovanech byla k tomuto účelu postavená věž. Původní byla vybudovaná v roce 1585. Byla však jen 15 metrů vysoká a zvuk zvonů někdy nebyl slyšet do okolí. Proto v roce 1610 věž zvýšili na 32 metrů. Z ní už bylo vidět na všechny strany. Když pak začaly zvony vyzvánět, bylo je slyšet i do okolních vesnic. To byl povel k tomu, aby si lidé ukryli potraviny, zvířata i sebe před blížícím se vojskem. A zvony zvonívaly na poplach velmi často.

Po nástupu Marie Terezie na trůn vedlo Rakousko války od roku 1741 do roku 1747 na obranu svých území – Kladska, Saska, Slezska a proti Bavorsku, jehož vojsko několikrát zemi napadlo. Vojenská služba trvala 10 až 15 let. V roce 1742 v únoru vpadli do země Prusové. Rabovali a do armády brali i dvanáctileté chlapce. Tehdy vojáci v Rouchovanech zabili a snědli i dva poslední obecní plemenné býky. Zemí prošlo vojsko saské a potom císařské. V roce 1752 ležel v Rouchovanech přes zimu celý regiment, který museli občané živit. Samozřejmě vojáci rabovali dobytek i v okolních vesnicích.

V letech 1756 – 1763 vedlo Rakousko válku proti Prusku. V roce 1757 byla obec Rouchovany nucena koupit 4 koně s celým příslušenstvím a najmout 2 pacholky na odvážení c. k. proviantu.

Hladomory zapříčinily, že se kromě obilí a luštěnin začaly postupně pěstovat brambory.

Císař Josef II. se snažil vytvořit z Rakouska moderní stát a podporoval především vzdělání. V roce 1774 byl majetek Jezuitů, odhadem v hodnotě 8 milionů zlatých, zabaven státem a vedl k vytvoření studijního fondu v oblasti školství. Jezuité tvořili nejvzdělanější vrstvu národa. V témže roce byl schválen nový školní řád v českých a rakouských zemích. Zásluhou Marie Terezie přineslo toto století povinnou školní docházku dětem od šesti do dvanácti let. Na venkově vznikaly tzv. triviální školy, kde se vyučovalo čtení, psaní a počty. Protože bylo málo vyškolených učitelů, učili těmto základům hlavně kněží a vysloužilí vojáci. Tam, kde na vesnicích nebyly postavené školy, vyučovalo se v občanských domech.

V Rouchovanech byla škola už v roce 1647 a o sto let později se vyučovalo ve dvou školách. Do školy chodila i děvčata. Mnohé školy i kostely v kraji byly před rekatolizací evangelické. Tak i kostel v Rouchovanech byl prý za Husitů zasvěcen sv. Rozalii. Po ní se jmenovalo i náměstí. Později byl kostel vícekrát přestavěn. Původně i nyní je zasvěcen Nanebevzetí Panny Marie.

Někteří knězi a učitelé vedli kroniku obce a tam zaznamenávali významné a neobyčejné události. Díky jim i my dnes víme, že v letech 1755 a 1775 bylo v kraji zemětřesení.

Pod vlivem francouzské revoluce došlo ke zrušení nevolnictví, omezení práv vrchnosti a císař Josef II. vydal toleranční patent, který povoloval augšpurské, helvetské a pravoslavné vyznání. Od roku 1781 nesměla být tato náboženství pronásledována. Občansky byli konečně evangelíci a všechna protestantská vyznání zrovnoprávněna s katolíky.

Františkova kupní smlouva byla napsána 6 roků před platností tohoto patentu, proto je v něm ještě vyhrůžka před stýkáním se s bludaři. Katolické církvi ponechával patent privilegované postavení v oblasti kultury, církevní správy a školství.

V roce 1775 se na pražské univerzitě začalo s výukou zemědělských věd pro podporu zemědělství a používání nových metod, jako bylo rušení úhorů, rozorávání pastvin, šlechtitelství a šíření zemědělské osvěty.

Zrušení nevolnictví v roce 1781 bralo vrchnostem právo bránit poddaným v uzavírání sňatků a v odchodu z panství. Poddaní už mohli svobodně dávat děti na řemesla a na studie. Také byla zrušena dvorská služba. Zůstala

však povinná služba sirotků. Nemajetní lidé z venkova se už mohli volně stěhovat kam chtěli. Proto začali odcházet do měst, kde vznikaly nové továrny a začal rozvoj průmyslu.

V roce 1798 procházela Moravou ruská vojska při tažení na severoitalská bojiště.

3. Rouchovanské náměstí se sochou sv. Jana Nepomuckého.

Co přineslo 19. století

S nástupem 19. století se lidé domnívali, že toto století přinese lidem méně povinností vůči vrchnosti, méně hladu, technický pokrok, větší svobodu, a více spravedlnosti. Ale napoleonské války zmařily všechny iluze. V době Františkových dětských let žili ještě pamětníci, kteří buď v těchto válkách bojovali, nebo pamatovali, jak střídavě ve vesnicích drancovali francouzští, pruští, ruští a rakouští vojáci. Ještě žili pamětníci hladomorů a cholery, které následovaly po těchto válkách. V mnohých vesnicích zůstaly jako věčná památka kapličky a boží muka, postavené nad hromadnými hroby obětí cholery, úplavice a moru. Vyprávělo se, jak v roce 1805 Rouchovanami prošlo 12 císařských regimentů a 900 francouzských zajatců. Také tudy táhlo ruské vojsko. O rok později stejnou cestou mašírovali císařští do Salzburku, v roce 1808 tudy pochodoval další regiment. V roce 1809 musela obec vozit proviant Francouzům do Znojma a Krumlova a se slámou a ovsem pro koně musili jet dvakrát do Náměště.

Nepříznivé počasí mělo za následek neúrodu a hlad. Zvláště rok 1805 byl velmi mokrý a obilí na poli hnilo. Lidé, aby přežili, si před vojskem schovávali hlavně potraviny a dobytek. Tak odešel z blízké vesnice jeden chalupník s krávou do lesů, aby ji uchránil před vojáky a měl mléko pro děti. Jaké bylo jeho zděšení, když spatřil v hlubokém lese francouzského důstojníka. Měl obrovský strach, že mu krávu vezme, nebo že se objeví ještě další vojáci. Oddechl si, když voják byl sám a ptal se, jak se dostane na cestu, protože zabloudil.

V roce 1812 se na nebi po celý půlrok ukazovala kometa a lidé se strachovali, co zlého je zase čeká.

V roce 1817 byl velmi suchý rok, nic se neurodilo, protože po dobu 17 měsíců nezapršelo. Roboty na panských polích byly mírně upraveny. Při desetihodinové robotě měla být 1 hodina vymezená na jídlo, ale záleželo na vrchnosti a na panském drábovi, jak se k poddaným choval. Znovu se lidé začínali bouřit proti neúnosným robotám a hladu. Při draní peří si ženské vyprávěly o poslední veliké selské vzpouře v kraji, o které se nesmělo mluvit.

„V roce 1821 prý přišel do blízkých Rudlic z císařského dvora vyhozený písař. Ten se chtěl pomstít císaři, tak ukazoval lidem listinu, že je zrušena robota. Zpráva se hned roznesla po celém kraji od Znojma až po Jihlavu. Lidé

přestali chodit na robotu na panská pole. Povstání muselo být potlačeno vojskem. Vůdcem povstání byl Karel Dozbaba, který pocházel z Kašparova mlýna a byl panským tesařem ve Stupešicích. Vrchnost jej donutila usadit se do prázdného domu v Rudlicích, z něhož se z války nevrátil nějaký Peřinka. Dozbaba prý uchovával všelijaké písemnosti o vzpouře ve skrýši za postelí. Měl pověst moudrého člověka a lidé se za ním chodili radit. Ale udal ho pánům rychtář, Jiří Viklický, z čísla 5. Udal také Dozbabova pomocníka, Martina Viklického z čísla 4. Oba je žandáři odvedli do Brna na Špilberk. Když prý odváděli Martina Viklického, jeho sedm dětí plakalo. Nejstaršímu bylo teprve 14 let. Ale jejich otec ještě z vozu na ně zavolal: ´Raději tu chalupu zapalte, ale na robotu nechoďte!´

Zpátky ze Špilberku prý se vrátil jen Dozbaba. Dva roky si pobyl v Brně. Martin Viklický tam zemřel. A Rudlice dostaly přes zimu na vydržování 60 jízdních vojáků i s koňmi, aby je přešly rebelantské kousky. Kromě toho byli z každé vesnice potrestáni zastánci povstání. Dohromady jich bylo víc jak 150."

(V některých spisech se uvádí, že rebelant Dozbaba a Martin Viklický byli pověšeni. Ale toto vyprávění je od vnučky Karla Dozbaby, které publikoval rudlický správce školy F. Adamec ve sborníku „Od Horácka k Podyjí", roč. IV, 1927.)

Velký hladomor způsobily živelné pohromy. Nejhorší byly v roce 1830. Nebylo jídlo pro lidi, ani obilí na krmení pro dobytek. Nebylo ani nářadí. Dobytek, který nepošel, byl hladový a slabý. Párem koní nebylo možné zorat ani 2 měřice polí denně. Následkem neúrody a hladu vypukla v roce 1831 epidemie azijské cholery, která se Evropou šířila od východu a řádila po dva roky.

V roce 1842 bylo zase tak velké sucho, že po dobu jednoho a půl roku vůbec nepršelo.

Lidé se bouřili proti hladu a proti robotě. Po dalších selských povstáních byla konečně v roce 1848 robota zrušena. V zemi zavládla radost a veselí z výsledků revoluce. Radost však zastínila nová vlna cholery, které v Rouchovanech v roce 1849 podlehlo 72 osob a v celé farnosti 90 lidí.

Radostnou událost přinesl všem zemědělcům v letech dvacátých (1822–27) vynález ruchadla. Bratranci Veverkové, rolník František Veverka a jeho bratranec, kovář Václav Veverka z Rybitví u Pardubic, zkonstruovali pluh s vyklenutou radlicí, která vyoranou ornici obracela. Tento vynález se rychle rozšířil. Představoval kvalitnější a rychlejší orbu a tím i zvýšení úrody.

V letech 1836 až 1847 byla postavena Severní dráha Ferdinandova z Vídně do Nového Bohumína. Mohutně se také vzmáhala všechna odvětví průmyslu: hutní, železářský, strojní, sklářský, textilní, tiskařský, papírenský a potravinářský. Vznikaly velké pivovary, lihovary a po napoleonských válkách hlavně cukrovary. V celém kraji se vysušovaly rybníky, které byly budované v dobách úbytku obyvatelstva a ve velkém se na těchto polích začala pěstovat cukrovka. Výrobu cukru z cukrové řepy zapříčinilo embargo na dovoz cukrové třtiny z Kuby a Ameriky do Evropy.

Navzdory různým císařským nařízením a politickým potížím se duch Českého národa začal probouzet. V Čechách i na Moravě vznikaly různé české instituce a spolky. Zásluhou Josefa Jungmana, Josefa Dobrovského a dalších národovců se začal křísit k životu i český jazyk. Lid se probouzel po třistaleté porobě. Protirakouská nálada se šířila i do zapadlých vesnic v celém mocnářství. Národní hrdost narůstala hlavně v lidových vrstvách, protože obyčejní lidé byli nejvíc zotročováni. Sotva se však začali vzpamatovávat z vítězství revoluce v roce 1848, došlo k prusko-rakouské válce. Ta v roce 1866 vyvrcholila bitvou u Hradce Králové. Zemi tehdy drancovalo dvakrát vojsko císařské a jednou vítězné pruské. Tehdy prošlo Rouchovanami a Šemíkovicemi 80 000 vojáků. Když se „Prajzi“ vraceli, na 8 dní uvěznili Rouchovanské. Nikdo nesměl z vesnice odejít. Vojáci všechno vyjedli, že nebylo co dát do úst. Vybili všechen dobytek a přinesli choleru. V Rouchovanech na ni tehdy zemřelo 13 lidí a 2 pruští vojáci. Navíc byla v tomto roce dlouhá zima. Mrazy tehdy trvaly až do 23. května.

Protože Vídeň byla hlavním městem rakousko-uherské říše a úředním jazykem byla němčina, putovala do Vídně do škol a hlavně do učení spousta mladých lidí. Mnozí také za lepším výdělkem. Někteří zůstali ve Vídni,

nebo v jejím okolí. Ti, co se vrátili do svých vesnic – krejčí,ševci, stolaři – byli skuteční odborníci a lidé si jich považovali. Bylo pýchou kraje, že přímo v císařské kuchyni vařila pro císaře kuchařka Terezie Pyrochtová, dcera mlynáře z vémyslického mlýna na Rokytné.

Právě navzdory poněmčování národa, národnostnímu útlaku a dalším těžkostem sílilo v českém lidu národní povědomí a nenávist k Rakousko-Uhersku a k císaři. Čeští buditelé vybízeli občany, aby při volbách volili do vídeňského sněmu české delegáty a ne německé. Stávalo se, že ve Vídni i ve Znojmě nutili němečtí zaměstnavatelé české zaměstnance a služebné, aby nevolili Čechy, ale Němce. Při sčítání lidu vydávaly německé rodiny ve Znojmě své české zaměstnance za německé občany. Už v roce 1870 na to upozorňoval na shromážděních lidu ve městech a větších městečkách známý spisovatel a kněz Václav Kosmák, který často navštěvoval i rouchovanského faráře P. Hauera.

Václav Kosmák na takovém shromáždění v Jevišovicích tehdy mimo jiné uvedl, že je několik příčin, proč Češi nemají v říšském vídeňském sněmu větší úspěch. Prohlásil:

„Němci námi pohrdají a hanobí nás. Naši svatováclavskou korunu zvou starým Venclíkem, naše právo historické starým haraburdím. A my si to necháme líbit. Z našich peněz jsou budovány a vydržovány jen německé školy a divadla. Další příčinou nesvornosti a nenávisti jsou noviny a spolky, které všechno české tupí a haní. Ať zhyne novinářstvo lživé, jen po zisku se honící! Další příčinou jsou Židé. Jménem Němců nejvíce agitují. Při posledních volbách běhali ode vsi ke vsi, upláceli, přemlouvali, na německých slavnostech první místo zaujímali. Jsou to svobodní lidé, měli by se tedy tak chovat a nepřekrucovat stav věcí. Oni svou vlast nemají. My jsme je přijali a mají stejná práva jako my. Jsou svobodní. Naše země je pro ně cizí, my jsme tady doma. Proto by se měli tomu přizpůsobit. Další příčinou jsou mnozí z nás, jenž nevedou boj s citem za věc dobrou a svatou. My se hašteříme, nemilujeme se a pronásledujeme se. Nepřízeň mezi Němci, Čechy a Moravany dosáhla stupně trapného, téměř nesnesitelného. Přišlo to tak daleko, že Němec s Čechem ani mluviti nechce. To byly časy, pokud nás mohli nazývat národem nevzdělaným. On každý, kdo studoval, musel jen do německých škol, protože českých nebylo, a pak, když ze slovanských

peněz se z něho stal člověk, styděl se za svou řeč a často i za rodiče. Co uděláme s takovými odrodilci? Nemějme s nimi žádného spolku, ani v životě, ani v obchodě. Své srdce dávejte: Půl Bohu a půl vlasti! V minulých stoletích náboženská otázka Evropou hýbala, tak se to nyní s otázkou národnostní děje. Hlavní příčinou nesvornosti je to, že nám chybí křesťanská láska. Kdybychom té měli, netřeba by bylo zákonů, jenž zabezpečují svobodu národa jednoho před druhým."

Obyčejní poslušní lidé, kteří na tomto shromáždění nepochopili, že je to vlastně protirakouská manifestace, začali provolávat slávu císaři, tak jak byli zvyklí z různých státních slavností. Václav Kosmák tehdy poznal, že dá ještě hodně práce zasévat vlastenectví a národní hrdost. Přesto však jeho řeč na jevišovickém shromáždění měla po celém kraji veliký ohlas a burcovala svědomí a národní povědomí většiny obyvatel.

České měšťanky se začaly objevovat až po roce 1911. V kraji byla první v Hrotovicích. V roce 1912 existovaly na Moravě pouze dvě české čtyřleté obchodní akademie – v Brně a Přerově. Dvouletá obchodní škola vznikla v roce 1912 také v Třebíči.

Všeobecně všechny vlastence mrzelo, že spousta mladých lidí odchází za prací i na studia do Vídně a tak se odnárodňují. Málo se jich vrací. Češi jako pracovníci měli u Rakušanů dobrou pověst a české výrobky se všude dobře prodávaly. Toho využili i němečtí fabrikanti a své výrobky prodávali na Balkáně pod českou vlajkou.

Vlastenectví se stalo nejen módou, ale každý Čech a Moravan si začal uvědomoval možnost konečného vysvobození zpod jařma, když také přiloží ruku k dílu. K národnímu uvědomění přispělo dílo Pavla Josefa Šafaříka „Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě", stejně jako díla Karla Havlíčka Borovského, Boženy Němcové, básnická sbírka „Písně otroka" od Svatopluka Čecha a díla dalších buditelů, které se dostávaly i do vesnických knihoven. V Rouchovanech byla obecní knihovna založena už v roce 1871, zatímco v menších obcích až po vzniku Československé republiky v roce 1918.

Dalším z viditelných a záslužných činů českých vlastenců bylo založení tělovýchovné organizace Sokola Miroslavem Tyršem a Františkem Fügnerem v roce 1882. Sokolské tělovýchovné jednoty vznikaly postupně v každé

větší obci a stmelovaly do jednoho šiku bohaté i chudé. Hlavní heslo Sokola bylo „Ve zdravém těle zdravý duch". Tato myšlenka podněcovala především mládež k národní hrdosti, zodpovědnosti a statečnosti. Od roku 1882 se pořádaly všesokolské slety.

4. Šemíkovická škola, postavená v roce 1893.

4a. Šemíkovická kaplička zezadu.

Nový život

I když byla robota zrušena 21 let před Františkovým narozením, měla vrchnost na svých panstvích ještě určitou moc. František byl rád, že bude svým vlastním pánem. Po přečtení staré kupní smlouvy si umínil, že se bude snažit ze všech sil svoje hospodářství zvelebovat. Na jedné straně byl zdrcený stavem, v jakém jeho hospodářství bylo, ale měl ohromný elán pustit se do práce. Uvědomil si, že sám nemůže na všechno stačit. Musí se naučit i poroučet lidem, které zaměstná. Doposud musel jen poslouchat. Především věděl, že bez ženské ruky to nepůjde. Zatím hospodařil se služkou. Teď mu zbývalo jen najít nevěstu, která by splňovala všechny jeho požadavky. Na vesnických zábavách se mu sice nabízela hezká mladá děvčata, ale hledal ženu především pracovitou a rozumnou, dobrou hospodyni, která si bude umět poradit jak v kuchyni, tak v hospodářství a později i s výchovou dětí. V neposlední řadě však musí také být hezká a vtipná. Měl v sobě i trochu mladické fanfaronské krve a selské pýchy, jež se dostavila v jeho mysli po změně, která ho potkala. Prostě chtěl mít ženu „do vozu i do kočáru". Jen kde ji vzít?

Lidé z okolních vesnic se vzájemně znali, jednak z nedělních návštěv farních kostelů, kam se scházívali na mši vesničané vždy z několika obcí, a jednak z vesnických zábav. A také existovaly dohazovačky, které po vesnicích skupovaly máslo a vejce. Ty přišly do různých rodin a měly přehled o tom, kde jsou děvčata na vdávání a který chlapec hledá nevěstu. K tomu znaly i majetkové poměry všech rodin, kam chodily.

František byl fešák. Byl vysoký, štíhlý, měl atletickou postavu a chodil do Rouchovan do Sokola. Měl modré oči, tmavěhnědé vlasy a byl vtipný. Děvčata se po něm ohlížela. O jejich přízeň neměl nouzi. Dokonce i matky mu nabízely své dcery jako nevěsty. Jedna matka, jejíž dcera sloužila na zámku v Tavíkovicích, před Františkem jednou prohodila:

„Dám dceři do výbavy pár štůček, vezmi si ji!"[2] Ale František měl už nevěstu vyhlédnutou.

Jednou byla v Tavíkovicích pouťová zábava. František koupil šátek pro dívku, které ho chtěl darovat a o které se už informoval. Všechna děvčata ho zvědavě sledovala, které šátek věnuje. Dostala ho Marie Krejčová

2 Štůčky byly látky na povlaky peřin o dvou šířkách. Užší na 4 polštáře, širší na duchny.

z Tavíkovic. Moc se mu líbila. Byla štíhlá, měla pěkné poprsí, černé oči, černé vlasy a měla dobrou pověst. Když se více poznali a on se o ni přímo ucházel, zeptala se ho:

„A nevadí vám, že jsem o tři roky starší než vy?"

„Vůbec ne, naopak. Potřebuji rozumnou ženu."

Po vyřízení všech úředních formalit, jako bylo i povolení neplnoletého ženicha ke sňatku biskupem, byla dvacátého května 1890 svatba. Svatební šaty nevěsty tvořila béžová štofová široká nabíraná sukně se dvěma tmavšími hedvábnými pásy. Nahoře měl živůtek porty a náprsenku s ornamenty. Svatebčanů bylo málo. František měl jenom svého poručníka. Nevěsta měla kromě svých rodičů rodinu své nejstarší sestry, provdanou u Popelků v Přešovicích a mladší sestru Emílii s bratrem.

Do nového domova si nevěsta vezla tmavý dubový nábytek. Dvě skříně s dělenými, kulatými dveřmi, měly nahoře v oblouku vyřezávané větvičky se dvěma plody hrušek uprostřed. Stejný půlkruhový vyřezávaný ornament zdobil i vyšší zakulacená čela postelí.

Ženich se po svatbě cítil nejšťastnějším v životě. Choval se, jakoby mu patřil celý svět. Samou radostí se předváděl jako malý chlapec. Dělal před koňmi s vozem kotrmelce, hvězdice a chodil po rukou. V duchu si říkal, že si teď může dělat, co chce, když už byl prohlášen za plnoletého! Najednou však začal plivat krev. Takže skončil v posteli dřív, než začala svatební noc. Po uzdravení musel odejít na šest týdnů na vojnu.

O co víc byl František lehkomyslnější, o to byla Marie moudřejší, uvážlivější a cílevědomější.

Nová hospodyně všude zaváděla nový pořádek. Dům voněl čistotou, na dvoře bylo plno drůbeže a ve chlívcích si hověl spokojený vepřový dobytek. Dokonce dvě nové krávy očekávaly telátka.

Po roce se v říjnu 1891 narodila mladým manželům dcera Julinka. Oba rodiče byli šťastní. Dcerka prospívala, a když jí byly dva roky, přibyl k ní bratříček František. Ale radost šťastných manželů neměla trvat dlouho. Když měl František půl roku, objevila se v kraji zákeřná nemoc – záškrt. Kosila hlavně menší děti. Na horečkou rozpálená tělíčka neplatily ani zábaly, ani bylinky, ani potírání krku petrolejem. Po probdělých nocích

se nešťastná matka musela 8. června 1893 smířit nejprve se smrtí Julinky. Za týden po ní, 13. června, odešel i malý František. Žal obou rodičů byl nesmírný. Ale na rouchovanském hřbitově neplakali sami. Záškrt řádil i v okolních obcích a kosil i dospělé. Ale jak přijímat rány osudu, vůči kterým jsme bezmocní? Někteří lidé dávali vinu hříchům svých předků, někteří prokletí, někteří říkali, že to tak musí být. Utěšovali se tím, že je lepší, když dítě umře malé, než když je větší, nebo dospělé. Že to míň bolí. Útěchu hledali ponejvíce u Boha, neboť také platí, že koho Bůh miluje, toho křížem navštěvuje. Někteří věděli, že všechna svoje trápení máme obětovat Kristu, aby mu v jeho mukách ulehčila, protože ho stále bolí naše hříchy, urážky, nenávisti a zloby. Všem postiženým nezbývalo, než spoléhat se na Boha a prosit ho, aby se nemoci a útrapy jejich rodinám a kraji vyhýbaly. O to víc si považovali doby, když zemí netáhlo žádné vojsko, které by drancovalo, když byla dobrá úroda, když byli zdraví, a za tyto dary děkovali. Tehdy se dovedli těšit a radovat ze života a od srdce se veselit.

Smutek, který cítili mladí rodiče nad smrtí svých dvou prvních dětí, přivedl mladého otce k rozhodnutí. Své Marii jednou řekl:

„Stejně si myslím, že ty děti zemřely proto, že já jsem slabý. Po dobu celého dětství jsem byl špatně živený. Žil jsem hlavně na bramborových polívkách. Kozího mlíka bylo málo pro sedm hladových dětí. Maso jsem míval jen občas. Ani chleba nebylo dost. Byl jsem majitelem statku, a přesto jsem měl stále hlad. Mám strach, že naše děti, pokud budeme ještě nějaké mít, budou po mně slabé a budou brzy umírat. Kdybychom neměli mít žádné děti, tak ten statek propiju. Proto jich musíme mít víc, aby aspoň některé přežilo."

A tak se stalo, že se manželům od roku 1894 do roku 1900 narodilo ještě dalších pět dětí.

V roce 1894 Žofie, za rok po ní Marie, za dva roky Ludmila, a za rok po ní Hedvika. Až v novém století, v roce 1900 se konečně manželům narodil syn Vladimír, plánovaný nový majitel a dědic hospodářství.

Život ve 20. století

V roce 1892 byla v Rakousku uzákoněna reforma měnové soustavy. Přešlo se od měny stříbrné ke zlaté - korunové. Nová měnová soustava se prosazovala velmi těžce. Po 8 let potom probíhalo stahování starých mincí a papírových peněz. Od 1. ledna roku 1900 se definitivně začalo platit pouze korunami. Jedna koruna se dělila na sto haléřů. Přestaly platit krejcary.

Další velkou vymožeností byl telefon. V prvých dvou desítiletích 20. století byl zaveden do všech obcí na poštovní úřady a velkostatky. Telegrafní úřad byl v Rouchovanech zřízen v roce 1906 a telefonické spojení o čtyři roky později.

Na poutích se objevil nový zajímavý hrací strojek, který měl otáčivý váleček s jehličkami a hrál jednu nebo 2 písně.

Významnou změnou pro šamíkovické děti bylo postavení obecné školy v roce 1893. Už nemusely každý den chodit 3 km do školy do Rouchovan a v zimě se brodit sněhovými závějemi a zápasit s větrem.

Další velkou novinou bylo postavení kapličky. Za 500 zlatých postavila obec na místě někdejší zvonice kapličku, zasvěcenou Panně Marii. Posvěcena byla 18. října 1903 P. Janem Doleželem za přítomnosti kaplana Jakuba Řezníčka. Slavnostního vysvěsení se zúčastnil i Robert Goldschmid, majitel tavíkovického panství i s manželkou. Goldschmid byl židovského vyznání, ale jeho žena byla katolička. Velká část šamíkovických polností totiž tehdy patřila k tavíkovickému panství.

5. Dobová fotografie kapličky a školy.

Avšak daleko největší událostí pro obyvatele Šamíkovic, která svým významem převyšovala všechny předcházející, byl příchod nového učitele do obce, pana řídícího Nezvala. Měl tříletého synka Slávka a přistěhovali se tam z Biskoupek. Škola tu stála už od roku 1893. Nacházela se přímo naproti Františkova statku. Uprostřed ypsilonovitě se rozvětvující cesty mezi školou a statkem stojí kaplička dosud. Z oken statku bylo vidět na okna školy. Děti se se synkem řídícího velmi brzy skamarádily a jejich matky také. Paní řídící si vážila každé ženy, která měla hodně dětí. Později si často se selkou Marií odnaproti vyprávěly přes plot zahrádky před domem. Když se chtěly spolu sejít, dávaly si znamení zamáváním v okně. Jednou jí paní řídící pověděla, jak přišla o své první dítě Boženku, která vykrvácela hned po porodu, protože jí porodní asistentka špatně ošetřila pupíček. Svěřila se, že ani víc dětí mít nechce. Říkala, že obdivuje a zároveň lituje každou ženu, která má hodně dětí. Nicméně se jí později narodila dcera Vlasta. Ke svým dětem měla chůvu a na pomoc v domácnosti služku. Ke škole patřila i pole. Na školním dvoře běhalo velké hejno drůbeže. Tehdy totiž byl každý učitel na vsi částečným samozásobitelem. Navíc paní řídící byla také selskou dcerou a pocházela z nedaleké Valče.

Rodina se rozrůstá

Na dvoře Severinova statku se u mladých manželů mezi drůbeží batolilo už pět dětí. Jejich matka se měla co ohánět. Zpočátku chodila malé děti opatrovat chůva, odrostlé mladé děvče z vesnice. Jakmile však nejstarší dcery trochu povyrostly, musely dělat chůvičky mladším sourozencům ony. Jejich matka občas na děti i něco spíchla, když to bylo velmi nutné, ale především se starala o domácnost, vařila pro všechny, dohlížela na pěstování drůbeže, dojila krávy s děvečkou, dohlížela na vepřový dobytek a také chodila při sezonních pracích na pole. Hlavně však byla nucená věnovat se mateřským povinnostem a dětem, dokud byly malé. Ty další přicházely velmi rychle za sebou. V roce 1902 se narodil další syn Jaroslav, za rok po něm Anna, v roce 1904 František a po třech letech, v roce 1907, kdy už jí bylo 42 let, poslední syn Bohumír. Jejich jména a data narození si postupně zapisovala inkoustovou tužkou na dveře dubové skříně.

Žili velmi skromně. Ke snídani jedly děti bílou kávu s nadrobeným chlebem. Káva byla sladová, zhotovená z pražené cukrovky, která se usušila v troubě a potom se pomlela. Do ní se přidávala cikorka a několik zrnek pravé kávy. Čtyři druhy zelené kávy si hospodář objednával přímo z Terstu a sám ji doma pražil. Vložil do otvoru na plotně na přímý oheň nádobku, kde byla v drátěné síťce káva a nádobku vložil do přímého ohně. Upraženou kávu nasypal na misku a nechal zapařit. Zrnka se pěkně leskla. K večeři bývala mísa mléka nebo zase bílé kávy s nalámaným chlebem. Všechny děti jedly lžící z jedné mísy a maminka jim přitom říkala:

„Praví svatý Job: Čtyři jezte, pátý drob!"

Jednou si Anna chtěla usmažit vajíčko. To však děti měly zakázáno. Nacpala do kamen hodně hrabačky a ta při svém vzplanutí vybuchla tak prudce, že se tímto tlakem nadzvihl a poskočil železný plát plotny. V místnosti bylo plno kouře a vylekané děti z kuchyně se strachem utekly. Za chvíli se šla Anna podívat, jestli tam nehoří. Na vajíčko si musela nechat chuť zajít a matce nikdo nic neprozradil.

O polívku ve všední dny děti moc nestály. Měly rády jen masovou v neděli, které říkaly „červíková." Ta byla s játrovým kapáním. Maso mívala rodina v neděli a ve čtvrtek. Vepře zabíjeli víckrát do roka. Na podzim měli drůbež z vlastního dvora. Kromě toho měl každý sedlák honitbu, takže ve sklepě často visel zajíc nebo polní králík, či bažant. Ale matka říkávala, že má

hrozně málo času ty bažanty škubat. Až byla děvčata větší, musela se naučit drůbež oškubat i vykuchat. Tyto děti měly štěstí, protože když měly hlad, mohly si vzít chleba s povidly. Mléka se také mohly napít, kolik chtěly. To na statku u sousedů, kde měli pět chlapců, chleba před dětmi zamykali.

Jednou v zimě se Františkovu hříběti stala nehoda. Hříbě chtělo přeskočit plot a napíchlo se na jeho ostré tyčky. Museli ho utratit. Přidali k jeho masu vepřové, nadělali salámy a klobásy, a vyudili je. Děti měly ohromnou radost, protože salámy a klobásy byly velkou vzácností. Hotové dobroty rozvěsila matka na tyčky v komůrce v sousedním výměnkářském domku a zamkla ji. Komůrka měla jen malé zamřížované okénko do dvora. Vůně uzenin se z okénka šířila na dvůr a dráždila chuťové buňky k nevydržení. Jarýk a Frantík na ně měli neodolatelnou chuť. Ale jak se k těm dobrotám dostat? Napadlo je vzít kus drátu a na konci ho zahnout. Vznikl jakýsi nepovedený hák, protože drát byl silný a těžko se ohýbal. Byl zimní večer. Po večeři na sebe chlapci mrkli a zmizeli. Běželi do kůlny, kde měli schovaný drát a přikradli se k okýnku komůrky.

„Já tě budu držet a ty musíš nějakou klobásku nabrat na háček!" potichu řekl Jarýk Frantíkovi. Ten strčil hák do okýnka.

„Dyť je tady tma, já na to nevidím."

„Tak po paměti něco naber, šak víš, jak ty tyčky sou od okna daleko."

„Už se mi jedna nabrala."

„No tak dělej, už tě neudržím."

„Už to bude. Musím to teď pomalu posunovat k sobě."

Frantík pomalu přibližoval vzácné sousto, ale když už bylo na samém okraji okénka, klobáska spadla ještě v komůrce na zem a vytáhnul prázdný drát.

„Ty seš ale chramola," zlobil se Jarýk.

„Zítra si vezmeme nějaký špalek pod nohy a víc zahneme drát."

A tak se stalo. Když za několik dní vstoupila matka do komůrky, našla celou jednu tyčku prázdnou. Na zemi ležely tři klobásky a chyběl celý metr salámu. Pes ani kočky v podezření nebyly, protože by se mřížkou na okénku neprotáhly. Tady byli dvounozí zloději, konstatovala matka a hned po večeři nastal výslech. Provinilci se nakonec přiznali. Dokonce se rodiče dověděli, že se o svůj lup podělili i s kamarády.

„To vám nebylo líto nás všech? Jak k tomu přijdou všichni ostatní? Ty klobásy jsme udělali pro nás pro všechny. A vy jste bezohledně snědli i ty, co vám nepatřily. Až je budeme mít k večeři, vy dva nic nedostanete," prohlásila matka. Ale svoje slovo dodržela jen jednou.

S tolika dětmi přibývalo na statku stále víc nových starostí. Už jen se spaním. Dokud byly menší, spávaly po třech. Dvě v hlavách a jedno v nohách. V kuchyni měli širokou výklopnou lavici, kde se dvě děti mohly pohodlně vyspat. Kromě toho stála v rohu kuchyně bíle natřená hluboká čtvercová truhlice. Ve dne sloužila jako pracovní stůl, ale když se z ní sundala horní deska, dala se rozložit a byla z ní pohodlná hluboká postel. Když byl Vladimír větší, spával s pacholkem ve stáji u koní. Tehdy to bylo běžné, protože se stávalo, že koně v noci někdo ukradl. Tak Vladimír jednou vyprávěl, jak se v noci bál. Viděl totiž po parganu (okraji žlabu) cosi chodit. Neví, co to bylo, ale když potom usnul, cítil, jak ho to „něco" tahá za vlasy. Probudil se, ale nic neviděl.

V době adventu chodili dospělí a větší děti ráno za tmy do kapličky na roráty. Jednou se stala úsměvná příhoda, která probrala z dřímot všechny přítomné v kapličce.

U Nováků měli dva chlapce. Jednomu bylo pět a druhému tři roky. Jejich matka večer udělala do díže kvásek na chleba, že bude ráno, až se vrátí z rorátů, dělat těsto. Ve světnici bylo tma a chlapci ještě spali, když odcházela. Za chvíli se ale malý Fanoušek probudil a chtělo se mu kakat. Poplakával a hledal nočník. Došel k díži s kváskem a potmě ji chtěl přelézt. To se mu ale nepodařilo, a tak do ní spadnul. Kvásek byl studený a chlapec se leknutím a strachem pokakal. Velký pláč probudil staršího bratra. Ten si vzal na nohy jen dřeváky a rozespalý, pouze v noční košilce utíkal sněhem do kapličky. Otevřel dveře a z plna hrdla zavolal:

„Roráte, je tade naša maminka? Františk padl do kvasu a vykadil se tam!"

V kapličce bylo hned po vážné bohoslužbě.

Marie a František se na statku snažili dobře hospodařit, výhodně všechno zpeněžit, aby mohli dobře zaopatřit děti. Oba sledovali v novinách ceny zemědělských produktů, radili se, co se vyplatí pěstovat a co se na

které pole hodí zasít a zasázet. Ti, co sázeli hodně brambor, dodržovali čtyřhonný postup. Na poli se střídavě pěstovaly po sobě: okopaniny (řepa, brambory), po nich jařiny (jarní pšenice, ječmen, oves), po nich jetel nebo luštěniny a po nich ozimy (pšenice, žito).

Marie neměla moc času na čtení. Četla buď Domovinu, Lidové noviny, nebo Západní Moravu. Jednou se vyděsila otřesnou zprávou a hned informovala svého muže:

„V Maďarsku řádí u hovězího dobytka sněť slezinná. Tamější úřady zakázaly jíst maso z těchto zvířat. Ale našli se majitelé, kterým bylo líto uhynulá zvířata zakopat nebo spálit, tak z nich odřezali tuk, který skonzumovali. Po požití ale těžce onemocněli. Někteří zemřeli, jiným museli amputovat postižené končetiny.

„Nedej Bože, aby se to dostalo k nám! Našemu dobytku stačí, když řádila v devátým roce slintavka a kulhavka. Nic se nedalo prodat a dobytek se musel utratit." dodala Marie.

Děti rostly a potřebovaly nové oblečení i obutí. Rodina žila skromně a šetrně a tytéž vlastnosti se rodiče snažili vštěpovat i svým dětem. Maminka jim často říkávala:

„Nikdy nevyskakuj výš, než jak ti stačí košile, aby ti potom nebyl vidět holý zadek."

Chtěli se o ně co nejlépe postarat a dát jim možnost chodit do škol, protože doma na hospodářství mohl zůstat jen jeden. Oblečení a obuv dědily jedno po druhém. Přes léto běhaly bosé. Bylo samozřejmostí, že mladší chlapci museli nosit dívčí boty po starších děvčatech. To se jim ale vůbec nelíbilo, protože se jim kamarádi smáli, i když v malé vesnici bohatých bylo pramálo. Ale nic jiného jim nezbývalo, protože na nové boty často nebylo a kupovalo se jen to, co bylo nutně potřeba. Sladkosti téměř nekupovali. Když byly děti menší, koupila jim matka každou neděli po mši v Rouchovanech tři tvrdé sladkokyselé karamelkové „cvrndy" a rozdělila jim je. Ve všední dny mívali k obědu často buchty nebo knedlíky s různým ovocem: s jablky, se švestkami, hruškami, s povidly či s mákem, nebo luštěniny a různé omáčky. K večeři mívali brambory nebo chleba s mlékem, nebo s bílou kávou. Vařívali sirup z cukrové řepy a tím kávu sladili. Ovšem měli i med od svých včel, protože jejich otec horlivě včelařil.

Za kulturou

6. Náměstí v Rouchovanech ze 30. let 20. století.

Rouchovany byly pokrokovým městečkem. Již od roku 1486 zde bývaly dvakrát do roka výroční trhy, později i čtyři. To městečku zůstalo. Jarmarky, dožínky, poutě a posvícení – hody, byly vyhlášené po celém kraji. O poutích chodila a dodnes chodí mládež v krojích zvát na zábavu. Rouchovanský kroj se s dobou měnil. Nejznámější měl až šest bílých naškrobených sukní. Jeden z posledních měl vrchní sukni různě zbarvenou, nebo drobně květovanou, dole s několika stužkami nad sebou. Z pestrého živůtku vyčnívaly baňaté bílé rukávce lemované krajkou. Na vzorkovaných sukních se nosila bohatě vyšívaná bílá zástěra. Rouchovanský kroj si pořídila i Hedvika. Po dvě zimy si vyšívala složitý vzor bílou bavlnkou na bílé zástěře.

O normálních nedělích chodili lidé z přifařených obcí do kostela a odpoledne sousedé do vinárny „Na radnici“ nebo do hospody ke Konvalinům.

Sokol byl sice v Rouchovanech oficiálně založen až v roce 1919, ale mládež chodila do Sokola cvičit už koncem 19. století až do Skryjí. Tam jim půjčoval místnost majitel velkostatku Rosenbaum. Později

se cvičilo i v Rouchovanech v propůjčených prostorách. Sokol mládež v obci sjednocoval. Stalo se, že přišel do obce nový kaplan a chtěl založit tělovýchovnou organizaci Orel. Tehdy se proti této myšlence postavil sám farář, který s ním nesouhlasil, aby vesnici zbytečně nerozděloval.

Sokol měl svou kapelu. Kromě rouchovanských muzikantů v ní hrával ještě jeden muzikant z Hrotovic. Bubeníkem byl sládek z dalešického pivovaru. Kapela hrávala o poutích, posvíceních, plesech, pohřbech a jiných příležitostech. Při letních zábavách se tančívalo venku Ve vrbinách, v zimě v hospodě „Na radnici". O některých nedělích hrávalo odpoledne v této hospodě „rouchovanské kvarteto". Na housle hráli: místní lékař, vrchní strážmistr a dva sedláci. Jedním z nich byl nadšený Sokol, dobrý hospodář a velký sedlák ze Šamíkovic – Pruška. Ten hrával na housle nebo na čelo.

I v Šamíkovicích při otevřeném okně školy někdy o letních nedělích hrával vpodvečer pan řídící Nezval na klavír a sedlák Pruška na housle. To se sousedé i mládež sešli na návsi a poslouchali. Na nebi svítily hvězdy, z blízkého rybníka byl občas slyšet i žabí koncert. V těchto chvílích se v lidech rozléval zvláštní pocit radosti, blaženosti a vznešenosti. Zapomnělo se na hádky a závist. Panovala sváteční nálada. A Dvořákovu Humoresku tehdy znalo ve vsi snad každé dítě.

Do Rouchovan chodili Šamíkovští na ochotnická divadla, a promítaly se tam obrázky na skioptikonu. Zajížděla tam i kočovná divadla a později i pojízdné kino. Jednou dávalo kočovné divadlo Prodanou nevěstu. Všechna mládež z okolí se tam vypravila. Nejvíc se na operu těšila všechna čtyři Františkova děvčata. Hedvika si ale neměla co obout. Svoje jediné boty měla na opravě. Zkoušela si boty chlapců. Přibližně stejně velkou nohu měl tehdy nejmladší Božík. Půjčila si tedy jeho boty. Hned za vsí ji však tak tlačily, že si je musela vyzout a do Rouchovan šla bosá. Obula se až před sálem. Pro nesnesitelnou bolest se ani nemohla zaposlouchat do překrásných Smetanových melodií. Hrozně trpěla. Měla hrůzu z toho, jak vydrží jít ty tři kilometry zpátky domů. Po představení si hned před budovou boty zase vyzula. Se slzami v očích a studenýma odřenýma nohama došla domů bosa. Když se matka děvčat zeptala, jaké bylo divadlo, Hedvika se o botech nezmínila, aby to maminku nemrzelo.

Kromě divadel zajížděli do Rouchovan i hypnotizéři a kejklíři. Povídalo se, že jednou přijel i kouzelník, který si říkal Flamarion. Zalíbilo se mu jedno selské děvče a chtěl si ho odvézt s sebou. Žádal její rodiče, aby mu ji dali za ženu. Ti samozřejmě nesouhlasili. Aby se jim pomstil, dceru zhypnotizoval a poslal ji pryč ze sálu. Nikdo nevěděl, kam se poděla. Hledali ji, ale kouzelník nechtěl říct, kde je. Když to konečně prozradil, našli ji. Seděla na skále nad řekou. Naštěstí se jí nic nestalo.

Děti byly zvídavé a skoro všechny se dobře učily. Při práci často vedly s matkou různé debaty: třeba o hvězdách, o nemocech, o bylinkách, o válkách, při kterých vojsko ničilo vesnice, drancovalo a zabíjelo, o památkách v kraji nebo zvláštních událostech, které se kdysi staly. Protože jejich matka byla z Tavíkovic, vyprávěla jim o pokladu, který prý je zakopán kdesi pod kopcem u Tavíkovic.

„To bylo tak: Kdysi dávno, snad někdy v patnáctém století se v Tavíkovicích usadila skupina toufarů – výborných řemeslníků. Vyráběli kameninové nádobí. Pocházeli až z Tyrol. Byla to náboženská skupina a říkali si Novokřtěnci. Tito lidé byli velmi pracovití a časem prý velmi zbohatli. Ale jako odpadlíci od církve byli pronásledováni. Ve starých spisech prý je psáno, že když bojoval Matyáš Korvín proti Jiřímu z Poděbrad, tak španělští a italští žoldáci z Matyášova vojska novokřtěnce neúprosně za velkých mrazů vyhnali z vesnice. Toufarů se zastávala tavíkovická zámecká paní, ale její přípisy a prosby u nadřízených hodnostářů nepomohly. Vypráví se, že než toufaři opustili Tavíkovice, zakopali kdesi pod kopcem do země poklad. K tomu si najali místního zedníka. Než ho dovedli k místu, zavázali mu oči. Po vykopání jámy mu zase oči zavázali, chvíli ho vodili po lese a až před vsí mu zase šátek z očí sundali. Od pokladu prý vede na povrch země zlatá nit. Kdo ji objeví, ten se k pokladu dostane. Toufaři potom odešli někam do Maďarska. Kopec, pod kterým měli postavenou svou osadu, se od té doby jmenuje Toufarský kopec. Ale někteří z nich se zachránili a přežili. Jedním z jejich potomků byl pan Štočka z Rouchovan. Na každém rouchovanském trhu tam prodával překrásně zdobené kameninové nádoby. Vnější stěny váz, džbánů a mís zdobily vymodelované postavy lidí a zvířat, nebo květiny.

Matka dětem také vyprávěla o kostelíku v Přeskačích, který je nejstarší v kraji, protože prý byl postaven ještě v časech Velké Moravy. Jako zázrakem zůstal zachován, když maďarské hordy pustošily Moravu. Vojáci prý tehdy spalovali dokonce i ovocné stromy a lesy.

Vzpomněla si i na vyprávění o Přešovicích. Kdesi u Přešovic prý bylo místo, ta trať se jmenuje Stadla, kde se prodávali otroci. Cizí verbíři kradli mladé lidi z osad a vesnic a židovští překupníci prý tyto slovanské „barbary“ dopravovali římským otrokářům.

Vyprávěla jim i o tom, co je po smrti a o vyvolávání duchů.

„Naše duše je nesmrtelná, a podle toho, jak se člověk choval za života, takovou dostane odměnu. Pamatujte si, že Bůh o nás všechno ví a zná každou naši myšlenku.“

„Tak proč nezabrání, aby se lidi vraždili a vedli války?“

„On nám dal svobodnou vůli. Nechává na nás, co si zvolíme. Na to, jak se máme rozhodnout, nám dal Desatero přikázání. Je na každém z nás, jak se zachová.“

„A proč teda lidi hřeší, když vědí, že budou po smrti potrestáni?“

„Spousta lidí ani v Boha nevěří a někteří víru jen předstírají. Jsou jak farizejové z Písma. Ale Bůh ví, že lidé jsou hříšní a hříchy jim v očistci po odpykání trestů odpustí, když budou litovat, že hřešili. Ale to, že v něj nevěří, to neodpustí nikomu. Kristus přece řekl: “Kdo mne zapře před lidmi, toho ani já neznám před svým Otcem nebeským.“

Zdůrazňovala jim, aby nikdy nikým nepohrdali. Každý člověk si zaslouží úctu, i když je to třeba žebrák.

„Pamatujte si! Chudoba cti netratí a často v haleně chatrné rozumy najdeš jadrné. Každý člověk tu má nějaké poslání a každá práce, kterou člověk dělá poctivě, je stejně důležitá.“

Jednou si pan řídící Františkovi, který byl předsedou školní rady, stěžoval, že jeho chlapci, Jarýk i Frantík, vyrušovali. Když je poslal za dveře, utekli a už se do školy nevrátili.

Doma si František své syny zavolal a zpovídal je:

„Tak co bylo ve škole? Pan řídící mi žaloval, že jste utekli.“

„Když pan řídící nás tahal za vlasy za ušima a škubal nám je a potom

nás vyhodil ze třídy. Tak my sme potom už do školy nešli. Když pan řídící někoho vyhodí ze třídy, tak už se tam nikdo nevrací a přijde až na druhý den."

„Tak nemáte zlobit! Pan řídící tam má několik oddělení. Každé oddělení učí něco jiného a vy ho rušíte. Ostatní děti potom také nemohou dávat pozor. Ať už se to víckrát nestane!"

Potom šel otec dětí za panem řídícím a domlouval mu, ať děti potrestá, když zlobí, ale ať je nevyhazuje za dveře. Potom nebudou ze školy utíkat.

7. Šemíkovická náves v současnosti.

Kalif či východní princ zdvíhal svá paví pera,
perličku halila stříbrná tunika.
Mou láskou byla však malinká selská dcera,
malé děvčátko s copy, jménem Hedvika.
Vedle ní klekal jsem v kapličce před oltářem,
kde hyacinty a růže omamovaly nás.
Já věřil v Marii Pannu a její hvězdný pás,
třebaže byl můj otec upřímným pokrokářem.

Z lásky k ní píši i dnes tyto své pozdní stance.
Pomáhal jsem jí rád vymetat v komoře med
nebo jsme spolu honili po jejich dvorku kance
či pásli za plotem husy, zkoušející svůj let.
Rád jsem s ní chodíval v neděli pod lípu,
když omrzela nás sýpka a mechovité dvory.
Jindy jsme zašli spolu na brambory,
na jetel nebo na řípu.

Když jsme se někdy rozhněvali,
smutek těch dní cítím až do dneška,
dovedla uchvátit mne svými svaly
má druhá přítelkyně Anežka.
Byla jak kluk a přečtla na sta knih.
Uměla vyšívat, háčkovati a předla.
Měla moc přestrojit kravská napajedla
v loutková jeviště a hráti v nich.

Vítězslav Nezval: Z domoviny

Řídících Slávek

Pro šamíkovické děti byl Slávek vůdčí osobností. I když se s ním kamarádily, chodily s ním na hrušky a třešně, běhaly spolu bosí v blátě, pásly husy, praly se mezi sebou, přece se na něho dívaly jinak. Byl to prostě syn pana řídícího. Měl výsadní postavení a uvědomoval si to. Jako výrostek si dovoloval až přespříliš. Jednou šel ve všední den z Rouchovan. Bylo teplo. Ženské okopávaly řepu bosé. Boty si šetřily a měly je odložené na kraji pole vedle cesty. Slávka nenapadlo nic lepšího, než se jim do bot vyčurat. Ženské to řekly panu řídícímu a Slávek dostal nářez a domácí vězení. Pomstil se tak, že otevřel okno, sedl si ke klavíru a s velkou vervou mlátil do kláves. K tomu hlasitě zpíval, že to bylo slyšet na celou náves. Věděl, že to matka nesnáší a tajně doufal, že ho pošle ven. Paní řídící už to opravdu nemohla poslouchat, ale chtěla dodržet důslednost ve výchově, tak raději odešla sama za sousedkou. Svou energii si Slávek často vybíjel v hlasité hře na klavír.

Ve vsi se přátelil se všemi dětmi, ale nejvíc s Hedvikou odnaproti a s Anežkou Pruškovou. Protože všichni tři rádi četli, sdělovali si dojmy z knih, v kůlnách hrávali divadla, řešili spolu také záhady hvězd a tajemství lidské duše.

Když byla jednou v Rouchovanech pouť, šamíkovická mládež šla do městečka společně. Na náměstí stály stánky s různým zbožím, s perníky a cukrovím. Najednou Slávek, a to už byl gymnazista, odběhl ke stánku s cukrovím. Vrátil se s velkým sáčkem plným sladkých dobrot a s perníkovým srdcem. Kamarádky byly zvědavé komu Slávek cukroví a srdce dá. Přistoupil k Hedvice a řekl:

„To je pro tebe!"

Ta byla z toho překvapená a nechtěla to přijmout. Ale ostatní děvčata ji přemluvila. Hedvika věděla, že ji vždycky před ostatními upřednostňoval. Cukroví si pro sebe ale nenechala. Podělila se s ostatními a než odešli na mši, bylo všecko snězeno. Hedvika byla křehká dívenka, usměvavá a mírná a nerada se hádala. A to se asi Slávkovi líbilo. Ještě za dětských let ji brával za ruku a říkal jí: „Hedvičko, ty máš pěkný oči", nebo: „ ty máš pěkný vlasy". Smála se a to se mu také líbilo. Hedvika byla slabá, přesto musela zastat hodně práce. Proto se jí Slávek vždycky snažil pomáhat, když měla zvládnout něco namáhavého. Nejčastěji jí odvezl těžký trakař z pole, naložený

bramborami, nebo řepným chrástem, který jí pomáhal i natrhat. Pan řídící to ale nerad viděl. Nechtěl, aby se k ní často přibližoval. Hedvika ho ale stejně nebrala vážně, vždyť byl o dva roky mladší. Ani když byli starší, nikdy k němu nic necítila.

Jednou Slávek daroval Hedvice báseň o husopasce.

„To je o tobě," řekl jí.

Paní Nezvalová i její manžel věděli, že se Hedvika Slávkovi líbí, ale nijak jejich bližšímu vztahu nepřáli. Paní Nezvalová jednou Hedvice řekla:

„Hedvičko, tebe by bylo pro našeho Slávka škoda."

Když Slávek studoval v třebíčském gymnáziu, přivezl si jednou domů kamarády. Bylo to na podzim a njka školní zahradě dozrávaly hrušky. Vypadaly lákavě. Jeden z jeho kamarádů si netroufal bez dovolení hrušku utrhnout. Zeptal se tedy Slávka. Ten jen stručně odpověděl:

„Tamhle visí, utrhni si !"

V té době se snad v každé vesnici v nějakém domě „potajmu" pěstoval spiritizmus. Lákal svojí tajemností. Lidé věděli, že církev spiritizmus a okultní vědy zakazuje. Vždyť v 5. knize Mojžíšově, Deuteronomiu, kapitola 18, verš (10 – 12) se píše:

„Ať se u tebe nevyskytne nikdo, kdo by provedl svého syna nebo svou dceru ohněm, věštec, obírající se věštbami, mrakopravec ani hadač ani čaroděj ani zaklínač ani ten, kdo se doptává duchů zemřelých, ani jasnovidec ani ten, kdo se dotazuje mrtvých. Každého, kdo činí tyto věci, má Bůh v ohavnosti."

2. kniha Mojžíšova, Exodus, kapitola 20, verš 5 říká:

„Já jsem Hospodin, tvůj Bůh. Bůh žárlivě milující. Stíhám vinu otců na synech do třetího i čtvrtého pokolení těch, kteří mne nenávidí. Ale prokazuji milosrdenství tisícům pokolení těch, kteří mne milují a má přikázání zachovávají."

Přesto zvědavost proniknout do světa mrtvých byla odjakživa velká. Vyvolávat duchy se pokusil i Slávek ještě jako gymnazista. Svolával si o prázdninách do třídy vesnické děti a zatemnil okna. Sedl si ke stolku, vzal si papír a tužku. Ustrašené děti seděly tiše jako nikdy ve vyučování. Bály se, ale ze zvědavosti mlčely. Slávek začal jednou vyvolávat ducha Mistra Jana Husa.

„Duchu Mistra Jana Husa, přijď mezi nás! Řekni nám, která modlitba je Bohu nejmilejší!“

Zavřel oči a upadl do tranzu. I když byl normálně pravák, v tranzu se rozepsala po čistém papíře jeho levá ruka. Text, který potom dětem přečetl, zněl:

„Nejvyslyšenější modlitbou je Otčenáš – tím se dosáhne všeho.“

Za Slávkem jako médiem se začali chodit ptát na různé záhady i dospělí vesničané.

Ve vsi se jednou stala zvláštní událost. Oběsil se tam šamíkovský rodák – Nováček. Vrátil se totiž do rodné obce po dlouhém dvacetiletém trestu z vězení. Kdysi se přiženil do vesnice ke Znojmu. Za ženou mu začal chodit jeden poslanec. Nováček ze žárlivosti zabil ženu žehličkou. Když se do rodné obce vrátil, znalo ho už jen málo lidí a cítil se osamělý. Nikoho neměl. Ze zármutku a beznaděje se jednoho dne v létě oběsil. Než ho objevili, jeho tělo hodně nabobtnalo. O pohřbu ho nesli ve veliké rakvi, kterou museli kvůli tomu nechat schválně zhotovit, protože se do normální rakve nevešel. Lidé šli za Slávkem, aby se zeptal, proč se oběsil. Dostali odpověď:

„Otrávila mi život osoba, která požívá dobré pověsti.“

Po absolvování gymnázia v Třebíči odešel Slávek do Brna. Jeho rodiče se přestěhovali do Dalešic.

Všední a sváteční dny

Za Rakousko-Uherska se do školy chodilo povinně do dvanácti let. V posledním roce měly některé děti úlevu od poloviny dubna do poloviny září kvůli polním pracím. Úlevy ve škole byly zrušeny až po první světové válce. Kdo šel do měšťanky, chodil do obecné školy jen 4 roky. Do měšťanky chodily šamíkovické děti až do Hrotovic. Deset kilometrů tam a deset zpět. Měšťanku však navštěvovali jen chlapci, protože cesta v zimě byla náročná. Proti mrazu měli obličeje ovinuté šálou a nohy mívali omrzlé tam, kde jim končily šněrovací boty. Proto přes největší zimy bydleli Frantík a Božík u jedné rodiny v Hrotovicích. Matka se o ně bála. Šamíkovické děti chodily společně s Rouchovanskými. Na podzim s nimi vedly bramborové války a lovily králíky, kterých bylo v polích plno.

Když se ve čtvrtek neučilo a bylo volno, chodili učitelé do Rouchovan „pěstovat politiku". V hospodě u Kalinů se sešli: učitel Nezval ze Šamíkovic, učitel Koch z Rouchovan a učitel Hála z Heřmanic. Byli to národní socialisté. Hospodský Kalina nosil čepičku se střapcem. (Později prodal hospodu Virglům). Klempíř Klimánek, sedlák Pruška, a František chodili „pěstovat politiku" jen v neděli, hlavně v zimě a to do obou hospod, ke Kalinům i „Na radnici", aby se dověděli co nejvíc. V hospodě si František dal párek a domů nespěchal, zvláště když mělo muzicírovat houslové kvarteto. Koně nakrmil pacholek a hospodářství mu dobře vedla jeho žena. Šetřila ho, protože věděla, že má chatrné zdraví. Prochladl několikrát na honech a to se mu později zle vymstilo.

Děti se nejvíc těšívaly na pouť, která byla v Šamíkovicích první neděli v srpnu. Obyčejně přijela některá z maminčiných sester s rodinou nebo rodina matčina bratra z Tavíkovic. To si dospělí v kuchyni při kávě nebo čaji a bábovce vyprávěli o cenách obilí a dobytka, o tom, jak letos sype obilí, sestry se bavily o nemocech dětí a o jejich budoucím zaměstnání. Děti se zatím roztrousily po vsi. Jednou je o pouti zaujal jeden strejda. Ve vsi se mu říkalo „Potróblé". Smál se na každého a měl chuť o sobě vyprávět. Hledal posluchače. Děti se kolem něho seběhly a on jim vyprávěl poučný zážitek:

„Měl sem penize za vobili a za dobetek, tak sem si šel do Znojma kópit novy kalhote. Dyž sem šel ho Plavče přes les, hoslešel sem nejakyho ptá-

ka, jak spivá: Cvilink, cvilink.

Žádné cvilink, povidám mo. Štof si kópim. Mám na to.[3] Ve Znojmě sem šel do jedny hospode, ale tam se mně to nelibilo, tak sem šel do druhy. A potom si už nic nepamatujo, ani jak sem se dostal až do lesa k Plavči. Probuděl sem se a zjistěl sem, že mám kapce prázdny. A ten ptáček zase spival:

„Cvilink, cvilink?“

„Ale kdepak ptáčko“, povidám mo, „ani cvilink, ani štof.“

„Vidite děti, nechoďte do hospode! Tam přidete vo všechne penize!“

---

3 Cvilink byla obyčejná látka na pracovní kalhoty, štof byl na sváteční.

Návštěva

Psal se rok 1912. Jednou v neděli se ve stavení objevil strýc z Heřmanic.[4] Byl to manžel Mariiny sestry Emílie, která tam byla provdaná za Jana Nováka.

„Že se chceme stěhovat do Ameriky, už víte," začal pomalu strýc.

„Vy jste si to nerozmysleli?" zeptala se matka.

„To víš, Emilce to tady nestačí, chce zkusit štěstí jinde. Můj známý se odstěhoval do Dakoty.Je tam celá česká osada. Dá se tam levně koupit půda. Má farmu a pěstuje na velkých lánech hlavně kukuřici. Dlouho jsme se rozmýšleli, ale už jsme rozhodnuti. V Heřmanicích jsme všechno prodali a už máme koupený i lístky na loď. Má vyrazit z Hamburku za dva týdny. Jenomže my musíme statek uvolnit novému majiteli. Tak jsem vás přišel poprosit, jestli bychom u vás mohli ty dva týdny bydlet. Já s Bohušem bychom mohli spát třeba na půdě, jenom máma s Emilkou a Jindřichem by spala třeba v tom vašem sousedním domku, jestli je to tam prázdný."

„To je samozřejmé. Můžete tam bydlet všichni."

Za pár dnů se tedy rodina rozrostla ještě o dalších pět členů. Všechny děti z toho měly ohromnou radost. Nejstarší syn Bohuš měl šestnáct roků, Emilka čtrnáct a nejmladší Jindřich šest let.

Jejich matka si myslela, že v Americe zbohatne. Po dvou týdnech pobytu v Šamíkovicích se celá rodina usadila na voze s košinou a František je vezl na nádraží do Moravského Krumlova. Odtud pokračovali vlakem až do Hamburku. Když se všichni loučili, obě sestry plakaly, protože tušily, že se už víckrát neuvidí.

„Jen nám hned dejte vědět, až tam dojedete, a vůbec nám všechno popište! Jsme všichni moc zvědaví. Přejeme vám šťastnou cestu, Bůh vás provázej a ať vám štěstí přeje!" řekla matka a potom si v duchu pomyslela, zda i pro sestru nebude platit přísloví: „Kdo radosti doma nemá, marně v cizině ji hledá."

---

4 Heřmanice, dnes neexistující obec, která byla spolu se Skryjemi zrušena při výstavbě dukovanské atomové elektrárny.

Během čtrnácti dnů, co měly šamíkovické děti návštěvu, společně se svými příbuznými prstem po mapě absolvovaly cestu do Ameriky několikrát.

Manželé Novákovi šťastně do Ameriky dopluli a usídlili se ve státě Dakota. Pěstovali na velkých lánech kukuřici. Byli spokojení do doby, než přišlo tornádo a po něm vydatné deště. Ty jim skoro úplně zničily úrodu. Úrodné a neúrodné roky se střídaly. Zanedlouho zemřel hospodář. Vdova Emilka se provdala za vdovce stejného jména, Nováka, který pocházel z Bačic. Nejstarší syn Bohuš odešel pracovat do Chicaga do masoprůmyslu. Dcera Emilka se provdala za zaměstnance železnic a syn Jindřich-Henry odešel studovat. Stal se elektroinženýrem. Na jeho studia padl celý majetek farmy. Protože to bylo už v době velké nezaměstnanosti, těsně před druhou světovou válkou, odešel Henry k armádě. Stal se spojařem v americkém námořnictvu. Zúčastnil se bojů v Tichomoří, na Šalamounových ostrovech i jinde. Říkal, že viděl spousty mrtvých Japonců a že kvůli tomu a strachu ze smrti nemohl ani spát. Z války se vrátil částečně hluchý a že přežil, považoval za zázrak. Po návratu už svou matku živou nezastihl. Oženil se se Švédkou. Žili spolu v hlavním městě Floridy, Tampě, kde byli i zaměstnáni. Zde dostali vojáci, kteří bojovali ve válce, od vlády rodinné domky. Svou vlast navštívil Henry v sedmdesátých letech minulého století.

Komplikace

Děti rostly a dospívaly. Nejstarší Žofie se zamilovala do sousedova syna a jako svobodná s ním čekala dítě. Byla to pro rodinu veliká ostuda. Že právě ona se dopustila takové hanby! Vítězslav Nezval ve své vzpomínkové básnické sbírce „Z domoviny“ o tom napsal:

Jednou se ozval ve dvou domech pláč
a vesničku postihly dvě katastrofy.
Ševcova Anna, s níž chodil pokryvač,
a selská dcera, růžolící Žofi,
zapomenuvši na rozmarýnu,
ta hrdá Žofi, hrdá a tak hodná,
měla mít jako Anna za svobodna
a skoro v tentýž měsíc rodinu.

Dvě různá jména pro jedinou věc,
to nepříčetně rozrušilo ševce.
Ševcová modlila se růženec
a celá obec zlořečila děvce.
Okolo Žofi rozhostilo se
mlčení, tajně kořeněné vtipem,
jež bodalo ji otráveným šípem.
V obou postižených domech pilo se.

Až jednou při pálení kořalky
švec, jenž se žalem utrh´od verpánku,
vzplanuv jak fosforové zápalky,
vyrazil doma po půlnoci branku
a ohrožoval čepelí
ženu a obě svoje dcery,
jež rozprchly se všemi směry
polonahé jak byly v posteli.

Tři ženy v košili běží po sněhu
a za nimi šílený otec s nožem v ruce.
Mladší dcera rozpálená od běhu
upadla na sníh a bez absoluce
zemřela na prudký zánět plic.
Byl to smutný průvod klobouků a šátků,
byl to smutný pohled na otce a matku,
která klopýtala, nahlas vzlykajíc.

Ani láska ani lidské předsudky si neberou na poradu rozum. Žofie také nezůstala bez trestu. Ženichova matka prohlásila, že nedovolí, aby „taková" šla k oltáři. Svatba se tedy musela odložit, až se narodí dítě. Žofie zůstala nadále doma. V červnu v roce 1913 se jí narodil syn Oldřich a svatba se konala až za rok.

Mladší Ludmila - Milka odešla do německé měšťanky do Znojma. Sousedé se divili a domlouvali otci, proč ji dává do německé školy, když je takový národovec! Ale matka říkala, že Znojmo je nejblíž a každému je ku prospěchu, když zná ještě jiný jazyk. Navíc je to úřední jazyk.

„Kolik jazyků znáš, tolikrát jsi na světě," odpovídala.

Milka měla chatrné zdraví a ve škole dostala chrlení krve. Ale uzdravila se.Také jejímu otci se přitížilo. Byl stále slabší a unavenější. Proto dělal už jen lehčí práce.

Jednou bylo třeba odvézt selata do Tavíkovic na prodej.

„Já tam zajedu. To zvládnu," prohlásil otec. Matka zavolala Božíka a řekla mu:

„Božíku, pojedeš s tatíkem do Tavíkovic prodat malý prasítka. Dávej na něho pozor!"

Božíkovi bylo skoro sedm let a cítil se vedle otce důležitý. Seděli spolu na sedadle vozu vpředu a vzadu měli naložená ve velké krosně malá selátka.

Najednou Božík zjistil, že tatínek usnul. Opratě mu začaly vyklouzávat z ruky. Božík se je snažil zachytit, ale jak za ně zprudka trhnul, koně se stočily i s vozem napříč cesty. Bylo to právě v zatáčce, v dolině ve Džbelce. Vůz se převrátil. Když Božík viděl, že se tatínek snaží vstát a že se rozkašlal, dostal strach, že dostane výprask. Dal se do běhu a rychle utíkal do vsi. Krosna se selaty se nahnula na bok, a jak selata po sobě šlapala, mohutně kvičela. Když chlapec doběhl k lípě nad vsí, doneslo se mu k uším jakési pískání jako o pouti. Vtom uslyšel volání:

„Jehly, knoflíky, nitě na prodéj! Kupujte, samé prvotřídní zboží!"

Do vsi právě vcházel podomní obchodník s krosnou na prsou. Z přihrádek mu trčely stočené tkaničky, pentličky, spínací špendlíky, sponky do vlasů, korálky, různé hračky a barevné píšťaly ve tvaru kohoutků a holubiček.

Ženské vybíhaly z domů a sahaly do sukní pro pár drobných. Kupovaly jen potřebné věci, jako jsou nitě, knoflíky, tkaničky a bavlnky. Na náves vyšla i Božíkova matka. Božík k ní hned běžel a spustil:

„Mami, kupte mi féfaru!"

„Proboha chlapče, kde se tu bereš? Kde máš tatíka?"

„Mami, kupte mi prosím, féfaru! On tam leží, on ještě neumřel. On kašle. Mami kupte mi féfaru!"

Matka rychle zaběhla domů pro syny, kteří se vrátili z pole, aby hned utíkali zachránit svého otce, koně a selata. Za chvíli zastavili před domem rouchovanští sodovkáři. S koňmi rozváželi po vesnicích sodovku. Jeli náhodou z Tavíkovic a hospodáře Františka zachránili a přivezli. Žena ho okamžitě uložila do postele a uvařila mu posilující čaj. Ten byl vždycky poruce. Sám hospodář si na byliny chodil na borovicové stráně nad Rokytnou vždycky do konce května.[5]

„Hlavně že nemáš nic zlomenýho," prohlásila matka.

„Kde je Božík? Už je doma?" ptal se otec.

„Chodí po dědině. Chtěl, abych mu koupila féfaru."

„Tak mu ji kup! A co je s prasítkama?"

„Ty jel prodat Láďa s Františkem."

---

5 Kromě „plícníku" sbíral ještě jaterník a řepík. Lišejník - dutohlávka sobí, lidově „plícník" se používal na plicní choroby. Má vysoký obsah C-vitamínu.

U spiritistů

Navzdory Písmu svatému - Bibli, která spiritizmus křesťanům zakazovala, rozhodla se matka jít ke spiritistům optat se, co by uzdravilo jejího muže a často nemocnou Milku. Doslechla se, že ve mlýně ve Skryjích se také duchaří. O Myslibořicích to věděla, ale ty byly dost daleko. Dokonce prý i v Šamíkovicích se v jedné rodině provozuje spiritizmus.

Jednou se tedy k duchařům matka vypravila i s Hedvikou. Všichni přítomní se sesedli kolem stolu a vzájemně se dotýkali rukama. Museli myslet na to, na co se chtěli ptát. Když paní - médium - upadla do tranzu, jiná, která dávala otázky, k ní přistoupila a pronesla:

„Jsi-li duchu zlý, odejdi! Jsi-li dobrý, přistup!"

Potom přítomné ženy u stolu jedna po druhé kladly otázky. Hedvika se ptala na Milku, která byla často nemocná, co by ji uzdravilo. Odpověděl jí nějaký francouzský lékař, který prohlásil, že by jí pomohla jedna bylina, která u nás roste u Uherského Hradiště. Čaj z této byliny že by ji uzdravil.

Potom se zeptala i matka na malou Julinku, která jí brzy zemřela. Ta jí vzkázala, že se hněvá, ale neřekla proč. Potom měla matka ještě jednu otázku:

„Kdo u nás v rodině nejdřív zemře?"

Všichni se nad takovou otázkou zarazili.

„Bude to otec rodiny, váš muž a stane se to patnáctého ledna 1914," odpovědělo médium.

Domů se vracely jako omráčené, navíc za tmy a v dešti. Matka Hedvice přikázala, aby o tom doma nikomu nic neříkala.

Od podzimu bylo opravdu otci stále hůř. Vánoce byly smutné. V rouchovanském kostele se všichni modlili za jeho zdraví. Přišla polovina ledna. Těsně před smrtí svolával otec své děti jednoho po druhém k sobě do světnice. Každému zvlášť domlouval, jak se má chovat.

Nejstaršímu Láďovi řekl:

„Teď budeš hlavou rodiny ty. Tak buď ke svým sourozencům vlídný a s ženěním počkej, až budou děvčata z domu. Hleď udržovat hospodářství v pořádku a ve všem se raď s matkou. Ona všemu dobře rozumí. Když budeš něco prodávat, tak své zboží musíš chválit, ne hanit, jak to míváš ve zvyku." Potom mu dal požehnání. Františkovi domlouval, aby všechno nerozdával, aby ho lidé nezneužívali. Děvčatům hlavně zdůrazňoval, aby

matku nezarmucovaly a do svatby si zachovaly čistotu, a nedopadly jako Žofie. Každému zvlášť požehnal a udělal mu na čele kříž. Nad ránem patnáctého ledna 1914, jak řeklo médium, František Severin, který se měl jmenovat Dobeš, zemřel. Předpověď média se splnila.

Za mrazivého lednového dne na rouchovanském hřbitově stálo nad rakví svého otce devět dětí. Nejstarší dvacetiletá Žofie a nejmladší sedmiletý Božík. Poručníkem dětí se stal bratr matky a pro děti jejich strýc z Tavíkovic. Za půl roku po otcově pohřbu vypukla válka.

Malý Žofiin syn Oldřich prospíval a snoubenci se se schválením ženichových rodičů dohodli, že se vezmou až bude mít malý Oldřich jeden rok. Rodiče Žofie pro ni měli našetřené věno. Věno musela každá nevěsta do ženichova domu přinést, aby ženich, který hospodářství zdědil, mohl vyplatit své bratry. Ale stala se hrozná věc. Věno se ztratilo. Peníze byly pryč. Co teď? Matka hledala všude, ale nikde nic nenašla. Jaká by to byla ostuda a hanba pro celou rodinu, kdyby dcera nedostala věno, o kterém se s rodiči ženicha už domluvili. Měli by je za lháře, i když byli sousedy a znali se od malička. Potom ale matku napadlo, že možná peníze někam dal nebožtík otec. Kdyby se ho tak mohla zeptat! V tom případě ji mohou zachránit jen spiritisté. Krátce po smrti svého muže jednou odpoledne poručila synu Františkovi, aby zapřáhl koně, že pojedou spolu do Myslibořic. Tam zastavili u jednoho domku. Matka vystoupila a vešla do domu. V místnosti, kam vstoupila, sedělo několik lidí, kteří také přišli s dotazy. Všichni se modlili. Ve druhé místnosti seděla paní Čermáková – médium. Tam chodili lidé po jednom. Ptali se na to, co chtěli vědět. Paní Čermáková upadla do tranzu a na papír psala ve verších odpověď. Ale tentokrát byla odpověď pro matku krátká. Bylo jí řečeno, že duše jejího manžela může odpovídat až devátý den po pohřbu. Má tedy přijít později. Po čtrnácti dnech se opět matka vydala se synem do Myslibořic. Tentokrát jí muž odepsal. Omlouval se, že když byl nemocný a sám doma, měl obavy, že by peníze mohl někdo ukrást. Zanesl je tedy do včelína na zahradě a tam je dal za třetí trám. Potom se vrátil na lůžko s tím, že jí to řekne, ale už to nestihl. Moc se za to omlouval. Matka mu v duchu poděkovala a přála lehké odpočinutí.

Cestou domů koně frkali, jakoby se něčeho báli. Frantík měl také strach z toho tajemna, které obestírá svět mrtvých. Matka to vycítila a uklidňovala ho.

„Věř v Boha a nemáš se čeho bát. Bůh je stále s tebou. Budeš-li se bát, pomodli se Otčenáš. Když budeš spravedlivý a dobrý k lidem, nebudeš lhát, ani krást, Bůh tě neopustí."

Když se vrátili domů, byla už tma. Matka vzala lucernu a šla se podívat do včelína za třetí trám. Dceřino věno tam bylo a Žofie se mohla vdávat. V červenci v roce 1914 byla svatba. Za měsíc po svatbě, v srpnu, vypukla první světová válka. Po sedmi týdnech byl ženich povolaný na vojnu.

Válka

Stejně jak v lidském životě,
v lidských dějinách jsou zvraty.
Jako by vleklé souchotě
propukly náhle cestou na roráty
prudkým chrlením krve do sněhu,
tak jednoho dne ve čtrnáctém roce
odvezli strýčky, bratry, otce.
Císař je stáhl jako mince z oběhu.

Vítězslav Nezval: Z domoviny

Už v roce 1913, když vypukla na Balkáně válka proti Turecku, noviny Jihozápadní Morava psaly o žalostných poměrech v rakouské armádě:

„Vojáci mají rozpadavé uniformy, leckdy vypadají jako žebráci. Z jedné setniny náhradních záložníků nechodí denně 40 mužů na cvičení, nemají střevíce. Aby mohli chodit na cvičení, vyměňují si druhý den střevíce s druhou šichtou. Prádlo nemají žádné. Až 7 neděl mají na sobě 1 košili a jedny podvlíkačky. Na ubytování není slamníků, není ručníků. Mužstvo chodí spát oblečeno.

Strava: všude se bojuje proti dráždidlům. U nás dostane muž 2x denně černou kávu a 200 g syrového masa."

Navíc v roce 1913 byly přes žně stálé deště, takže velká část úrody na poli shnila.

Po celé zemi se konaly finanční sbírky pro vojáky. Když se peníze rozdělovaly, na každého vojáka připadlo 63 haléřů.

V celé zemi byla ve válce veliká bída. Potraviny se ve velkém dopravovaly na frontu vojákům. Každý den se v novinách objevovala zpráva z bojišť se jmény padlých. Práci mužů musely nahradit ženy. Nálada byla mizerná. Ve městech byl hlad. Potraviny byly na lístky, uhlí bylo na uhlenky, látky na šatenky, brambory na bramborenky. Ze zásobovacího odboru v Třebíči oznamovali, že se podařilo sehnat kyselé zelí, jedlou bílou řepu a omastek, který se bude vydávat na příděl v sobotu a v neděli. Cukr nebylo vůbec možné sehnat. Dále noviny v článku „Hlasy hladu" psaly:

„Mouku vydává městská aprovizace dle vyhlášky městské rady v týdnu od 5. do 11. listopadu 1917 na chlebové lístky následovně: na osobu:

50 dkg žitné mouky

50 dkg pšeničné mouky II

50 dkg pšeničné mouky I

10 dkg krup a na lístky přídavkové 70 dkg mouky žitné."

8. června 1917 noviny píší: **„V době válečného nedostatku píce, kdy poslední zásoby ovsa bylo již použito k eráru a k lidské výživě, připomíná se obecenstvu, že kořeny pýřavky jsou dobrou pící a že svými podněcujícími účinky mohou u koní nahradit oves. Z usušených kořenů připraví se řezaňka. Sušené se vykupuje za 100 kg 25 k.**

Za dnešní nouze o potraviny obrací se pozornost obecenstva na možnost používati mladého jetele jako velmi výživné zeleniny, jejíž požívání nemá za následek nijaké ohrožení zdraví. Příprava čerstvého jetele jako u špenátu. Několikrát vystřídati vodu, aby se ztratila trpkost jetele."

Zemědělcům vláda přikazovala snížit dávky obilí na setí a mlynářům více vymílat obilí, takže mouka byla hodně tmavá. Dokonce se začaly vyrábět látky z kopřiv. Ale látky z kopřivových vláken dráždily kůži a na těle kousaly.

„Dále se oznamuje, že elektrárna v Polance zdražuje proud o 25 %.

V nejbližší době budou v kostelích z varhan odebírány píšťaly (z cínu a cínové směsi) pro účely válečné. Všem farním úřadům se nařizuje, aby do 15. září předložily soupisy varhan. 6. července byly z třebíčské věže zrekvírovány další 2 zvony, takže zůstal jediný zvon – sv. Jan Nepomucký. Stejně skončily čtyři zvony z Rouchovan i další zvony ze všech vesnic. V rámci šetření byl vydán zákaz rozsvěcovat svíčky na hrobech.

Jeho Veličenstvo císař udělil panu Stanislavu Dvořáčkovi v Třebíči, mistru holičskému, který má 8 synů k vojenské službě povolaných, darem bronzovou sošku vojína, zdobenou nejvyššími iniciálami."

1. června 1917 vypisuje Rakousko – Uhersko 6. válečnou půjčku. Válka stála už 14 miliard korun."

Večery byly v rodině smutné zvláště po otcově smrti. Matka hleděla děti povzbudit:

„Nenaříkej v své chudobě,
že Bůh na tě zapomněl,
že bohatství nedal tobě,
žes radosti málo měl.
Děti, vždyť Bůh na nás nezapomene. A když je bída nejvyšší, pomoc Boží nejbližší."

Pomalu si všichni zvykali na život bez otce. Jarýk s ním rád chodíval na čekanou. Teď, když už nežil, rozhodl se jít na čekanou sám. Vzal si pušku a šel do polí s nadějí, že přinese nějaké maso. Ale uviděli ho četníci a pušku mu vzali, protože nebyl plnoletý a neměl povolení. Pro pušku musela potom jít na četnickou stanici matka.

Jedinou radostnou událostí v této době a velkou vymožeností pro několik vesnic bylo zavedení elektrického proudu. V roce 1909 totiž zřídila velkostatkářka Gizela z Coudenhove z bývalého mlýna „Havránka“ v Dukovanech elektrárnu. Stála 260.000 korun. Jak stojí psáno, „tato elektrárna opatřuje obec světlem a dodává motorickou sílu na mlácení obilí, na pilu i do kruhové cihelny. Mimo to zásobuje elektrickou silou i obce Horní Dubňany, Heřmanice, Rouchovany, Šamíkovice a Lhánice v sousedním okrese náměštském.“

Instalace elektrického vedení do Rouchovan pro elektrické osvětlení i pohon byla provedena ještě začátkem 1. světové války, v roce 1914 a v Šamíkovicích v roce 1917. (V roce 1927 pak byly tyto obce napojeny na Západomoravské elektrárny.)

To byla událost! Ženám odpadlo čištění začouzených petrolejových lamp v místnostech a luceren ve stájích. Odpadlo složité žehlení prádla žehličkami na dřevěné uhlí. A což teprve mlácení obilí! Motorická síla dělala divy. Už nebylo třeba zapřahat a vodit koně stále dokola u žentouru, nebo mlátit obilí cepy. Z mlátičky padalo obilí zvlášť a plevy také. Někdy se muselo obilí ještě dočisťovat proudem vzduchu pomocí samostatných fukarů. Později se stal fukar přímo součástí mlátičky. Slámu vyplivovala mlátička na konci a tam ji lidská, obyčejně ženská ruka vázala do otýpek. Ječmenná a ovesná sláma se pořezaná používala na krmení hovězího dobytka a pšeničná a žitná na stlaní. Cepy se mlátilo už jen několik snopů žita, aby se nepolámala stébla. Z takové slámy se pletla povřísla na vázání snopů a kromě toho se jí vycpávaly slamníky do postelí. Obilí pro dobytek se mohlo šrotovat na elektrických šrotovnících. Sláma a zelený jetel už se nemusel řezat na řezačkách s ručním pohonem. K výrobě nových zemědělských strojů však mohlo dojít až po válce. Vznikaly nové stroje, které díky elektrickému pohonu mohly nahrazovat práci lidských rukou. Elektrickým proudem se však šetřilo. Místnosti osvětlovaly jen slabé žárovky, ale proti petrolejkám bylo světlo jasnější, což ocenily hlavně vyšívačky, švadleny a čtenáři. Lidé pěli chválu Tomáši Alvovi Edisonovi za vynález žárovky.

II. SESTRY

Milka

I když byla křtěná Ludmila, říkalo se jí Milka. Lidé ji považovali za nejhezčí ze všech pěti dcer.

Byla štíhlá, středně vysoká a měla pěkně formovanou postavu. Tmavě hnědé vlnité vlasy nosila vyčesané do drdolu. Vkusně se oblékala. Šaty jí šila rouchovanská švadlena, dcera učitele, slečna Čechová.

Po smrti otce rodiny chtěla matka Milku pro její chatrné zdraví vzít z německé měšťanky ze Znojma zpátky. Všichni jí to ale rozmlouvali. Poslechla tedy a nechala ji školu dokončit. Po handlíři, který jezdil pravidelně každý týden do Znojma na trh, jí posílala jídlo a čisté prádlo. Věci od Milky zase vozil handlíř zpátky do Šamíkovic. Po skončení měšťanky nastoupila do německé církevní školy pro dívky v Brně. Děvčata zde získávala potřebné kancelářské a úřednické dovednosti. Absolventky této školy byly firmami velmi vyhledávané.

V Brně se Milka zalíbila ženatému řediteli školy, který ji začal obtěžovat. Nakonec musela přijet zakročit její matka ze Šamíkovic. Milka ukončila školu s vyznamenáním v roce 1916. Koncem školního roku si přišli majitelé továren a různých podniků vybírat nové kancelářské síly. Milku si vybral zástupce jedné brněnské banky s tím, že jí co nejdříve pošle poštou tiskopisy k vyplnění.

Uběhly skoro celé prázdniny, ale Milka stále nic nedostávala. Zajela se tedy do Brna zeptat, co se stalo. Tam se dověděla následující:

„Slečno, my jsme vám potřebné tiskopisy zaslali, ale vy jste nám neodpověděla."

„ Ale já jsem nic nedostala."

„Bohužel, místo je už obsazené. Ale je tu jiná možnost. Obchodník Leschinger ze Svitav hledá spolehlivou kancelářskou sílu, která mluví dobře německy i česky. Tady máte adresu, pokud máte zájem... Rukulíbám, poroučíme se."

Milka byla zklamaná, ale místo musela přijmout, protože už chtěla být zaměstnaná, aby si vydělávala. Odešla tedy až do Svitav.

8. Milka po příchodu do Svitav. Z rodinného alba.

Svitavy, kam nastoupila do svého zaměstnání v roce 1916, v době války na ni působily pochmurně. Říkala si, že by byla mnohem šťastnější v Brně. Přemýšlela, jak bylo možné, že se dopis z brněnské banky, kam měla nastoupit, ztratil. Svitavy byly daleko od domova, až v Sudetech. Že se zde mluvilo německy i česky ji nepřekvapovalo, protože to bylo stejné jako ve Znojmě. Češi zde žijící mluvili stejně dobře oběma jazyky. Zvláště v obchodním prostředí to bylo nutné. Nebyla tu vzácností smíšená manželství a Rakousko bylo státem mnohonárodnostním.

Firma Leschinger, kam Milka nastoupila, byla německou obchodní firmou dvou bratrů, kteří ji později zdědili po rodičích. Prodávala se tam textilní galanterie a malé tkalcovské stavy. Rodiče se spolu jednou domlouvali, že obchod zdědí ten syn, který se dřív ožení. Jejich debatu zaslechl starší syn, který byl rozhazovačný a za zábavou jezdíval až do Brna. Po rozhovoru rodičů si velmi brzy zajel do Brna pro dámu, kterou znal z baru, a oženil se s ní. Oba bratři, Franc a Karl sortiment rozšířili o různé průmyslové zboží. Do jejich obchodu chodili nakupovat především Němci nejen ze Svitav, ale z německých vesnic z celého okolí. Druhý větší obchod byl na náměstí. Říkalo se tam „U Šťouračů" a mluvilo se tam česky. Prodávaly se tam kromě textilní galanterie i šicí stroje a jízdní kola.

Po příchodu do Svitav na Milku působila chmurně hlavně kancelář. Byla to tmavá komůrka s jedním malým okénkem a pracovaly tam ještě dvě sestry obou bratrů, které obě měly tuberkulózu a ještě během války zemřely.

Milka byla krasavice a přitom pracovitá, takže nebylo divu, že se do ní mladší z bratrů Karl zamiloval. Ale oba bratři museli odejít do války a celý obchod vedla pouze ona. Vzpomínala na domov, hlavně na sestry a hleděla všem pomáhat. Bylo jí smutno zvláště v této době, protože se blížily Vánoce. Vzpomínala, jak se na svátky vždycky všichni těšili....

Štědrý večer ve vsi začínal slavnostním klekáním a troubením. Dobytek nakrmili dřív a krávy i koně dostali nakonec malý kousek vánočky. Čistě oblečení se potom všichni shromáždili k večeři. Nejprve však kolem stolu všichni poklekli a pomodlili se. Děkovali Bohu za všechno dobré a prosili o dobrou úrodu, o zdraví a o odvrácení všeho zlého. Potom se s chutí pustili do čočkové polévky. Po celodenním půstě měli všichni pořádný hlad. Po polévce přišel na řadu jablkový závin, štědrovnice, čaj, jablka, ořechy, sušené ovoce – křížaly, hrušky a rozvařené sušené švestky. Potom konečně zazvonil Ježíšek a přinesl stromeček nazdobený papírovými řetězy, jablíčky a ořechy. Na dárečky pod ním se nejvíc těšíval nejmladší Božík. Měl radost hlavně ze stromečku a nevadilo mu, že dostal třeba jen špičky do školního pera. Starší děti odcházely brzy ráno na jitřní mši do Rouchovan. Staří lidé vyprávěli, že o této mši kdysi hrávala na starých varhanech zvonkohra. Ale překrásné vánoční písně a koledy uchvacovaly a dojímaly

svým kouzlem v ozářeném kostele všechny. A Milce zněla v uších „Tichá noc, svatá noc, vše poutá spánku moc“, nebo když z kůru zazněla jako sólo zpívaná Smetanova ukolébavka „Hajej můj andílku“. Všichni měli povznesenou sváteční náladu a někteří byli dojati až k slzám...

I když byla válka, Milka se snažila k Vánocům každému něco přivézt. Bratr Jarýk od ní jednou dostal brusle, po kterých velmi toužil. Od maminky dostal po tatínkovi přešitý zimník. Potřeboval ho, protože chodil do 4. třídy české měšťanské školy až v Přerově. V Rouchovanech totiž 4. třída měšťanky tehdy nebyla a v Brně byl velký nával. V Přerově měl také levnější bydlení. Jarýk měl ohromnou radost z bruslí. Nemohl se dočkat rána. Hned druhý den po mši je šel na rybník v novém zimníku vyzkoušet. Klíčkem si je našrouboval na boty a vstoupil na led. Ale led byl slabý, prolomil se pod ním a jedna brusle mu přitom spadla z nohy. Lovil ji a přitom si důkladně namočil svůj nový kabát. Dostal strach, že mu matka vyhubuje a potrestá ho. Také ho mrzelo, že jí přidělá starostí. Promočený utíkal se svým kamarádem k nim, kde se převlékl. Kamarádova matka, paní Šťastná, vysušila co se dalo, ale tlustý kabát zůstal mokrý. Jarýk potom doma opatrně, aby ho matka neviděla, pověsil kabát do skříně. Jenže v zavřené skříni kabát neuschnul, a po týdnu ho mokrý stejně ve skříni objevila.

Milka se snažila pomoct i Hedvice. Už když navštěvovala církevní cisterciáckou školu pro dívky v Brně, seznámila se tam s jednou vyučující sestrou. Ta přešla jako ředitelka učit do školy pro dívky, která byla zřízena také v cisterciánském klášteře v Předklášteří u Tišnova. Ostatně jiných škol pro děvčata než církevních bylo v oné době velmi málo. Zařídila proto Hedvice, aby tam na jeden rok odešla do hospodyňské školy, kde se vyučovalo šití, pletení, háčkování, vyšívání, vaření, stolování a společenskému chování. Po absolvování této jednoroční hospodyňské školy se absolventky staly učitelkami ručních prací na obecných školách. Sestřičky z klášterní školy chtěly, aby tam Hedvika zůstala a vzdělávala se dál. V dalších ročnících se tam vyučovala francouzština, němčina a kancelářské práce. Ale Hedvika se vrátila domů kvůli jiným povinnostem. Také nechtěla, aby za ni matka platila školné, když jsou tu ještě další sourozenci a bylo jí potřeba jinde.

Vznik Československé republiky

Válka si vyžadovala stále nové oběti a Milka trnula, jestli se její Karl vrátí. V celé rakouské říši přibývalo vdov a sirotků. Všude byl hlad a nepokoj. Ze strany Čechů se projevovala protirakouská nálada a protihabsburské smýšlení. I každý obyčejný člověk si říkal:

„Jak máme milovat císaře, který posílá naše syny na jatka? Co je nám po habsburském trůně? Třista let nás utlačovali, teď máme možnost svrhnout císařskou vládu."

Velké česko-německé jazykové spory a boj národovců za český jazyk trval po celé 19. století a skončil až vznikem Československé republiky. Vždyť české měšťanské školy se začaly zřizovat až od roku 1911. V novinách Západní Morava se píše, že na železnicích, které vedou českou krajinou, je 70 % německého perzonálu. Úředním jazykem byla stále němčina.

Profesor Masaryk v Anglii, Francii i za oceánem ve Filadelfii seznamoval svět se skutečností, že v mocnářství rakousko-uherském nežijí jen německy a maďarsky mluvící občané, ale že jsou tu i Čechové, Slováci, Slezané, Slovinci, Srbové, Makedonci, Chorvati a Černohorci. A ti všichni se hlásili o svá práva. Už v minulosti na sebe upozorňovali na výstavách v Paříži, i na všeslovanských výstavách v Praze. Ty organizovali čeští národovci každých pět let. Na výstavách byly předváděny exponáty, svědčící o vyspělé kultuře slovanských národů a prodávaly se výrobky lidové umělecké tvorby jako kroje, výšivky, krajky, které poukazovaly na vysokou uměleckou úroveň lidu. Velký úspěch měly i průmyslové exponáty hlavně z českých zemí, protože v té době byly české země nejprůmyslovější částí Rakousko-Uherska. Vyráběly se zde například všechny komponenty, potřebné k budování železnic. V Kopřivnici byl vyroben v roce 1897 první automobil na spalovací motor. Strojírenský, textilní a potravinářský průmysl byl už tehdy na vysoké úrovni.

První světová válka uspíšila konec rakouského mocnářství.

Po několik let trvajících jednáních profesora Masaryka s vládami Anglie, Francie a USA byla 26. září 1918 „prozatímní národní rada" v čele s T.G. Masarykem uznána za „prozatímní vládu zemí československých". 28. října 1918 vydal Národní výbor zákon o zřízení samostatného státu,

Československé republiky. Představitelé slovenského politického života se sešli v Turčianském svatém Martině, kde přijali deklaraci o společném státě Čechů a Slováků. Němečtí poslanci, zástupci německých občanů žijících na českém území, byli vybídnuti ke spolupráci. Ti ji však odmítli. Namísto toho současně požadovali utvoření severomoravské provincie „Sudetenland“ pro německé občany ze severní Moravy a Slezska a její připojení k Rakousku. Zástupci německého obyvatelstva na jižní Moravě proklamovali zase ustavení provincie „Deutschsüdmähren“ a její spojení s Rakouskem. Sudetoněmecké separatistické snahy o získání území v jižních Čechách pak skončily vyhlášením provincie „Böhmerwaldgau“. Nikdo tehdy netušil, jakou úlohu v budoucnosti tyto kraje sehrají.

Po válce v Šemíkovicích

Euforie z míru byla převeliká. Z vojny a ze zajetí se vraceli šťastlivci, kteří peklo války přežili. Radost však překazila španělská chřipka, která sice nekosila lidi zbraněmi, ani jedovatým plynem, ale také si vybrala hodně obětí.

Se zánikem Rakousko-Uherska došlo k různým změnám. Především Šamíkovice dostaly od roku 1922 název – Šemíkovice, který už kdysi měly. Podobně se blízká obec Skreje změnila na Skryje, Strupešín na Stropešín, Přístbo na Příštpo, Ždánice na Džbanice, Selec na Sedlec, Chrlupy na Korolupy, na Znojemsku potom Mlíčovice na Miličovice, Nesechleb na Nesachleby, Prostoměřice na Prosiměřice, Práč na Práče. Další místa, která měla stará česká jména a byla poněmčená, byla přejmenovaná.

Podle vládního nařízení byla v roce 1920 mezi bezzemky a další uchazeče rozdělena velká část polností, jež patřila majiteli tavíkovického zámku Goldschmidtovi. Ten koupil tavíkovické panství se zámkem od dvou hraběnek v roce 1898. Patřilo k němu hodně polí. K majetku, který koupil, patřil ještě dvůr v Čermákovicích, zámek s polnostmi v Tulešicích, dvůr v Přeskačích a některá pole v Medlicích a Dobronicích. Kromě toho koupil 2 domy s polnostmi v Šemíkovicích. Vlastnil všechny lesy na březích Rokytné od Újezda přes Tavíkovice až po Vémyslice. Byl židovského vyznání, ale vzal si za ženu křesťanku, která ve Vídni vlastnila 3 velké činžovní domy. V Tavíkovicích měl několik párů kočárových koní. Jeden pár měl on, jeden jeho žena a jeden měl nadlesní. Hajní museli udržovat v lesích vysoké stavy zvěře. Ta se však pásla na selských polích a způsobovala jejich majitelům ohromné škody. Králíků byly spousty, takže když šly děti z Rouchovan v neděli z kostela, podařilo se jim často chytit v brázdách králíka a pod košilí ho přinést domů. Zvěře bylo všude plno, takže bylo i hodně pytláků a hodně poničených porostů.

Tavíkovického zámeckého pána Goldschmidta, jemuž lesy patřily, totiž neměli vesničané v lásce pro jeho rozmařilý život. Nadevše miloval hony. Na ně zval své známé z Vídně a ze Znojma. Sám měl při honech nabíječe, který mu po každém výstřelu pušku nabil. Byl pověrčivý a na hony nosil tradičně slaměný klobouk. Jednou na něj zapomněl a vzal si jiný. Vystřelil, ale netrefil se. Když si uvědomil, že nemá svůj klobouk, poručil komorníkovi, aby mu ho hned přivezl. Hon se musel přerušit a pokračoval, až si svůj slamák posadil na hlavu. Potom trefil všechno, na co namířil.

Odebráním části Goldschmidtových polností po první světové válce ubylo ve vesnici chudých a nemajetných lidí, o kterých psal básník Vítězslav Nezval ve své sbírce „Z domoviny". O parcelaci polí v Šemíkovicích se nejvíc zasloužil sedlák Pruška, i když ze sedláků si nikdo žádná panská pole nevzal. Všichni vesničané se vzájemně znali, viděli si takříkajíc do talíře. Sedláci nebyli slepí, aby neviděli bídu bezzemků a chalupníků. Tehdy si koupil půdu i nejchudší a nejvíc pohrdaný občan Šemíkovic – pohodný – ras. Stal se z něj vzorný a bohatý hospodář. A dnes už málokdo ze šemíkovských občanů ví, kde za vsí stávala rasovna.

Pokrokový sedlák Pruška se postaral ještě o to, aby při parcelaci a scelování byly Goldschmidtovi dány polnosti hned vedle jeho lesů a navíc, aby lesy byly oploceny. Po delší době se to podařilo a na svých polích začali mít všichni vyšší výnosy.

V roce 1922 došlo k dalšímu dělení panského německého majetku a k zestátnění lesů. Z panských německých sídel se staly tzv. zbytkové statky s menšími výměrami polností, které byly nutné k udržování zámečků a hospodářských budov u nich. Kupovali si je různí bohatí lidé. Až po této druhé parcelaci v roce 1925 došlo v rouchovanském katastru ke scelování pozemků, které skončilo až v roce 1930.

Během svého hospodaření postavil zámecký pán Goldschmidt v Tavíkovicích lihovar se škrobárnou, kde se vyráběly i kvasnice. Protože pěstoval hodně cukrovky, vybudoval za obcí i cukrovar. Vyráběl se tam jen hrubý cukr, který se vozil k rafinaci jinam. Cukrovar však brzy zanikl.

V oné době měl zámecký pán ještě čtyři kočárové koně a dva kočáry. Jeden pro sebe a druhý pro svou manželku. Ta jezdívala v neděli na mši do Běhařovic ve svém kočáře. On sám jezdíval často do Znojma hrát karty nebo na burzu. Při těchto cestách byl někdy tak nedočkavý, že dokázal koně uštvat až k smrti. Výsledky hospodaření však po čase nestačily na majitelovy útraty, dluhy a půjčky. Banky, jeho úředníci a podřízení ho připravili postupně o veškerý majetek. Nakonec skončil zchudlý a opuštěný v malém domku v lesích u tavíkovické hájenky.

Než však proběhly všechny tyto události, došlo k velkým změnám i v rodině Františka a Marie. Z domova odešel do světa syn Jaroslav. Po ukončení

čtvrté třídy měšťanské školy v Přerově byl přijat do průmyslové školy v Brně. Bydlel se dvěma svobodnými, čerstvě vystudovanými úředníky, kteří si užívali večerního života po kavárnách. K večernímu chození do nočních podniků sváděli i studenta Jaroslava. Jednou, když měl před maturou, se tam sešel s profesorem, který ho učil a který tam byl se svou milenkou. Jaroslav hrál v kavárně kulečník. Setkání s profesorem v tomto podniku se mu stalo osudným. Profesor ho nechtěl pustit k maturitě. Přijela se za něho přimluvit i Jarýkova matka ze Šemíkovic, přimlouval se i ředitel školy, protože Jaroslav byl dobrým žákem. Ale profesor neustoupil se slovy:

„Nevadí mi, když se sejdu se svým žákem v nočním podniku, ale vadí mi, že když já odejdu před půlnocí a žák tam ještě zůstane."

Po čtyřech letech studia nebyl Jaroslav k maturitě připuštěn. To bylo pro matku velmi bolestivé. Nejvíc svému Jarýkovi vytýkala, že se spolčil s nevhodnými kamarády, kteří ho zkazili. Po vojně se Jaroslav stal pracovníkem finanční stráže na moravsko-slovenském pomezí. Koncem dvacátých let se oženil a žil v Uherském Hradišti.

Oženil se i syn František, který zdědil sousední domek a s ním dostal 40 měřic polí.

Hedvika

Všechna tři děvčata byla na vdávání, ale žádná neměla ženicha. Sestry se jednou domluvily, že se v rouchovanském kostele po mši pomodlí, aby se pro ně nějaký šikovný mládenec našel. V kostele zůstávali po mši většinou jen starší muži, ženy utíkaly vařit, jen jak kněz odešel od oltáře. Muži se ještě modlili starobylou modlitbu a při ní protahovali dlouhé slabiky, takže zněla jako chorál:

„Uslyš a spomož nám, Pane Bože náš,
A pro slávu jména Tvého svatého vysvoboď nás!
Pane, pohlédni z domu svého svatého na nás,
nakloň ucha Svého, uslyš a rozpomeň se na nás!
Požehnání své vylej podle Tvé svaté milosti
a pole naplň hojnou ourodností,
vydej hojnost obilí zemi naší!
Ať se s Tebou všickni radujeme
a Tebe chválíme!
Ó rač se smilovat
a modlitby naše vyslyšet!
Lidu Svému všeho dobrého rač udělit
pro Krista syna Tvého,
Spasitele našého.
Buď přítomen času každého! “

A děvčata si tam potichu přidala: „A pošli mi chlapce švarného! Amen“.

„No to jsem zvědavá, jestli to zabere,“ prohlásila Maruška.

Chlapci se s nimi sice rádi bavili, ale měli před nimi jakýsi ostych, protože se o nich říkalo, že jsou chytrá. Hedvika dobře a ráda tančila. Na jedné zábavě v Tavíkovicích se domluvilo osm chlapců, že ji utančí. Zaplatili muzikantům, aby hráli samé rychlé polky. Ale Hedvika utančila je. Zatímco oni už po jednom kousku byli zadýchaní, Hedvika mohla ještě po osmém jít znovu do kola. Měla hodně příznivců, ale na venkov se vdávat nechtěla, proto žádné vážné známosti s nikým nenavazovala. Svým kamarádkám říkala:

„Musel by to být moc významný sedlák, abych si ho vzala.“ Měla však svou tajnou platonickou lásku. Líbil se jí syn souseda Hrabičáře.

Když po sedmnáctém roce skončila hospodyňskou školu v Tišnově, příležitostně chodila vypomáhat do hraběcí rodiny v dukovanském zámku. I když byly po první světové válce u nás šlechtické tituly zrušeny, lidé je ze setrvačnosti používali dál. Na zámek přijížděly na léto dcery jednoho generála a také jakási polská šlechtična. Hedvika tam pomáhala vařit a obsluhovat hosty hlavně v době honů. Zámecká paní si přála, aby u nich zůstala vést domácnost stále, i v Brně, kde bývali přes zimu. Ale Hedvika s tím nesouhlasila. Protivila se jí jejich nadřazenost, kterou vůči obyčejným lidem dávali najevo. Protivilo se jí vyzývavé chování mladých hrabat, což byli synové a dcery hraběte. Jednou jim paní hraběnka přivezla z Lurd různé sladkosti. Ale chlapci je dali psům. Hedvika se vrátila domů.

Anna se chtěla vdát na venkov, protože ji život v hospodářství bavil. Hoch, který o ni měl zájem, se jí moc nelíbil a jiný selský syn, který se jí líbil, měl obavy, že Anna dostane malé věno, když je z tolika dětí, a že on musí vyplatit své sourozence.

Chování všech tří sester, setrvávajících stále doma, se nelíbilo jejich nejstaršímu bratrovi Vladimírovi, který měl zdědit hospodářství. Měl obavy, že se nebude moct oženit, pokud bude tolik svobodných žen v jeho domácnosti. Bude muset čekat, až všechny odejdou z domu. Zdaleka nikdo netušil, jak brzy a jakým způsobem jedna z nich rodný dům opustí.

Maruška

Maruška byla usměvavá, veselá, dobrosrdečná a vždycky měla dobrou náladu. Proto měla i hodně kamarádek, které ji měly rády a často ji navštěvovaly. Když bylo navečer po práci, přicházívaly za ní a sedávaly na zídce zahrádky. Tam buď zpívaly, nebo si vyprávěly o chlapcích. Dobíraly si Marušku:

„Však s tebou o pouti několikrát tančil ten z Kounic," škádlily ji.

„Ale my jsme si jen tak povídali. Nic moc."

„A ty bys nechtěla mít někoho ráda?"

„No to bych chtěla, ale já jsem takového ještě na našich nivách nepotkala," zasmála se Maruška.

„Někdy si dokonce přeji zemřít, protože jsem hrozně zvědavá, jaké to tam v nebi je. Chtěla bych být po smrti andělem. Představte si, že bych se na vás dívala shůry," položertem pronesla.

„To nemyslíš vážně," divily se kamarádky.

Jaro v roce devatenáctém přišlo brzy. V březnu svítilo slunce tak, že vysušilo nejen blátivé cesty, ale i louže po sněhu v lese. Hedvika s Maruškou se vybraly do lesa na klestí. Osekávaly ho ze stromů pokácených v zimě a svazovaly do otýpek, aby bylo na topení. Pojednou se zamračilo a začalo pršet. Déšť byl vydatný a navíc foukal studený vítr. Děvčata musela nechat práce a odejít domů. Když vyšly z lesa, pořádně profukovalo. Hedvika se doma hned převlékla a Marie prohlásila, že to na ní uschne. Neposlechla ani matku ani Hedviku.

Jaro s teplým sluncem lákalo staré lidí z domů, mládež k zábavám a děti k hraní kuliček. Maruška však byla nucena zůstat doma ležet. Po prochladnutí v mokrých šatech totiž dostala zápal plic. Když ustoupily horečky, stále pokašlávala, bolelo jí mezi lopatkami a cítila se slabá. Poslali ji k doktorovi. Když se vrátila, všichni byli zvědaví, co doktor shledal. Zkušená matka nic dobrého netušila.

„Doktor mi jen řekl, abych se nevdávala."

Ze zápalu plic se totiž vyklubala tuberkulóza. A dny v rodině se zase naplnily smutkem, který byl zapomínán jen při práci. Maruška sama neměla vůbec strach, ani nebyla smutná. Říkala, že už jí byl černý anděl oznámit, kdy zemře. Říkala, že stál u jejích nohou vedle postele. Sdělila všem

datum i hodinu. Také jim řekla, že bude po smrti v nebi andělem, aby nebyli smutní.

Přišlo léto se spoustou práce v polích, s okopáváním máku a řepy. Všichni kolem Marušky měli pilno. Se žněmi se dřina na polích a ve stodole stupňovala. Maruška se snažila pomáhat, ale každá tělesná námaha ji vysilovala a způsobovala kašel a chrlení krve. Vůbec jí nepomáhal ani tatínkův plicníkový čaj. Když už její trápení trvalo dlouho, přece se sestrám jednou přiznala, že ji mrzí, že si přála zemřít. Úplně jinak začala vnímat všechno kolem sebe. Najednou jí připadalo, že všechno je zázrak. Kvetoucí zahrádka před okny, bzučící včely kolem úlů na zahradě, vlnící se obilí na poli, malá něžná čerstvě vylíhnutá kuřátka, zástup žlutých štěbetajících housat, kráčejících za husou po zeleném trávníku, nebo v paprscích slunce dovádějící koťata na kamenném zápraží. A což teprve posezení a zpívání s mládeží v letních podvečerech na zídce u zahrádky nebo na odstaveném vále před stavením. Uvědomovala si, že nic na Zemi není náhodné, že všechno je tu pro lidi, aby se radovali. Aby si považovali každého dne, každé rostliny, hvězd na nebi a dobrých lidí kolem sebe. Za to všechno by měl člověk děkovat. Lidé sami si tuto radost kazí honbou za penězi a touhou po bohatství. Z přemíry práce, dřiny a únavy potom nevidí nic potěšitelného kolem sebe. Bývalo jí smutno, když všichni byli na poli a ona sama mohla jen pocházet po domě. Přes zimu už pouze polehávala a po Vánocích zůstala ležet úplně.

Když přišel onen den, 30 leden 1919, který Maruška označila, že bude jejím dnem posledním, všichni se sešli u její postele. Seděla podepřena několika polštáři a často vykašlávala krev. Doktor jim poradil, aby jí dávali pít slanou vodu. Přišly se za ní rozloučit i kamarádky. Pozdě večer se s ní loučila celá rodina. Všichni se u ní modlili a plakali.

„Neplačte, nebuďte smutní, ať se mi snadněji odchází. Já vím, že budu po smrti andělem a budu pořád s vámi."

Františk, Láďa, Anna a Božík odešli spát ještě před půlnocí. Matka zůstala v tiché modlitbě než ji přemohl spánek. V duchu si uvědomovala, že je to už třetí dítě, které jí smrt bere. Muže pochovala před čtyřmi roky... Ale ti ostatní živí jí nedovolovali, aby myslela na sebe, aby se litovala, jak je k ní osud nemilosrdný. Musela žít pro ně. Po půlnoci odešla spát i ona. Jediná

Hedvika zůstala u nemocné po celou noc. Pomáhala jí, když po kouskách vykašlávala plíce. Seděla vedle ní, držela ji za ruku a řekla jí:

„Maruško, až budeš tam nahoře, přijď nám říct, jaké to tam je."

„Slibuji ti, že přijdu, když mi to bude dovoleno."

Potom se podívala na hodiny a povzdechla:

„Teprve je pět. Do sedmi jsou to ještě dvě hodiny. To se to vleče."

Ráno se u ní zase všichni sešli. Když se blížila ručička hodin k sedmé, dala si prst na ústa a tiše řekla:

„Pssst! Sbohem!" a vydechla naposled. Bylo jí dvacet čtyři let.

Za tři dny kráčel ze Šemíkovic k Rouchovanům pohřební průvod s bílou rakví. Tak jako před čtyřmi roky. Zase sněžilo. Asi sto metrů za průvodem šla zvolna jedna z nejlepších Maruščiných kamarádek – Anežka Prušková, druhá Nezvalova dětská láska, kterou obdivoval pro její inteligenci. Nepřišla nikdy nemocnou navštívit a nepřišla se s ní ani rozloučit. Bylo na ní vidět, že se pro něco trápí, protože se všem třem děvčatům nějak vyhýbala. Jen jednou prohlásila, že jim závidí, že mohou chodit do škol. Její otec vlastnil největší hospodářství ve vesnici. Byl pokrokový. Vždycky jako první ve vsi zaváděl nové metody v hospodaření. Založil v Rouchovanech i rybářský svaz. Byl sečtělý, podporoval české spolky, byl nadšeným Sokolem, ale na své děti byl velmi tvrdý. Měl tři děti. Nejstarší syn mu v sedmi letech zemřel. Stalo se to tak, že při honičce s dětmi spadl do rybníka. Bál se jít domů, aby od otce nedostal výprask, tak zůstal sedět před vraty. Nachladil se a dostal zápal plic. Zůstala mu dcera a mladší syn. Zastával názor, že „ženským stačí obecná škola, aby uměly číst, psát a počítat. Že stejně potom mají děti a dvěma pánům nelze sloužit." A to dceru Anežku velmi mrzelo a nedokázala to otci odpustit. V duchu si říkala, že se mu nějak pomstí. Ale když se jí po Maruščině pohřbu ptali proč nešla s ostatními v průvodu za rakví, prohlásila:

„Nechci dostat souchotiny."

Odešla zima, přešlo jaro a nastalo léto s parnými dny a spoustou práce v polích, ale i s vesnickými zábavami. V Šemíkovicích byla pouť v srpnu. O pouti však už Anežka na zábavě nebyla. Stěžovala si, že jí bolí v zádech

mezi lopatkami. Už od jara se po vesnici povídalo, že nějak podezřele pokašlává. Delší dobu chodila zadumaná a jednou se svěřila kamarádkám jak je nešťastná, že nemůže jít nikam do žádné školy a že proto svého otce nenávidí. S blížícím se podzimem se její nemoc zhoršovala. To už věděla, že nebude dlouho žít a že ji postihne stejný osud jako její kamarádku Marušku. Jednou si zavolala Hedviku a Annu s tím, že jim musí nutně něco říct.

„Nechtěla bych umřít s hříchem, jaký mám a kterého lituju. Vyřiďte Milce, ať mi to odpustí. Záviděla jsem jí, že měla možnost studovat. Jednou jí listonoš nesl psaní. Byla jsem zvědavá, kdo jí píše. Řekla jsem mu, ať mi ten dopis dá, že ho Milce odevzdám, že jsme kamarádky. On mi ten dopis dal. Otevřela jsem ho a zjistila, že je to tiskopis z brněnské banky, kam měla Milka nastoupit. Strašně jsem jí záviděla, že bude v Brně a já musím zůstat tady doma v té díře. Tak jsem ten dopis roztrhala. Nenáviděla jsem otce a s ním celý svět. V duchu jsem si říkala, že uteču. Ale kam? A vdát se bez lásky za někoho, kdo by mne celý život nechápal a rodit mu jen děti a dřít na polích a u dobytka a hádat se s čeledí? Viděla jsem všechno černě. Vím, že brzy umřu, proto jsem vám to musela říct. Ať mi to Milka odpustí. Vyřiďte jí to!“

Hedvika s Annou stály jako omráčené. Jak to jen mohla udělat? A kamarádka! Vždyť tím změnila celý život Milce i nám všem. Koho víc vinit? Listonoše, nebo Anežku?

Když přišel podzim, k Rouchovanům zase kráčel pohřební průvod s bílou rakví a s družičkami. V rakvi ležela Anežka Prušková. Nebylo jí ani dvacet čtyři let.

Na rouchovanském hřbitově se potom na pomníku rodiny Pruškovy objevila fotografie Anežky v kroji.

Milka ve Svitavách

Když skončila válka, vrátil se Karl z ruského zajetí. V dubnu v roce 1919 měla Milka a Karl svatbu. Bylo to nedlouho po smrti Marušky. Milce bylo dvacet tři let a Karlovi dvacet šest. Snoubenci přijeli ze Svitav do Moravského Krumlova, kde byli v kostele oddáni a potom odjeli do Šemíkovic. Svatba to nebyla velká, zúčastnila se jí jen nejbližší rodina. A zase pro všechny začal všední život.

Karlův bratr Franc sliboval, že mu předá obchod po rodičích, protože si chce koupit větší. Ale slovo nedodržel. Oba manžely zaměstnával a o zisk se určitými procenty dělili. Ti byli velmi zklamaní, tak si za pomoci maminky ze Šemíkovic pronajali ve Svitavách jiný menší obchod. Protože Milka mluvila česky, chodili k nim nakupovat Češi i Němci. Obchod jim začal dobře prosperovat. Prodávali tam německé šicí stroje značky Pfaf, jízdní kola a textilní galanterii. Karl se stal obchodním zástupcem firmy Pfaf pro celou republiku. Oba se věnovali obchodu a Hedvika jim po dva roky dělala hospodyni. Vařila jim a starala se i o jejich dcerku, která se Milce za rok po svatbě narodila. Malá holčička Marta se však narodila v sedmém měsíci a vyžadovala pečlivé opatrování. Matka Milka ztratila při porodu hodně krve a byla značně zesláblá. Na radu lékařů musela odjet na léčení do Jevíčka. Protože byla po válce ve městech bída o potraviny, odjela Hedvika s malou neteří Martou k matce do Šemíkovic. Choroba Milky neustupovala ani po jejím pobytu v sanatoriu. Její dcerku tedy nadále i ve Svitavách opatrovala Hedvika.

9. Milka s dcerkou Martou.
Z rodinného alba.

Zatímco Karlův a Milčin obchod prosperoval, Milčina choroba se rychle zhoršovala. Když Milka zůstala trvale ležet a hodně kašlala, Hedvika u ní byla stále. A potom nastal onen osudný den. Tak jako sestře Marii, utírala Hedvika i své druhé sestře z čela smrtelný pot. Dávali jí pít slanou vodu. Milka si stěžovala, že je jí zima. Karl šel rychle zatopit. Hedvika podpírala Milku, protože ta už neměla sílu sedět. Aby si Hedvika chvilku odpočinula, střídal ji i Karl. Najednou začal volat:

„Hedy, Hedy, pojď sem rychle!"

Milka s námahou vykašlala z úst kus sražené krve. Potom naposled zhluboka vydechla. Stalo se to 27. března 1924. Malé Martě byly čtyři a půl roku. Hedvika si uvědomila, že už je to třetí smrt v rodině, u které asistovala. Dostala nervový záchvat a omdlela. Karl byl zoufalý.

Hedvika oblékla Milce do rakve černé hedvábné plisované šaty a černé atlasové lodičky. Byla krásná i v rakvi. Když potom svou maminku uviděla její malá dcerka Marta, prohlásila:

„Jak je maminka krásná a jak má krásnou postýlku! Takovou bych taky chtěla mít."

Milku pochovali na svitavském hřbitově. S malou Martou odjela Hedvika do Šemíkovic.

Celá rodina si kladla otázku, jestli by se to stalo, kdyby Milka žila v Brně. Vinu na tom, že musela odejít až do Sudet, měla závist kamarádky Anežky. Byl to osud? Byla to náhoda? Ať to bylo jakkoliv, napravit se už nic nedalo. Obě dopadly stejně. Nemělo smyslu obviňování. Mrtvým se patří odpouštět a přát jim lehké odpočinutí. [6]

---

6 Bacila tuberkulózy, mycobacterium tuberculosis, objevil německý lékař Robert Koch v roce 1882. Po krátké době objevil i očkovací vakcínu proti tuberkulóze.Trvalo to však celých 70 let, než se až po druhé světové válce začalo s všeobecným očkováním proti této chorobě, která po celém světě skosila tisíce lidí a ještě v dnešní době řádí v chudých zemích světa.

Vzácné příznivkyni školy paní M. Severinové ze [illegible]ovic věnuji.

PAMĚTNÍ VÝROČNÍ ZPRÁVA

zemské odborné hospodářské školy v Rouchovanech, vydaná na prahu 10. roku jejího trvání, u příležitosti slavnostního otevření nové školní budovy dne 4. října 1931, k informaci širší veřejnosti o dějinách, významu a dosavadní její činnosti.

10. Pamětní výroční zpráva s věnováním. Z domácího archívu.

Doma

Matka zestárla. Z četných porodů měla nohy znetvořené křečovými žílami a nakonec se jí otevřela noha, dostala bércové vředy. Byla unavená těžkým životem a dřinou. Posedávala a libovala si, že teď nečte jen Lidové noviny, ale že má čas číst i knihy. Dcery se jí snažily ulehčovat život, jak se jen dalo. Od malička, i v dospělosti si jí všechny děti vážily a vždycky k ní měly velikou úctu. V důležitých rozhodováních ji poslouchaly na slovo a nikdy si nedovolily jí odporovat. A to stále přetrvávalo. Byla autoritou nejen v rodině, ale také v obci. Od doby, co zemřel její muž, člen obecní rady, rozhodli se její členové, aby tuto funkci převzala po něm ona. Tak se jako žena stala členkou obecní rady, což bylo v oné době vzácností. Podporovala založení Zemské odborné hospodářské školy v Rouchovanech, která byla slavnostně otevřena v roce 1921. Tu potom navštěvovali i tři její synové: Vladimír, František i nejmladší Bohumír. Cítila, že jen vzdělaností se může povznést každý jedinec a tím i celý národ. Proto v rámci možností každému ze svých dětí vzdělání dopřávala.

11. Syn Jaroslav.
Z rodinného alba.

Tak i Anna, která chtěla být selkou, odešla na půl roku do hospodyňské školy Lady do Olomouce.

Koncem dvacátých let se oženil syn Jaroslav a žil v Uherském Hradišti.

Oženil se i syn František, který zdědil sousední domek a s ním dostal 40 měřic polí a menší hospodářské budovy. Jeho žena nebyla s tímto dědictvím manžela spokojená. Nemohla celý život přenést přes srdce, že jeho soused, nejstarší bratr Vladimír zdědil 60 měřic a k tomu větší hospodářské budovy. Celý život opakovala, že nedopustí, aby po nich něco mužova rodina zdědila.

Božík zatím pracoval doma na statku u bratra. Když se v letech 1925–26 stavěla v Rouchovanech sokolovna, přispívali dobrovolníci na její výstavbu. Božíka také poslala matka na výpomoc. Vozil tam s koňmi cihly.

12. Matka s Annou a Bohumírem před svým domem. Z rodinného alba.

Nejstaršímu synovi Vladimírovi stále víc vadilo, že se jeho sestry, Hedvika a Anna nevdávají. Chodil si stěžovat svému strýci - poručníkovi do Tavíkovic, že se nemůže osamostatnit a oženit se. Ten potom také naléhal na děvčata, aby se vdala.

Hedvice se líbil syn souseda Hrabičáře. Sloužil u četníků na Slovensku. Hedvika se mu také líbila. Povídávali si spolu na zahradě přes plot. Ale jeho rodiče nechtěli, aby si Hedviku vzal. Jeho matka jednou prohlásila, že její syn hledá bohatší nevěstu. Domnívala se podobně jako hodně lidí ve vsi, že sousedovy dcery budou mít malá věna, když jsou z tolika dětí. Jednou pozval sousedův syn Hedviku na rande. Hedvika se těšila. Když vyšla na kopec za vsí, mladý soused tam už na ni čekal.

„Řekni mi, Hedviko, chtěla by ses vdát?"

„Chtěla. Ale jedině za tebe."

„Víš Hedviko, líbíš se mi, ale nemohu si Tě vzít. To víš, četníci jsou elitní skupina, musí reprezentovat. Potřebuji nevěstu s velkým věnem. Chci tě seznámit s jedním mým slovenským kolegou. Je to dobrý a hezký chlapec..."

Hedvika na víc nečekala a bez odpovědi, s bolestí v srdci odešla co nejrychleji zpět do vsi. Než vešla do stavení, zůstala chvíli na zahradě, aby se vyplakala.

Za několik dní ji ze smutku rozptýlila příhoda s prstýnkem. Před lety dostala od své kmotry při biřmování na památku zlatý prsten s červeným kamínkem. Několik roků prsten nosila, ale jednoho dne zjistila, že ho nemá. Přemýšlela, kde ho ztratila. Vzpomněla si, že vždycky když se umývala, se prsten dal lehko z ruky stáhnout. Ruce si umývala v lavoru. Domnívala se tedy, že ho asi vylila s vodou na dvůr. Obě s Annou jej tehdy šly hledat. Prošly dvůr křížem – krážem, ale prsten nenašly. V příštím roce, začátkem léta plely trávu na bramborovém poli. Najednou Hedvika úžasem vykřikla. Na jednom keříku byl v horní části navlečený její prsten. Nad ním bylo jen pár lístečků. Prsten se ve slunci třpytil a tím na sebe upozornil.

„Podívej se Ando, není to zázrak? Můj prsten!"

„Ten prsten se zřejmě dostal do hnoje, hnůj se vyvezl na pole a když brambory klíčily, trefil se jeden klíček přímo do středu prstenu, takže na něm zůstal navlečený, jako by ho tam někdo dal. Jak keřík rostl, zvedal se s ním do výšky."

„Ale stejně je to ohromná náhoda, že jsem ho na takovém velkém poli našla a že nezůstal v hlíně."

„Anebo to není náhoda a někdo tam nahoře ti chtěl udělat radost? Co když to byla Maruška? Slíbila přece, že nám přijde říct, jaké to tam nahoře je.“

Ono asi všechno je v Boží režii. Děkuji ti Maruško, děkuji ti Bože, mám ohromnou radost, pomyslela si v duchu Hedvika a v dobré náladě pokračovala v pletí brambor dál.

Jednou v zimě vezla Hedvika bratru Jaroslavovi do Brna zabíjačku. Kráčela od nádraží směrem k dnešnímu náměstí Svobody. Nesla tašku s konví černé polévky, jitrnice, jelítka, škvarky a kus pečeného masa. Bylo to brzy po ránu. Cestou po náměstí viděla vycházet z hospody tři rozjařené mladíky s červenými šátky na krku. Když se přiblížili, poznala v jednom z nich Slávka, syna pana řídícího Nezvala. Ale to už k ní Slávek běžel a přivítal ji s otevřenou náručí. Hned se chopil její tašky a doprovodil ji i s kamarády až do Jarýkova bytu. Chtěl vědět, co je v Šemíkovicích nového, protože v té době už jeho otec přesídlil na školu do Dalešic, takže Slávek už do Šemíkovic nejezdil. Když Hedvika viděla bohémského Slávka, uvědomila si ten rozdíl, jak se změnil. Nabyla přesvědčení, že hlavní příčinou jeho ochoty a přízně byl tentokrát především obsah tašky – zabíjačka. A také se všichni hoši hned s chutí do ní pustili.

Osud dcery Anny - Anna ve Svitavách

13. Dcera Anna Foto z rodinného alba

14. Josef Dostál jako voják, pozdější manžel Anny. Foto z rodinného alba.

Při dřívějších návštěvách Hedviky a Anny u Leschingrů ve Svitavách si Anny povšimnul jeden český prodavač. Byl zaměstnán u německé velkofirmy „Michele“, která měla na náměstí obchod s průmyslovým, hlavně železářským zbožím a zásobovala jím celý kraj. Při jedné nedělní vycházce se Anna s českým prodavačem seznámila a od té doby si spolu začali dopisovat. Jejich korespondence trvala několik let. Anna se ohlížela na matku a hleděla jí doma co nejvíc pomáhat. Velká svatba se odehrála po osmiletém dopisování až v únoru v roce 1929 v Šemíkovicích. Celá krajina i nevěsta byly v bílém. Na několika vyzdobených saních tažených koňmi s pentlemi jeli svatebčané do Rouchovan do kostela. Ženich jménem Josef Dostál byl hrdým obchodním příručím. Vystudoval v Brně dvouletou obchodní školu. Pocházel z Drahanské vysočiny z Kunic a byl

ve Svitavách pyšný na své češství. Pro svoje vzdělání, úhledné písmo, spolehlivost a důslednost se stal zapisovatelem školní rady v české živnostenské škole ve Svitavách. Byl členem českého spolku, který měl na starosti městskou českou knihovnu a se svou ženou se zúčastňovali všech akcí spolku. Byly to hlavně nedělní výlety do přírody, různé večírky, sokolské a jiné zábavné a dobročinné akce.

Anně bývalo ve Svitavách velmi smutno. Psávala matce do Šemíkovic smutné dopisy. Krátila si chvíle vyšíváním a šitím. Vzpomínala na domov. V duchu chodila ráno dojit krávy, krmit stále hladový vepřový dobytek, zalévat květinovou zahrádku před domem, sypat zrní slepicím, rozněžňovat se nad ošatkou s čerstvě vylíhnutými žlutými kuřátky a radovat se z malých selátek, když je prasnice kojily.

15. Anna s matkou a Bohumírem na dvoře.

Vzpomínala na krásná rána na poli a na voňavé seno, když ho sváželi. Přitom se jí vybavila i jedna příhoda z dětství. Velká fůra naložená senem stála před domem na šikmé boční cestě. Vůz byl zabrzděný. Ale dětem se zdálo, že je málo zabrzděný a že se každou chvíli rozjede. Anna otočila

pákou, ale bohužel opačně. Vůz se dal do pohybu a řítil se směrem k silnici. Hrozilo, že se fůra převrátí. Vyděšené děti čekaly, co se stane. Naštěstí se fůra nepřevrátila a naložený žebřiňák se na silnici zastavil... To všechno bylo pryč. Často hledívala na prázdné stěny pokoje a plakala...Matka ji v dopisech utěšovala:

„Však počkej, až přijdou děti, ty tě zaměstnají."

Kdyby tak věděla, že ona nikdy děti mít nebude, pomyslela si. Její muž totiž děti mít nemohl. Ještě to matce neoznámila, aby ji nezarmoutila. Byla nešťastná, že se to dověděla až o svatební noci. Její muž byl totiž těžce zraněný v první světové válce. Na jedné straně mu zazlívala, že jí to neřekl dřív, ale na druhé straně jí ho bylo líto, protože za to nemohl. Bojoval na Piavě. O bitvě, která pro něj měla osudový význam, vyprávěl:

„Boje na „Pijavě" trvaly dlouho a padly tam stovky vojáků na obou stranách. Naše - rakouské - vojsko bylo rozloženo na stráních nad řekou „Pijavou" z jedné strany, na protější byli Italové. Jednou k večeru byl klid. Odpočívali jsme ve stanech. Na chvilku jsem zdřímnul a zdál se mi sen. Přišla za mnou moje maminka, která už v té době nežila. Měla mne moc ráda, protože jsem se jí narodil jako poslední po sedmi sestrách. Řekla mi:

„Jozífku, budeš těžce raněný, ale dostaneš se z toho."

Vtom bylo slyšet střelbu a polnici k zahájení boje. Vzápětí jsem byl zasažen do hlavy a nemohl jsem chodit. Z vojenského lazaretu mne převezli do pražské nemocnice v Motole. Tam mne operovali. Chybějící kost na hlavě nahradili platinovou destičkou. Chodit jsem začal až po jednom roce. Na frontu už jsem se nevrátil a byl jsem osvobozený od vojenské služby. Kvůli tomu zranění nemohu mít ani děti. Jsem rád, že mohu chodit."

Svůj mateřský cit a lásku uplatňovala potom Anna zvláště k malé Martě, která ji navštěvovala, a později ke všem svým třinácti synovcům a neteřím.

Osud Milčiny rodiny

Za rok po smrti Milky se v roce 1925 Karl znovu oženil. Jeho manželka byla Němka. Po svatbě si rodiče vzali malou Martu k sobě. Po roce se jim narodil syn. Jakmile začala Marta chodit do školy, do Šemíkovic jezdívala už jen na prázdniny.

V obchodování měl Karl Leschinger úspěch a časem si koupil bývalou velkou českou Šťouračovu firmu na náměstí. Prodávala se tam jízdní kola, kočárky, šicí a psací stroje.

Nová matka Martu zaměstnávala hlavně při opatrování svých dětí, jak se postupně rodina rozrůstala. Když bylo Martě třináct roků, skončila školu ve třetí třídě svitavské německé měšťanky. Macecha rozhodla, aby šla jen do čtvrté třídy české měšťanky a stala se v obchodě prodavačkou i pro české zákazníky, protože uměla dobře česky. Jelikož ve Svitavách čtvrtá třída české měšťanky nebyla, navštěvovala ji Marta až v Přestavlkách. Do žádné další školy jí macecha chodit nedovolila. Marta byla potom zaměstnaná v otcově firmě. Kromě toho musela stále doma pomáhat při opatrování svých nevlastních sourozenců.

Karl Leschinger usiloval o ještě větší zisky, proto chtěl, aby se v jeho obchodě prodávalo i v neděli. Požadoval to i po firmě Michele. Ta však s jeho požadavkem nesouhlasila a její zaměstnanci se zastali i zaměstnanců u Leschingrů. To Karla Leschingra tak rozčílilo, že zakázal dceři Martě navštěvovat tetu Annu, protože její muž byl u firmy Michele zaměstnán. Bylo to v době, kdy manželé Dostálovi začali ve Svitavách stavět vilku. Psal se rok 1935. Za dva roky se mohli z pronajatého bytu nastěhovat do svého nového domu. Po celou tuto dobu k nim Marta nesměla chodit.

Od 30. let se situace v českoněmeckých vztazích nejen v Sudetech zhoršovala. Evropa stála na prahu druhé světové války. Na hranicích Československa s Německem se stavěly mohutné betonové bunkry.

Navzdory válečným přípravám se v Československu konala různá shromáždění pro posílení národního sebevědomí a sebedůvěry, která obvykle pořádali Sokoli. Také v Hrotovicích a Rouchovanech byla uspořádána národní slavnost a na závěr koňské dostihy.

16. Sokolské koňské dostihy v Rouchovanech.

Této době, kdy chtěl národ zdůraznit své vlastenectví, se přizpůsobila i dámská móda. Vznikly „svérázy“- podobné krojům. Byly to vzorované červené pestré šatové sukně bez rukávů a na nich bílá bolerka s baňatými rukávy. Bolerka měla na zádech, rukávech a vpředu vyšívané lidové ornamenty a motivy. Lidé se domnívali a utěšovali, že pokud bude válka, že nebude dlouho trvat.

S nástupem Adolfa Hitlera v Německu zesilovaly nacionální a protižidovské projevy Němců v Sudetech. I ve Svitavách vznikla Henleinova nacistická strana s pozdějším názvem NSDAP (Nacional-socialistische deutsche arbeite Partei) a Karl Leschinger se zásluhou svého kamaráda a snad i manželky stal jejím aktivním členem. Protože oba manželé usilovali o to, aby byl německý národ silný, měli spolu do konce války šest dětí.

Memorandum se svými požadavky – postoupení českého pohraničí Německu, předal Hitler britskému premiéru Chamberlainovi 23. září 1938,

aby je předložil československé vládě. Ta jeho požadavky 25. září odmítla. Představitelé Anglie a Francie se dva dny nato dohadovali, co udělat, aby se dohodli s Německem a zabránili válce. Zatím Hitler ve svých plamenných projevech stále vyhrožoval Československé republice. 29. září 1938 Hitler, anglický premiér Chamberlain, zástupce Francie Daladier a zástupce Italie Mussolini, podepsali v Mnichově smlouvu o odstoupení českého pohraničí Německu. Československou vládu k jednání nepozvali. Domnívali se, že když obětují Hitlerovi Československo, zabrání válce. Československá vláda přijala potupný mnichovský diktát.

6. října 1938 na žádost představitelů Slovenska získalo Slovensko autonomii. Hitler měl v plánu české země úplně zlikvidovat. 20. listopadu 1938 byl vydán zákon o sjednocení sudetoněmeckého území s nacistickou říší a byly vymezeny nové hranice mezi Německem a českou zemí. 30 listopadu 1938 byl prezidentem okleštěné české země zvolen JUDr Emil Hácha. Soumrak, který se stáhl nad Českou zemí houstl. Naše významné osobnosti, političtí pracovníci a Židé odcházeli do Švýcarska, Anglie, Francie a do Ameriky. Nejistota a strach z Hitlera zachvátily celou Evropu.

Od této doby zakázal Karl Leschinger své dceři Martě jakýkoliv styk s českou příznı. A tak se stalo, že když byl jednou několik dní mimo domov, odvezl jeden český zaměstnanec Martu tajně do Šemíkovic, aby se mohla rozloučit s celou rodinou: se strýcem Vladimírem, který už měl dvě malé děti, dále se strýcem Františkem, který se mezitím oženil a zdědil sousední domek, a s tetou Žofií, která měla tři už odrostlé syny. Zajeli také do Slatiny, kam se přiženil nejmladší Martin strýc Božík. Ten už také měl dvě malé dcerky. Každé přivezla gumovou panenku. Obě dostaly jméno Marta. Nejsmutnější bylo rozloučení s Martinou milovanou tetou Hedvikou v Račerovicích. Ta v té době také už měla tři děti.

Hitler ultimativně oznámil novému prezidentu Dr Emilu Háchovi a ministru zahraničí českého státu, že 15. března 1939 v šest hodin ráno začne s obsazováním českého území. Během dopoledne toho dne vpochodovala německá nacistická vojska do Prahy. Okleštěné české země dostaly název „Protektorat Böhmen und Mähren“ - Protektorát Čechy a Morava.

Jakmile se Sudety a příhraniční oblasti Čech a Moravy staly německým územím, museli všichni Češi toto území opustit. Do vnitrozemí putovaly zástupy lidí z pohraničních vesnic s nejnutnějšími potřebami. Šťastnější vezli svoje děti, peřiny, kufry a balíky na autech, koňských povozech, nebo aspoň na malých vozících. Jiní kráčeli pěšky obtěžkáni nejpotřebnějšími věcmi v batozích na zádech, a s kufry a taškami v rukách. Do vnitrozemí jezdily ze Sudet vlaky s nábytkem rodin, které se měly kam stěhovat. Mezi takové šťastlivce patřili i manželé Dostálovi. Ze své nové vilky ve Svitavách na pozdější Schubertgasse číslo 6, kde bydleli pouze 2 roky, se stěhovali do Brna. Stěhování bylo překotné a rychlé. Dráhy musely vypracovat pořadovník na uvolněné vagony.

Pro okresní úřad v obsazeném území

An den Landrat
Zemskému radovi
in / v Brně

Ansuchen
Žádost

um Wiederaushändigung zurückgelassener Wohnungseinrichtungen und persönlicher Gebrauchsgegenstände laut der Vereinbarung zwischen der Deutschen und Tschechoslowakischen Regierung vom 23.XI.1938:

O vrácení opuštěného bytového zařízení a předmětů osobní potřeby podle ujednání mezi německou a čs. československou vládou ze dne 23.XI.1938:

a/ Vor-, Zuname und Dienstcharakter des Antragstellers:
Jméno, příjmení a služební hodnost žadatele:

geboren am / Tag und Monat / Jahr — narozen dne / den a měsíc / rok: Josef a Anna Dostálovi, čechoslovácká; 7/X.1893, 24/V. 1903
in / v Kunice, Šemíkovice — Bezirk / okres Boskovice – Hořovice

b/ Zuständig nach: Gemeinde: / Příslušný do obce: Kunice — Bezirk: / okresu: Boskovice

c/ Jetziger Wohnort / Genaue Adresse! / Nynější bydliště / Přesná adresa! / Zhoř 16, p. Lomnice u Tišnova

d/ Das zurückgelassene Eigentum / Opuštěný majetek je
befindet sich in: / v Gemeinde: / obci: Svitavy — Gasse: / ulice: Schubertgasse — Nro / čp. 6
Bezirk / okres Mor. Třebová — nächste Empfangstation / nejbližší nakládací stanice: Svitavy

e/ Kurze Aufstellung des abzubefördernden Gutes: / Krátký popis majetku, který má být odvezen: svršky
Bei Zimmereinrichtungen genügt die Angabe des Benützungszweckes.
Při bytovém zařízení stačí údaj, k jakému účelu sloužilo.

Küche: / Kuchyně: 1 — Herrenzimmer: / Pánský pokoj: 1
Speisezimmer: / Jídelna: + — Mädchenzimmer: / Dívčí pokoj:
Schlafzimmer: / Ložnice: 1 — Kinderzimmer: / Dětský pokojík:
Anderweitiges Mobilarvermögen: / Jiný movitý majetek:

17. Žádost o vrácení majetku z opuštěného bytu.

f/ Angabe des Zeitraumes, innerhalb dessen das Gut abbefördert werden soll:
Údaje, kdy / v které době zařízení bude odvezeno:

od 15/V. 1939 do 15/VI. 1939.

g/ Name der Person, welche das hinterlassene Eigentum abholt, bezw. Name des Transportunternehmens: / Genaue Adresse! /

Jméno osoby, která pro opuštěný majetek pojede, resp. jméno zasílatelství: / Přesná adresa! /

Stanislav Vrbka, stěhování Brno Křenová 79.

h/ Name des persönlichen Bevollmächtigten, der im Falle der Geltendmachung von Bedenken gegen die Einreise des Antragstellers die Abbeförderung leiten soll: / Genaue Adresse! /

Jméno zmocněnce, který by řídil stěhování v případě, že by byly uplatněny námitky proti osobnímu dostavení se žadatelově: přesná adresa! /

Hans Klammert, Kaufmann

Zwittau, Schubertgasse Nr. 6.

i/ Genaue Adresse der Person, Ort und nächste Bestimmungsstation, wohin das Gut abbefördert wird:

Přesná adresa osoby a nejbližší vykládací stanice, kam se nábytek stěhuje:

Jaroslav Šíp, podnikatel staveb

Brno-Husovice Provazníkova ul. 15.

Brno, am / dne 5/V. 1939.

Josef Dostal

Unterschrift.
Podpis.

Potvrzení.
Bestätigung.

Proti přestěhování uvedeného bytového zařízení do Česko-Slovenské republiky není námitek.

Gegen Abtransport der angeführten Wohnungseinrichtung in die Tschecho-Slowakische Republik bestehen keine Einwendungen.

V Brně dne 5. května 1939
Brünn, am 5. Mai 1939.

Brucher

18. Přidělení termínu stěhování.

Do nového domu Dostálových ve Svitavách se nastěhoval nový nájemník. Do práce byl nucen Annin muž dojíždět z Brna až do Vsetína. Později dostal místo jako prokurista u německé firmy Steinbrech v Brně. Anna musela jako stovky jiných českých žen nastoupit do Zbrojovky v Brně. Byla ale blíž všem svým sourozencům a snažila se jim pomáhat, jak jen mohla. V pokojíčku u nich později bydleli postupně synovci a neteře, kteří odcházeli do Brna studovat, nebo tam pracovali. Anna byla všem mámou a s každým prožívala jejich úspěchy i strasti. Do své nové vilky ve Svitavách se manželé Dostálovi už nikdy nevrátili.

V bouři války

Hned v říjnu 1939 začaly v Praze demonstrace proti nacistické okupaci. Při ní bylo těžce zraněno devět demonstrantů, z nichž student Jan Opletal a dělník V.Sedláček zemřeli. Pohřeb Jana Opletala 15. listopadu 1939 se stal další demonstrací proti okupaci. Dva dny nato, 17. listopadu, nacisté nařídili uzavření všech českých vysokých škol, popravili devět studentských funkcionářů a 1 200 vysokoškoláků deportovali do koncentračních táborů.

V této době se hlavně v pohraničí utvořila protistátní organizace Obrana národa. Na základě udání již v roce 1939 gestapo její čelní představitele pozatýkalo a uvěznilo. Mezi nimi byl i velitel této krajské odbojové organizace plukovník generálního štábu Jiří Jaroš. V první světové válce byl členem československých legií v Rusku. Gestapem byl zatčen v březnu 1939 a 6. dubna 1943 byl popraven. Někteří členové Obrany národa byli zastřeleni hned při vpádu nacistických vojsk. Jedním z nich byl i učitel Ferdinand Kulhánek z nedaleké obce Slatiny, který učil v pohraničí.

V červnu v roce 1941 byl zatčen i bratranec Marty Leschingrové, učitel Oldřich Veselý ze Šemíkovic, syn její tety Žofie. Byl členem Obrany národa, a proto mu zakázali učit. Když se mu splnil jeho sen a stal se sólovým zpěvákem v brněnské Redutě, tak ho po krátké době gestapo zatklo a v německých lágrech potom strávil čtyři roky až do konce války.[7] Spolu s ním byli zatčeni i další učitelé z Rouchovanska, kteří byli členy Obrany národa. V této organizaci měli všichni svoje vojenské hodnosti a podle nich měli za úkol sehnat a zorganizovat ve svých vesnicích vojáky v záloze pro případ dalšího postupu německého vojska do vnitrozemí. V roce 1941 gestapo zatklo rouchovanského učitele Vojtěcha Krále, který měl hodnost okrskového velitele a Antonína Mrňouse, který měl hodnost velitele roty. Oldřich Veselý byl zástupcem okrskového velitele. Z Hrotovic to byl učitel Jan Žalud, velitel roty, z Tavíkovic Stanislav Sedlák, velitel roty, Jindřich Moudrý, učitel z Medlic, velitel roty, Josef Bezuňk, učitel z Přeskač, velitel čety, Josef Sedláček, učitel z Tavíkovic, velitel čety a Antonín Tůma, učitel z Biskupic, velitel čety.

---

7 Jeho život byl podrobně zpracován v mé publikaci „Jak kráčel čas naším krajem“ v příběhu „Zpověď“. (Poznámka autorky.)

Po dvou letech věznění ve Vratislavi byli odsouzeni k pěti až deseti letům žaláře ve „výchovných“ pracovních koncentračních táborech po celém Německu. Tavíkovický učitel Josef Sedláček ve vězení zemřel. Biskupického učitele Tůmu po dvou letech propustili pro nedostatek důkazů. Ostatní se po skončení války velmi zubožení vrátili.

I když hodně členů Obrany národa Gestapo postřílelo a uvěznilo, po celou válku tato organizace existovala a organizovala sabotáže a vedla domácí odboj.

Hned začátkem války zatklo gestapo v Rouchovanech krejčího Kudrnu pro rozšiřování letáků nabádajících k práci proti Říši. Také u něho našli sokolský kroj, který byl projevem vlastenectví. Po odpykání trestu se krejčí vrátil.

Z letců a mladých lidí, kterým se podařilo uprchnout před Hitlerem, se v Polsku, Francii, Anglii a později i v Sovětském svazu utvořily československé bojové jednotky. V roce 1940 uznala anglická vláda československou vládu v zahraničí v čele s jejím prezidentem Dr. Edvardem Benešem. Československo-britská dohoda řešila i financování čs.vojska a právo disponovat s čs. zlatem, uloženým u Bank of England. Proto bylo veškeré vybavení našich letců financováno z tohoto zlata, i když letci bojovali také za Anglii. V těchto bojích padlo 511 českých letců.

V roce 1940 předložil Karl von Neurath a K. H. Frank Hitlerovi návrhy na postupné poněmčování českého národa. Území bylo rozčleněno na několik pásem. Prvé pásmo bylo pohraničí, odkud už byli Češi vyhnáni. Do sousedního druhého pásma byli do jednotlivých vesnic umísťováni Němci z rumunské Besarábie. Nacisté vystěhovali z větších novějších domů největší sedláky a nastěhovali tam německé novousedlíky. Tito Němci se potom o nedělích scházívali ve farních obcích. V našem kraji byly německé rodiny v Tulešicích, Hostěradicích, Běhařovicích a v dalších vesnicích kolem Moravského Krumlova a Znojma. Tato dvě města už patřila k Říši. V zámku v Tulešicích si Němci zřídili „Lebensborn.“ Tam přiváželi mladá německá děvčata, pocházející většinou z pohraničí, tzv. „Arbaitsmädchen“, pro potěšení nacistických důstojníků, kteří sem jezdili z fronty na dovolenou. Dívky musely být blondýnky a byly vybírány

podle přísných kritérií, aby rodily děti čisté arijské rasy. Když některá otěhotněla, byla odvezena a po porodu jí bylo dítě odebráno do nějaké německé rodiny.[8]

V roce 1940 zakázala protektorátní vláda židovským dětem návštěvu jakýchkoliv škol kromě obecných. Pro všechny občany v Protektorátu zavedla potravinové lístky pro domácnost a lístky na textil - šatenky.

V lednu 1941 vydala protektorátní vláda nařízení o nucených pracích mužů od 18 do 50 let. Do Německa muselo odjet na práce 424 000 osob.

30. července 1941 uznala i vláda USA československou vládu v Londýně za oficiální představitelku Československa.

Od 1. září 1941 byl říšským protektorem omezen počet českých středních škol, aby byla znemožněna výchova české inteligence. Od téhož dne byli policejním nařízením Židé povinni nosit na veřejnosti žlutou šesticípou hvězdu s černým nápisem Jude.

27. září 1941 byl zastupujícím říšským protektorem v protektorátu Čechy a Morava po Karl von Neurathovi jmenován Reinhard Heydrich. Ten hned na druhý den vyhlásil stanné právo a rozpoutal krvavé represe proti českému odboji. Nechal popravit 300 představitelů různých odbojových skupin, mezi nimi i vedoucí členy Obrany národa. Hned 2. října 1941 v tajném výkladu nacistickým funkcionářům v Protektorátu líčil, jak si představuje zlomení českého odboje a zničení českého národa. Této otázce věnoval i pozdější tajné projevy. Označil 40 – 60 % českého obyvatelstva za rasově schopné poněmčení, ostatní navrhoval různými metodami likvidovat.

16. října 1941 odjížděl první transport židovského obyvatelstva z Prahy do ghetta v Lodži. 24. listopadu 1941 přijel první transport do Terezína. Nařízením říšského protektora ze 16. února 1942 se Terezín stal uzavřeným židovským sídlištěm, tedy vlastně koncentračním táborem.

---

8 Podrobněji je tato skutečnost zpracována v mé publikaci „Jak kráčel čas naším krajem" v příběhu „Pomsta". (Poznámka autorky.)

A tak došlo i na jedinou židovskou rodinu, která žila v Rouchovanech. Byla to rodina Josefa Weinigera, jehož obchod se nacházel v jedné nenápadné úzké uličce. Jak ukazují zápisy v archívech, žily od roku 1741 do roku 1831 v Rouchovanech čtyři židovské rodiny. Od konce 19. století to byla jen jediná rodina - Weinigerova.

Po celá staletí byla křesťany pěstovaná nenávist vůči Židům. Jakoby v tomto případě neplatilo základní přikázání Boží: „Miluj svého blížního jako sebe samého“. V povědomí lidí byla stále živá kletba Židů, když se rozhodli pro ukřižování Krista výrokem: „Krev jeho na nás a na naše syny!“

Na venkově panoval názor, že všichni Židé jsou lichváři, protože půjčují peníze na vysoký úrok a tak často připravují o majetek české lidi. Že jsou líní, že se jim nechce pracovat, protože mezi nimi není žádný rolník. Nevěděli, že se jim dříve nesměla prodávat zemědělská půda, na které by se mohli natrvalo usadit. Proto bylo mezi nimi hodně učenců, lékařů a obchodníků. Byli jiní. Měli jiné náboženství, jiné zvyky a v minulosti si nikdy nebyli jisti, jak dlouho je panovník nechá v zemi žít bez ohledu na to, jak byli pro danou zemi užiteční. Neměli svou vlast a byli rozptýleni po všech evropských státech.

Roku 1726 vydal totiž Karel VII. Habsburk diskriminační opatření – familiantský zákon, který omezoval počet židovských rodin u nás a nedovoloval šíření židovských ghet, která musela být ve městech oddělena od prostoru obývaného křesťany. Po Židech se vyžadovalo německé školní vzdělání a mravní bezúhonnost. Ve druhé polovině 19. století byl familiantský zákon zrušen. V Rakousko – Uhersku mohli už Židé žít a podnikat svobodně jako ostatní občané. Lidé je však nenáviděli i proto, že mluvili německy. Oni se odvolávali na to, že němčina je úřední jazyk a také ho měli ve škole povinný. Ale protože žili v Čechách nebo na Moravě, lidé po nich chtěli, aby mluvili a jednali jako Češi, zvláště v době obrozenecké. Tyto skutečnosti a po léta pěstovaná nenávist měla svůj ohlas hlavně na vesnicích. Kvůli nějaké finanční záležitosti na konci 19. století došlo k pogromu na židovskou Weinigerovu rodinu i v Rouchovanech. Tak se stalo, že jednou v noci přepadli Šamíkovští vidlemi a kamením Weinigerovu rodinu. Rozbili jim okna a zbili i jejich pacholka, který ani Židem nebyl. Domnívali se, že dělají něco záslužného pro národ. Z Hrotovic přijeli zasahovat

četníci. Opilí pachatelé museli škodu nahradit a někteří šli do vězení. Od té doby byla v Rouchovanech zřízena i četnická stanice.

Obchodník Weiniger měl sedm dětí: Jakuba, Lény, Ernu, Žény, Gustava, Egona a Josefa. Škodolibí lidé si vyprávěli příhodu, která se manželům Weinigerovým přihodila. Jednou v neděli odpoledne jeli spolu na motorce do Znojma k rodičům paní Weinigerové. Ženina sukně se nějak zapletla do kola a ona spadla. Než to její muž zjistil, vláčel ji po drsné hrbolaté silnici. A lidé se tomu smáli a přáli jim to.

Postoj k Židům se změnil až po válce, když se celý svět dozvěděl o nejstrašnějších utrpeních, které nacisté židovskému národu způsobili. Jen Terezínem prošlo 139 861 vězňů a za války zde bylo umučeno 77 292 Čechů židovského původu.

Z rodiny rouchovanského obchodníka Weinigera se po válce vrátil pouze jediný její člen – nejmladší syn Josef, který potom žil ve Znojmě.

7. května 1942 vydal A. Hitler výnos o okupační správě v Protektorátu, který opravňoval protektora, aby v dohodě s říšským ministrem vnitra přijal opatření „za účelem přizpůsobení správy v Čechách a na Moravě danému stavu".

27. května 1942 provedli J. Gabčík a J. Kubiš atentát na říšského protektora Reiheidra Heydricha, kterému Heydrich 4. června podlehl. Na jeho smrt odpověděli nacisté brutálním terorem. Vyhlásili stanné právo a zahájili hromadné popravy, mnohdy bez formálního soudu. Podle neúplných údajů zahynulo v době stanného práva 3 188 lidí, především z řad inteligence. Mezi nimi byl i spisovatel Vladislav Vančura.

(O této události píše i Vítězslav Nezval ve vzpomínkové knize „Z mého života". Byl přítelem V. Vančury. Ten mu jednou sdělil, že jim v jejich vile spadla velká Bible v noci ze stolku na zem. Byla umístěna na meziposchodí. Nikdo tehdy neprošel kolem, aby ji mohl shodit. Krátce po této události byl V. Vančura zatčen. Krátce po jeho zatčení měl V. Nezval sen, že se za ním přišel V. Vančura rozloučit. Když si ráno pustil rádio, první co bylo, uslyšel zprávu, že Václav Vančura byl k ránu popraven.)

Novým říšským protektorem byl jmenován K. Daluege. 10. června v témže roce byla vyhlazena obec Lidice, kde se údajně ukrývali partyzáni. 192 mužů bylo zastřeleno, 196 žen odvlečeno do koncentračních táborů, 96 dětí bylo deportováno k „rasovému zkoumání". Většina z dětí byla v koncentrácích zavražděna a ostatní byly dány na „převýchovu". Po válce se jich vrátilo jen 16.

Pachatelé atentátu na R. Heydricha J. Gabčík, J. Kubiš a příslušníci dalších výsadkových skupin byli obklíčeni německým vojskem a policií v pražském kostele Karla Boromejského. Po hrdinném odporu se zastřelili.

Za 13 dní po vyhlazení Lidic byla nacisty srovnána se zemí obec Ležáky. 32 obyvatel bylo zavražděno a 11 odvlečeno. Po válce byly objeveny pouze 2 děti.

5. února 1942 byl vyhlášen nábor do čs. Vojenské jednotky v Sovětském svazu, která byla soustředěna v Buzuluku. Vznikl 1. československý samostatný prapor pod velením Ludvíka Svobody. Měl 958 osob. 30. ledna 1943 odjel na frontu. Také na území Jugoslávie vznikla Brigáda Jana Žižky z Trocnova jako součást jugoslávské armády. Bojovalo v ní 1 000 českých dobrovolníků, kteří žili na jugoslávském území.

V Protektorátu zatím 3. srpna 1942 vydal ministr školství a národní osvěty výnos o náplni mládežnické organizace Kuratoria. Ta měla vychovávat mládež pro spolupráci s nacisty.

Navzdory řádění nacistů působily na území Protektorátu i na Slovensku odbojové skupiny, které přerostly v partyzánská hnutí. Kromě domácích dobrovolníků – odbojářů, v nich působili utečenci z koncentračních a zajateckých táborů a výsadkáři. Partyzáni se skrývali v lesích. Jedna partyzánská jednotka měla ústředí u Stropešína. K partyzánům odcházeli občané, které pronásledovalo gestapo. Partyzáni přepadali vojenská auta, která převážela potraviny, zvířata nebo zbraně na frontu. Tak se stalo, že když měli sedláci z okolí Rouchovan přivést do obce Mohelna koně pro německou armádu, partyzáni začali střílet a koně se rozutekli, takže si Němci žádné koně neodvedli.

(Téměř na konci války odvedlo gestapo Rudolfa Kopečka ze Šemíkovic. Ten zachránil před gestapem svého příbuzného, hajného Držtičku z Čermákovic, který se skrýval po lesích a známých po celé 2 roky. Jednou ho před pronásledovateli ukryl R. Kopeček ze Šemíkovic do fůry jetele, kterou vezl z pole domů. Pronásledovanému lesníkovi také nosíval do lesa jídlo. Když hajného Drštičku gestapo chytilo, začalo zatýkání všech těch, kteří mu pomáhali přežít. Rudolf Kopeček byl mezi nimi. Z koncentračního tábora se už nevrátil. Šemíkovičtí občané mu po válce postavili pomník.)

S ústupem německých vojsk a posunováním fronty, která se blížila k našim hranicím, narůstaly sabotáže hlavně na železnicích, aby se znemožňovalo zásobování fronty.

V lednu roku 1944, kdy už byl vlastně osud Německa zpečetěn, a kdy už na Východě Rudá armáda osvobodila značnou část okupovaného území, podnikalo Hitlerovo Německo pro svou záchranu co mohlo. Dále byli mučeni a popravováni vlastenci. Spousta mladých lidí z okupovaných států musela nastupovat na nucené práce do Německa. Protektorátní ministr Emanuel Moravec „věnoval“ populační ročník 1924 Hitlerovi. Jen z tehdejšího malého okresu Moravské Budějovice odjelo na práce do Říše 1 500 dvacetiletých chlapců a děvčat.[9]

Všechny tyto události deprimovaly české obyvatelstvo, ale na druhé straně vyzývaly a burcovaly k odporu.

---

9 O totálně nasazených z Moravskobudějovicka se zmiňuje autorka v příběhu „Ročník 24“. (Sborník třebíčského Muzea Vysočiny, Naším krajem, „Abychom nezapomněli“, číslo 11 z roku 2005)

Leschingrova rodina a Marta v sudetských Svitavách

Obchod Karla Leschingra se přes válku velmi rozrostl. Jeho bratr Franc v roce 1939 náhle zemřel na rakovinu a Karl koupil od jeho ženy i jeho obchod. Postupně zbohatl tak, že vlastnil ve Svitavách dva domy.

Dcera Milky – Marta žila sice v bohaté a velké rodině, ale vlastně byla stále sama. Pozornost macechy byla obrácena vždycky na její vlastní děti. Marta neznala pochvalu, neznala pohlazení. Znala jen rozkazy. Martin otec, Karl Leschiger, se stal významným funkcionářem nacistické strany. Většinu času mimo svého zaměstnání věnoval schůzím strany a příkazům, které musel plnit. Jako bohatý obchodník stranu finančně podporoval. Jeho synové i dcery byli členy Hitlerjugend (Hitlerova mládež).

Marta byla hezké, milé a citlivé děvče. Byla zaměstnána v otcově podniku, který díky sortimentu zboží i v této době prosperoval. Ve svém obchodě prodával kromě šicích a psacích strojů, jízdních kol a dětských kočárků také motorky. Marta se zalíbila jednomu mladíkovi, se kterým se znala od malička. I jeho rodiče se znali s rodiči Marty. Navzdory válce se mladí zamilovali. Mladík byl vystudovaný stavební inženýr. Pocházel také ze smíšeného manželství. Jeho otec byl Němec, matka Italka. Martin snoubenec sloužil v německé armádě jako ženista. Měl za úkol na území Sovětského svazu vyhazovat mosty. O jedné dovolené v říjnu v roce 1942 se vzali. Martě bylo dvacet dva let. Potřebovala někoho, kdo by ji měl rád a pro koho by mohla žít. Na všech fotografiích z té doby má ve tváři smutný, zadumaný, až trpitelský výraz. Jako nevěsta měla dlouhé bílé šaty a závoj s vlečkou, kterou jí nesli mladší sourozenci. Její manžel hned po svatbě znovu odjel do Sovětského svazu. Občas dostal dovolenou, takže se stalo, že v roce 1945 v červnu čekala Marta rodinu. Ve stejné době očekávala své sedmé dítě i její nevlastní matka.

Během války ve Svitavách řádili někteří příslušníci NSDAP a posílali podezřelé nepřátele Říše do koncentračních táborů. Martin otec, Karl Leschinger, měl v NSDAP významnou funkci, ale do vězení nikdy nikoho neposlal, i když byl pod vlivem svého přítele, významného svitavského nacisty.

Na druhé straně Židy zachraňoval příslušník rodiny Schindlerů, pocházející také ze Svitav. [10]

Když se blížila ke Svitavám fronta, odcházely celé rodiny do lesů. Karl Leschinger se šesti dětmi, s těhotnou ženou a s dcerou Martou, které se také mělo brzy narodit dítě, se vydali do lesů nad Koclířov. Karlův přítel mu radil, aby v lesích postřílel celou rodinu i sebe, že by je Rusové stejně usmrtili. Všechno však dopadlo jinak.

Od konce dubna bylo slyšet střelbu. Němečtí vojáci nechtěli opustit město a kladli odpor sovětským vojákům ještě dlouho po vyhlášení německé kapitulace. Skrývali se v lesích a hledali možnost útěku na západ. Ten se podařil i Karlovu nacistickému příteli. Rudá armáda už osvobodila Svitavy, městem projížděly sovětské tanky a za nimi postupovala pěchota s koňskými povozy. Od konce války už uplynulo několik dní, ale Leschingrova rodina se stále skrývala v lese. Tam se Karlu Leschingrovi doneslo, že Rusové po něm pátrají. Vzpomněl si na radu svého přítele, ale nenašel odvahu, aby svou rodinu postřílel. Po strachuplném uvažování se rozhodl. Zašel v lese dál od rodiny mezi husté keře. Potom ženy uslyšely výstřel. Když se Karl nevracel, šly ho hledat. Ležel v houští mrtvý. Stalo se to 23. května 1945. V kapse kabátu měl dopis, kde se se všemi loučil a svým dětem radil, aby se nikdy nepouštěly do politiky, že je to špinavá věc. Prosil je za odpuštění a přál jim vše dobré.

Na dlouhé rozmýšlení neměly ženy čas. Se smutkem v srdci, ve strachu a s pláčem pohřbily svého živitele. Potom se nad ním všichni pomodlili.

Další noc už nehodlaly ženy s dětmi pobývat v lese a vydaly se do města. Místní členové revolučního výboru a sovětští vojáci dělali seznamy německých obyvatel, určených k vystěhování do Německa. Ve městě se v německých domech drancovalo, rabovalo a kradlo. Sovětší vojáci strkali Martě do břicha a s nikým se nemazlili. Marty se ujala jedna její známá, Rakušanka. Tam také Marta do týdne porodila syna.

Od svého muže neměla už delší dobu žádné zprávy. Nevěděla, jestli žije. Napsala tetě Anně i tetě Hedvice, že nemá kam jít. Hedvika jí oznámila,

10 Hrobka rodiny Schindlerovy se nachází na svitavském hřbitově. (Poznámka autorky.)

že může i se synem přijet k ní. Zdeptaná okolnostmi a s nejnutnějšími potřebami pro malého syna přijela Marta vlakem do Třebíče. Odtud ji odvezli do Račerovic, kam se Hedvika ještě před válkou provdala. Za nějaký čas po válce se jí ozval manžel. Když se vrátil ze sovětského zajetí, byla Marta nejšťastnější ve svém životě. Mohla zůstat v Československé republice, ale dala přednost své rodině. Říkala, že mateřskou lásku nepoznala a chce, aby syn měl oba rodiče.

Asi za půl roku se spolu s nevlastní matkou a jejími sedmi dětmi nechala vystěhovat do západního Německa. Usadili se v Bavorsku. Ze začátku měli bídu. Martin muž denně dojížděl do práce budovat rozbombardovaný Mnichov. Časem se jim narodil další syn. Marta se celé své velké české rodině omlouvala za utrpení, které Němci Čechům způsobili. Přitom sama byla obětí nezdravé nenávisti, násilí a nacionalizmu, který se zrodil v chorých mozcích několika nacistických zrůd. Ty potom zfanatizovaly celý německý národ a válečná mašinerie kosila na obou stranách miliony nevinných lidí po celé zeměkouli.

Sotva uplynuly čtyři roky po válce, nastala v Československé republice nová diktatura. Jakýkoliv osobní styk s rodinou Marty se nemohl uskutečnit, protože na kapitalistický Západ se dalo z lidově demokratického Československa velmi obtížně vycestovat. Po roce 1965 nastalo určité uvolnění, které bylo přerušeno hned za tři roky vpádem vojsk Varšavské smlouvy. Mezi Západním Německem a lidově demokratickými státy byla vybudována t.zv. železná opona a jakýkoliv styk s příslušníky Západu byl pro československé občany nebezpečný. Po roce 1989, kdy došlo k rozpadu Sovětského svazu a bylo možno svobodně cestovat, už Martiny tety - Hedvika a Anna nežily. Také Marta zestárla a její nemoc jí nedovolila navštívit svou vlast. Ale její rodiště, Svitavy, zřejmě přijeli navštívit její nevlastní bratři, protože v lesích nad Koclířovem u Svitav se začátkem devadesátých let objevil v místě, kde si vzal život jejich otec, železný kříž s nápisem:

ZWITTAU
Karl Leschinger
* 23.11.1893, † 23.5.1945
GOTT GEBE IHM
RUHE UND FRIEDEN

19. Kříž Karlu Leschingrovi v lesích nad Koclířovem.
Foto darovalo Okresní muzeum Svitavy.

Osud Hedviky a její rodiny

Musíme se vrátit na konec dvacátých let minulého století, kdy Hedvika ještě byla svobodná.

Celá přízeň se starala o její budoucnost. Vesnické tetky se snažily dohodit jí „dobrou partii" s hektary polí, ale Hedvika neměla zájem. To rozčilovalo bratra Vladimíra a ostře Hedvice domlouval, že on se chce také oženit. Hedvika se už rozmýšlela, že se bude ucházet o místo učitelky ručních prací, ale nevěděla v blízkém okolí o žádné, která se chystala do důchodu a ona by mohla po ní nastoupit. Chtěla se rozjet do Krumlova na školní inspektorát a bylo jí úplně jedno, kam by ji poslali. Ale starostlivá matka jí to rozmluvila. Jednou k nim přišla dohazovačka Válalová z Rouchovan. Ta jezdívala do Třebíče prodávat máslo a vejce.

„Mám pro vaši Hedvičku ženicha. Jmenuje se František Svoboda a je z Račerovic. To je kousek za Třebíčí. Byl legionářem a vrátil se až dva roky po válce. To by byla partie. Je to velký sedlák. Má ale třicet hektarů polí a les!" Na to zareagovala matka:

„Podívej se Hedvičko, bude ti už osumadvacet. Co myslíš? Jaký život bys měla jako učitelka? Budou tě přehazovat z místa na místo za mizerný plat, nebo budeš bez práce. Paní Válalová, řekněte mu, ať přijede v neděli do Rouchovan, aby ho Hedvička poznala."

„Vždyť za to nic nedáš, když ho poznáš," dodala k dceři.

Hedvice se chtělo křičet, kopat, protestovat, ale jako vždycky nedokázala matce odporovat a navzdory svému vnitřnímu přesvědčení stála bez hnutí a nic neříkala. Byla rozmrzelá z bratrovy domluvy a ze všech těch lidí, kteří to s ní „mysleli dobře". Proti své vůli přikývla.

A tak se stalo, že když Hedvika přišla v neděli z Rouchovan z kostela, čekal na ni s poručníkem, tavíkovickým strýcem, vyšší opálený muž se širokým kloboukem. Ten klobouk se Hedvice nelíbil a vůbec mu neseděl. To bylo první, čeho si všimla. Ani on se jí nelíbil. Nejraději by utekla, ale kam? V duchu ještě slyšela bratrovy výčitky, že ji nebude věčně živit a že se kvůli ní nemůže oženit. Tomu přizvukovalo domlouvání strýce a matčina slova, ať se konečně vdá. S nastávajícím ženichem se tedy domluvili, že se sejdou i příští neděli. Když Hedvika popravdě líčila svoje dojmy, řekla jí matka, ať ženichovi řekne, aby si koupil nový klobouk. A znovu ji přemlouvala.

„Ale když já k němu vůbec nic necítím. A také je o deset let starší." Skoro se divila, kde vzala tolik odvahy matce odporovat, když se jí nikdy nikdo neodvážil nic namítat.

„Děvče zlatý, láska je jenom v románech. Celý život jsou potom hlavně starosti. Jen mne poslechni! Až budeš mít děti, všechno bude jinak, uvidíš. Budeš tam svou paní. Nebudeš se muset zlobit s cizími dětmi ve škole."

„A to by mne zrovna bavilo," namítala Hedvika.

K přemlouvání se přidala i matčina sestra, teta Popelkova z Přešovic. Hedviku umluvily. Připadala si jako prodaná nevěsta. Chtělo se jí brečet, utéct a vzpomněla si na Anežku Pruškovu. Chápala ji a nabyla přesvědčení, že si tu tuberu vypěstovala ze vzdoru a zoufalství. Hedvika však jako vždycky nakonec poslechla matku, aby byla ona i bratr spokojeni. Svatba se konala 28. února 1928.

Ženichovi bylo už třicet osm let. Z první světové války se jako legionář vrátil až po dvacátém roce. Bojoval v Rusku. Přes území Ruska se však pro revoluci nemohli legionáři vracet. Proto vyplouvali až z Vladivostoku. Dostali se do Japonska, kde se zdrželi několik dní ve městě Nagasaki. Tam obdivovali bílé jeleny, kteří se procházeli po městě. Z Japonska pluli kolem Filipín Tichým oceánem. Mezi Indonézií a menšími ostrovy proplouvali směrem k Arábii Indickým oceánem. Když pluli přes rovník, museli projít ceremonií „křtu mořskou vodou". Při jedné mořské bouři narazila loď na skaliska a vážně se poškodila. Její oprava trvala tři měsíce. Když dopluli do Středozemního moře a konečně se vylodili v Terstu, bylo v Evropě už dva roky po válce.

20. Svatba Hedviky.
Z rodinného alba.

Hedvika na novém působišti

Brzy po svatbě si ženich svou nevěstu odvážel na svůj statek do Račerovic. Z vozu, kde si vezla výbavu, se loučila se svým rodným krajem. Na kopci před Rouchovanami si uvědomila, že už tu nikdy nebude chodit po polích ani do lesů. Dokonce si vybavila i obrázek z dětství, kdy s ní na pole chodíval i Nezvalův Slávek a pomáhal jí loupat řepný chrást a potom jí celou cestu do vsi ten těžký trakař vezl...

Koně klusali dál, minuli Stříťež a potom sjeli z kopce do Třebíče, aby se kolem zámku a židovského města znovu šplhali do kopce. Bylo už skoro tma, když dojeli do cíle cesty - Račerovic.

Ke svému muži Hedvika pociťovala velký odstup. Do svatby se spolu viděli pouze třikrát. Dělalo jí potíže tykat mu. Přijela do úplně nového neznámého prostředí, které jí mělo být domovem. Na statku žila a zatím i vládla mužova matka. Hedvika se seznamovala s ní i s celým hospodářstvím. Na novou hospodyni byla zvědavá i služka a kočí. Od tchyně si vyslechla, co všechno bude muset dělat a stíhat. Povinností hospodyně na statku bylo kromě vaření pro všechny dohlížet na chov drůbeže, vepřového dobytka a pomáhat při dojení krav. Každý týden měla péct chleba nejen pro vlastní rodinu, ale i pro rodinu své švagrové. Ta žila v Praze a tchyně posílala této své dceři do Prahy každý týden chleba. Samozřejmě bude také muset chodit na pole. Všechny práce Hedvika znala z domu, ale v této chvíli si při tom všem, co ji čekalo, připadala jako služka s povinnostmi pro dvě služky.

Nastal večer. V noci nemohla usnout. Cítila se jako by měla na prsou velký balvan. Vzpomněla si, co jí matka před odjezdem řekla:

„Co se ti bude zdát první noc, to se ti splní. Zapamatuj si to!“

Když se jí k ránu podařilo usnout, zdál se jí sen. Byla ve statku úplně sama. Všichni byli pryč a dům byl prázdný, jen hladový dobytek byl ve chlévech. Seděla na zídce u zahrady a plakala. U nohou jí ležel velký pes, bernardýn. Veselá z toho snu nebyla. Ale povinnosti jí nedovolovaly, aby na něj myslela. Po dvoře také nepobíhal žádný bernardýn, ale nějaký vesnický podvraťáček.

Všední dny ubíhaly v práci a do roka se jí narodila dcera. Neměla ani moc času, aby si mateřství užívala. Neměla čas na to, aby své miminko do kočárku vyparádila a chodila s ním aspoň o nedělích po vesnici, aby

se s ním pochlubila, jak to dělaly ostatní mladé matky. I když se snažila věnovat se hlavně dítěti, starostí o hospodářství ji nikdo nezbavil. Denně musela navařit pro všechny oběd a při sezonních pracích na poli, jako bylo okopávání řepy, žně a vybírání brambor, připravit všem sjednaným lidem desátku a svačinu. Často si říkávala, jak je nesprávné, že někdo vlastní tolik polí, že se na tom může udřít a jiný nemá nic, nebo jen málo a „bohatému" závidí. Co je to bohatství? Bohatství je zátěž. Málokdo z nemajetných si uvědomí, že každý majetek přináší jen starosti a nesvobodu. V duchu cítila, že to není spravedlivé. Každý by měl mít jen tolik, na co sám stačí. Ani netušila, že se jí její přání někdy splní a za jakou cenu.

Po celý rok se nedostala k tomu, aby matku v Šemíkovicích navštívila. Jen jí poslala fotografii své malé dcerky. A matka potom sdělovala dceři Anně do Svitav, jak lituje Hedvičku, že se hodně nadře, že je uštvaná a že to její miminko má chudou zavinovačku bez mašle na povijáně. V dopise matce Hedvika naznačila, že všechno leží na ní a že její muž je nejradši, když může vzít flintu a jít na čekanou.

Z historie račerovického statku. Bohatá nevěsta.

Celý statek, kam se Hedvika provdala, měl zajímavý původ, jenž sahal pravděpodobně do prvé poloviny devatenáctého století.

V blízké Třebíči, v překrásném zámku, sídlili bohatí Waldsteinové. Mladý zámecký pán rád ve svých lesích lovil zvěř a rád se na koni toulal po svém panství. Když jednou jel kolem lesa, uviděl na pastvišti stádo ovcí, které pásla mladá pastýřka. Přijel až k ní a byl přímo omráčen její krásou. Kupodivu pastýřka uměla i německy. Dal se s ní do řeči.

„Kdo tě naučil německy?"

„Otec. Bojoval ve válce a když se vrátil, naučil mne německy. A také jsem chodila do školy, pane."

„Ze které vesnice pocházíš?"

„Z Račerovic, pane, tam žiji se svým otcem. Matka mi už dávno zemřela."

Od té doby mladý šlechtic stále častěji jezdíval tam, kde právě krásná pastýřka pásla své ovečky. Ta o jeho návštěvách s nikým nemluvila, ani s otcem. Ze začátku bývala v rozpacích. Bylo neslýchané, aby se šlechtic bavil s nejchudší dívkou z vesnice, dcerou obecního pastýře. Ostýchala se před ním. Ale šlechtic se k ní choval s úctou. Přemlouval ji, aby si zašli chvilku do lesa. Vyprávěl jí o cizích krajích a o různých zvířatech, které žijí v Africe. Potom ji líbal a objímal. Neměla odvahu vzepřít se mu a odmítnout ho, když přece patřil k vrchnosti, na které byli jako bezzemci s otcem závislí. Nakonec si musela přiznat, že jí to nebylo nepříjemné. Věřila mu, když jí říkal, jak ji má rád. Potom za ní jezdil stále častěji. Jednou se jeho kůň něčeho polekal, splašil se a shodil pána ze hřbetu. Pán zůstal ležet na zemi. Pastýřka k němu přispěchala a pomohla mu vstát. Pán měl poraněnou nohu a kulhal. Podpírala ho a pomohla mu znovu sednout do sedla. Poděkoval jí a odjel. Když se za několik dní znovu objevil, přivezl jí jako dar šáteček. Měla z něj ohromnou radost. Uvázala si ho na krk, ale měla strach z lidí, aby se jí nevyptávali, od koho jej dostala. Proto přihnala ovce do vsi až za tmy. Když přišla do světnice, otec šáteček uviděl.

„Kde jsi ten šátek vzala?"

„Zámecký pán mi ho dal."

„Probůh děvče, nezapletla ses s ním nějak? Opovaž se!" a dívka otci řekla jen to, že pán spadnul z koně a za to, že mu pomohla, dostala ten šátek.

Celé léto pán navštěvoval les vedle pastviště a s pastýřkou trávili chvíle lásky. Pán si v duchu říkal, jak by byl šťastný, kdyby mohl mít tak krásnou ženu. Na konci léta shledala mladá pastýřka, že čeká dítě. Když to její otec zjistil, rozčílil se a donutil dceru, aby mu všechno řekla.

„Tak ty ses zahazovala s panáčkem ze zámku? Taková hanba! Byl jsem na tebe pyšný, mohla ses vdát za slušného chlapce, třeba chudého, ale kde je tvá čest? Kde je tvá hrdost? Jsme tak chudí když jsme dva a teď budeme muset živit ještě panského pancharta. No já to tomu panskýmu hejskovi vytmavím, ten na to nezapomene!"

„Ale tatínku, proboha, on není zlý, nechte ho! Ještě by vás zavřeli."

A tak se stalo, že několik dní chodil s dcerou pást ovce i její otec. Když se jednoho dne zámecký pán objevil, zastavil ho. Dcera se snažila zabránit otcově výbuchu. Ten však pěkně zostra mladému pánovi všechno přednesl. Když mladý zámecký pán potom doma sdělil, že bude otcem, strhnul se na zámku velký poprask. Nejvíc řádila matka. Paní hraběnka synovi pořádně vynadala, ale na druhé straně cítila, že jako šlechtična musí být spravedlivá a nějak se s dívkou, která nosí pod srdcem jejich potomka, levobočka, musí vyrovnat. Tak se stalo, že se nejchudší dívka z celé vesnice stala najednou nejbohatší nevěstou v celém kraji. Jako náhradu dostala totiž pro své dítě kusy polí v okolí Račerovic, které zubovitě vyčnívaly z panských lánů. Stala se vlastníkem 130 měřic polí a šesti měřic lesa. Bohatou nevěstu i s dítětem si vzal za ženu syn sedláka Svobody z Hroznatína. [11]

11 Ze stejného rodu Svobodů z Hroznatína pocházel i pozdější prezident Československé republiky generál Ludvík Svoboda (Poznámka autorky.)

Všední život

Když se Hedvika na statek provdala, byl její muž už pravděpodobně třetí generací Waldsteinova potomka. Některé vlastnosti svého muže v duchu Hedvika připisovala tomuto šlechtickému předkovi. Především jeho lásku k honitbě. Nejraději chodíval s flintou na čekanou, někdy bez ohledu na množství práce na statku. Starosti o něj často přenechával své ženě. Jeho touha po dobrodružném životě, na jaký si zvyknul jako legionář po dobu šesti let v první světové válce, v něm také zanechala svoje stopy. Ale pozdě bylo litovat. Hedvika se snažila aspoň trochu se povznést nad povinnosti všedního života. Vzpomněla si, jak ji pan řídící Nezval chválívali, že je výborná herečka, když s mládeží v Šemíkovicích nacvičoval divadelní hry. Pustila se tedy i v Račerovicích s ochotníky do nacvičování divadel.

Živou vzpomínku na Slávu Nezvala jí připomněla příhoda ve vlaku. Jednou jela do Brna se svou čtyřletou dcerkou. Tam se sešla s paní Nezvalovou a jejími přáteli. Ta byla ráda, že se setkala s Hedvikou. Svým známým ji představila jako nevěstu svého syna Slávka.

K malé dcerce Libušce časem přibyla ještě dcera Blanka a syn Jiří. Všední život utíkal rychle v nekonečné práci a starostech. Setkávání Hedvičiných sourozenců se odehrávala jen náhodně a obvykle jen jednou do roka. Všichni se zase sešli na matčině pohřbu v roce 1932. Jinak je spojovala už jen stručná písemná sdělení a blahopřání k Vánocům a Velikonocům. Dospělí na návštěvy zvláště v létě neměli čas a své strýce a tety navštěvovaly o prázdninách děti. O jedněch prázdninách ve válce všechny tři Hedvičiny děti přijely na kolech do Šemíkovic k tetě Žofii. Samozřejmě navštívily i strýce Vladimíra a hlavně strýce Frantíka, který byl dobrým vypravěčem věcí pravdivých i vymyšlených. I jeho žena měla děti ráda a uměla se s nimi dobře bavit. Proto k nim všechny chodily nejraději. Oni sami děti neměli a o to víc se věnovali ostatním. Račerovické děti však tehdy nejvíc přitahovala buclatá štěňátka, které zrovna měla jejich obrovitá fena – bernardýn Zora. Byly z nich u vytržení. A tak se stalo, že když ze Šemíkovic z prázdnin odjížděly, vezly si v tašce na kole jedno z nich. Kupodivu pejsek zdárně přežil těch 30 kilometrů jízdy. Cestou ho dvakrát nechaly proběhnout a nakrmily ho. Daly mu jméno Nero. Vyrůstal s nimi a byl nerozlučným

přítelem celé rodiny. Sám se naučil chytat potkany, kteří se přiživují na každém venkovském dvoře, kde je nějaké krmení. Bernardýn Nero se stal i němým svědkem osudu celého statku.

Když matka v Šemíkovicích vzpomíná...

Zatím Hedvičina matka teď sedávala v domě opuštěná, nemocná a přemýšlela o všech svých dětech, o všech starostech, které ji celý život tížily a nutily k neustálé práci a povinnostem: aby měla pro děvčata věno, jak získat z každého hektaru co nejvíc, aby mohli pěstovat víc dobytka, víc slepic, jak hleděli prodat každé vajíčko, jak jezdívala za první republiky na trh do Hostěradic a Miroslavi prodávat husy židovským rodinám, které tam žily. Jak často na jaře přikupovala housata, když svých měli málo, aby děvčata měla dost peřin do výbavy. Jak hleděla být ke všem dětem spravedlivá a všechny stejně podělit. A stejně se některé cítily ukřivděné. Hlavně zásluhou své ženy syn Frantík.

21. Syn Vladimír při orání s koňmi.

22. Syn František s hrabicovým žacím strojem a kravským potahem ve žních.

Matka si uvědomovala, jak je majetek pro život potřebný, ale přiznávala, že je současně velkým břemenem. Připadalo jí přímo hloupé, když si lidé záviděli. Poprvé v životě si přiznala, že udělala chybu, když Hedviku nutila vdát se na velký statek. Když se jednou bavila se sousedkami o tom, jak se její dcery mají, shodly se na tom, že nejlíp se má Maruška, protože ta je v nebi a Anna, protože se vdala do města.

Když matka viděla, jak je Hedvika nešťastná, při setkání s ní se jí omluvila. Ale osud se už nedal vzít zpět a rozvod nepřipadal v úvahu, když už tu bylo dítě, a stejně by Hedvika neměla kam jít. Víc než kdy jindy si matka přiznávala, že majetek lidi nedokáže spojovat, ani je nedělá šťastnějšími. Mnohem důležitější pro spokojený život v manželství je vzájemná úcta, láska, obětavost, schopnost dělat kompromisy a odpouštět si. Věci, bohatství a majetek nemají být cílem, ale jen prostředkem k životu.

Když v roce 1932 matka zemřela, bylo to naposled, kdy se všechny děti o jejím pohřbu na rouchovanském hřbitově sešly. Zemřela sjednotitelka rodu a na povrch vypluly staré rozmíšky mezi sourozenci. Ty však zahladila válka.

Po válce

Celý národ sledoval postup fronty na východě a ke konci války hlavně postup Rudé armády na našem území. Všichni se těšili na osvobození. V celé zemi sílily boje partyzánů i občanů proti Němcům. 5. května 1945 vypuklo v Praze povstání. Ve stejný den nacisté vypálili obec Javoříčko a zavraždili 38 obyvatel. Rudá armáda pokračovala v osvobozování území a od Drážďan postupovala na pomoc Praze. V noci na 6. května vyrostlo v Praze 1 600 barikád. 12. května bylo dokončeno osvobozování Československa Rudou armádou. Americká armáda, která už v dubnu 1945 vstoupila do západních Čech, osvobodila dne 6. května Plzeň. Podle válečných dohod však nesměla dál na východ postupovat. Po kapitulaci Německa byl 9. květen vyhlášen jako Den osvobození a definitivní konec války. Celý národ se z konce války radoval a sledoval každou novou zprávu československého rozhlasu. Několik týdnů v rozhlase četli seznamy pohřešovaných osob, které se nevrátily z koncentračních táborů.

10. května přiletěla do Prahy Vláda Národní fronty Čechů a Slováků a 16. května přiletěl z Anglie president Dr. Edvard Beneš. Předsedou vlády se stal Klement Gottwald.

17. 7. – 2. 8. 1945 proběhla v Postupimi konference SSSR, USA a Velké Británie, která pojednávala o poválečném uspořádání poměrů v Německu. Uznala spravedlivý požadavek přesídlení německých obyvatel z Polska, Československa a Maďarska. Tak jak museli v roce 1938 opustit svoje domovy všichni Češi z pohraničí a z území zabraného Říší, tak teď museli z těchto území odejít Němci. Postupně byly z Československa vystěhovány 3 miliony Němců.

Čas spěchal dál a přinášel nové události. Všichni se z konce války radovali. Až koncem června se konečně po čtyřletém věznění v různých německých koncentračních táborech vrátil domů do Šemíkovic syn Žofie, Oldřich.

23. Syn Žofie – Oldřich, (druhý zprava), s rodiči a bratry po návratu z koncentračního tábora koncem května v roce 1945.

S obavami však celá rodina sledovala zdravotní stav bratra Jaroslava. Ten žil se svou rodinou v Uherském Hradišti. Všichni věděli, že ztratil hlas. Jeho bratři i sestry, kteří žili na venkově, mu po celou válku posílali balíky s potravinami a přáním, aby se uzdravil. Jaroslav ve válce po velkém nachlazení onemocněl. Ani jemu se však nevyhnula rodinná choroba. Dostal krční tuberkulózu. Nepomohly balíky s masem a sádlem od sourozenců. Zanedlouho po válce zemřel a nechal po sobě čtrnáctiletého syna.

Měsíc po válce přijala Hedvika svou neteř Martu ze Svitav, o kterou se v jejím předškolním věku starala a cítila k ní mateřskou lásku. Marta si přivezla šestitýdenního synka Honzíka. V Račerovicích žila asi jeden rok. Když se dověděla, že se její muž vrací z ruského zajetí, odešla za ním do Německa.

Budování socializmu

3. ledna 1947 byl zahájen dvouletý hospodářský plán obnovy a výstavby národního hospodářství. 28. února 1948 byla dosavadní vláda přinucena k demisi. Po tomto puči se chopila moci komunistická strana s programem diktatury proletariátu. V prvé fázi došlo ke znárodnění všech podniků nad 50 zaměstnanců a v zemědělství k budování státních statků a družstev. To pokračovalo i v prvém pětiletém hospodářském plánu, který trval od roku 1949 do roku 1953.

V roce 1949 se provdala nejstarší Hedvičina dcera Libuše. Jejím manželem se stal račerovický rodák, absolvent zlínské Baťovy průmyslovky. Pocházel z velmi chudé rodiny. Jeho otec byl válečným invalidou z první světové války. Jeho syn byl nadšeným komunistou, který chtěl spravedlnost pro všechny lidi. Později se stal ředitelem nového třebíčského závodu, kde se vyráběly pletací stroje.

V těchto letech docházelo k násilné kolektivizaci zemědělství. Teoreticky měla vznikat družstva na základě přesvědčování. Častěji však docházelo k zastrašování, vyhrožování a věznění rolníků. Způsob obdělávání polí na větších celcích uznával jako výhodnější každý zemědělec. Ale lidé měli strach, zda se uživí, a nedůvěřovali funkcionářům - nezemědělcům, úředníkům ze závodů, kteří o zemědělské práci neměli ponětí a kteří chodili zemědělce přesvědčovat o výhodách družstevního hospodaření. Každý, kdo vlastnil víc jak 15 hektarů polí, byl nazván kulakem a byl označen za nepřítele lidu. Těmto „kulakům" předepisovali okresní zemědělští referenti nesplnitelné vysoké dodávky všech zemědělských produktů. Se žádnými pracemi jim nesměl nikdo pomáhat. Nesměli zaměstnávat žádné cizí pracovníky. Lidé z vesnice, kteří po celé roky u nich pracovali při sezonních polních pracích, jako bylo okopávání řepy, žně a sběr brambor, byli za to stíháni. Funkcionáři na obcích jim vyhrožovali, že jim odeberou potravinové lístky, nebo přijdou o práci. Za nesplnění dodávek byli soukromí zemědělci vězněni a posíláni do táborů nucených prací. Velmi často byli odsouzeni ke ztrátě veškerého majetku a k vystěhování celých rodin, nejčastěji do pohraničí. Cílem bylo získání jejich majetku zadarmo a zastrašování ostatních zemědělců, aby vstupovali do družstev.

Stejný osud - ztrátu majetku, potkal i manžele Svobodovy. Protože jim nikdo ze vsi nesměl pomáhat, zůstali na veškerou práci sami se synem Jiřím. Dcera Blanka byla zaměstnaná jako zdravotní sestra v jeslích v Jihlavě a provdaná dcera Liba už měla malou dcerku. Ty jim o nedělích jezdily do Račerovic pomáhat. Příliš vysoké předepsané povinné dodávky všech produktů však nebylo možné splnit. Za jejich nesplnění v roce 1951 museli manželé Svobodovi zaplatit padesát tisíc korun pokuty, což byla velká suma, a kromě toho byl hospodář ještě odsouzen na půl roku nucených prací. Bylo mu tehdy 62 let. Od dubna do konce září v roce 1952 byl nucen pracovat ve Žďáru nad Sázavou při výstavbě žďárských strojíren, pozdějšího Žďasu. Doma zatím všechnu dřinu musela zastat jeho žena se synem. Na jaře, když měl syn Jiří pouze s matkou osázet šest hektarů brambor, půjčil si na to od známého po domácku zhotovenou sázečku. O žních v roce 1952 si zase půjčil z traktorové stanice samovaz a pokosil všechno obilí. Sami s matkou potom všechny snopy postavili do panáků. Až vyschly, sváželi je přes týden ke stodole a o nedělích je mlátili za pomoci ostatních členů rodiny. Zrní, které bylo určeno na dodávku, sypali do stodoly s tím, že se před odvezením do výkupu napytluje. To, co bylo určeno na krmení, mělo zůstat ve stodole. Obilí určené na mletí na mouku – samozásobitelské dávky, vynesl Jiří na půdu. V půli srpna, když ještě nebyl svezený z polí oves, přišel plnomocník výkupu a požadoval po Jiřím, aby bylo všechno obilí z mlatu do večera odvezeno do výkupu. Když zjistil, že je ještě další na půdě, přinutil Jiřího, aby i toto, určené pro rodinu na jídlo, z půdy také snesl a odvezl na dodávku.

„Jste normální? Vždyť je to práce na tři dny pro dva chlapy, jen než se to napytluje. A čím budeme krmit dobytek, když to mám všechno odvézt? A co budeme my jíst? A také nevím, jestli budou mít v traktorce volný traktor na odvoz?"

„Neuposlechnutí je sabotáž! Zítra musí být obilí ve výkupu. Slyšels?"

To už Jiří nevydržel a strčil do moderního drába. Ten spadnul a potom odešel. Celou noc potom pytlovali s matkou vymlácené obilí. Příští den šel do traktorové stanice a chtěl, aby mu obilí odvezli. Traktor však nebyl hned ráno k dispozici. Obilí odvezli až odpoledne. Když se navečer Jiří vrátil z výkupu, obdržel povolávací rozkaz k nástupu na vojnu na příští

den. Tam byl také uveden seznam věcí, které měl mít s sebou a které musely být uloženy v dřevěném kufru. Povinnou výbavou každého brance byl v té době černý dřevěný vojenský kufr na osobní věci.

Jiřího matka byla právě na pastvě s dobytkem a on ani neměl dost času na to, aby jí to mohl hned oznámit. Jeho kamarád se nabídl, že jí všechno poví, aby si on zatím od někoho ve vsi vypůjčil černý kufr a také zařídil, aby se někdo od zítřka staral o dobytek a hlavně o koně, které by matka nezvládla, zvláště, když bude sama. Příštího dne, 28. srpna 1952, se v sedm hodin ráno musel hlásit na vojenské správě na zámku v Třebíči.

Hedvika tak zůstala na statku úplně sama. Když nakrmila dobytek, zoufalá klesla na dvoře na zídku zahrádky. K nohám si jí lehnul bernardýn Nero. Rozplakala se. Přitom si vzpomněla na sen, který se jí zdál první noc po svatbě, když sem přišla. Nervově se zhroutila. Odvezli ji do nemocnice. Nervově se zhroutila i dcera Blanka a také skončila v nemocnici. Dům zůstal prázdný. Dobytek jezdila každý den krmit dcera Liba s manželem, když přišli z práce. To trvalo víc než měsíc, do doby, než dobytek převzal pozdější státní statek.

Hedvičin syn Jiří byl zařazen k PTP oddílu (pracovní technický prapor) na Slovensko. Pro dobré chování dostal už na první Vánoce dovolenou. Doma našel všechno vyrabované. Dobytek byl vystěhovaný a nikde žádné krmení nebylo.

Na základě jednání z listopadu minulého roku, kdy okresní funkcionáři zjistili, že hospodář nezasil ozimy, protože všechno obilí musel syn Jiří hned po sklizni odvést, a že nesplnili ani další komodity ze stejného důvodu, hospodáře znovu zatkli a zavřeli v Plzni na Borech. 21. ledna 1953 přišla z Okresního národního výboru v Třebíči z trestní komise zpráva, která majitelům oznamovala propadnutí veškerého majetku kromě osobních svršků státu a zákaz pobytu v obci na dobu desíti let. Podepsán byl předseda trestní komise Robert Konečný.

Na statek neměl nikdo z nich přístup. Neměli kam jít. Přijala je tedy nejstarší dcera Libuše do dvoupokojového bytu v Třebíči, kde žila se svým manželem a s malou dcerkou. Jejího muže, funkcionáře komunistické strany nutili, aby se se svou kulackou ženou rozvedl. Naštěstí měl rozum a neudělal to.

Okresní národní výbor v Třebíči.

Zn. IX-071.2-6.11.1952. Dne 21. ledna 1953.

Manželé

František a Hedvika Svobodovi

v Račerovicích čp. 3

Trestní komise okresního národního výboru v Třebíči uznala dne 24. ledna 1953 na základě provedeného řízení takto právem:

František Svoboda, nar. 28. října 1888 v Račerovicích okres Třebíč, zaměstnáním zemědělec, bytem v Račerovicích čp. 3 je vinen přestupkem §u 39 zákona ze dne 12.7.1950, č. 88/50 Sb., kterého se dopustil tím, že nesplnil dodávkové úkoly v roce 1952 a to v bramborách nedodal 1080,135 kg olejnin, 659 Kg hovězího masa, 1,435 kg vepřového masa, 2.897 kusů vajec, 3.510 l mléka a dále neosel svá pole žitem ve stanovené lhůtě ve výměře cca 6 ha.

Odsuzuje se proto podle §u 39 cit. zákona s použitím §u 11, odst. 5 tr. zákona k trestu odnětí svobody v trvání 3 měsíců. manželka
Podle §u 21 tr. zák. propadá veškerý majetek, také majetek poněvadž byla spoluzodpovědná za plnění dodávkových úkolů v zemědělských produktech, hlavně v mléce a vejcích.

Majetek, který propadá sestává z budovy hospodářské s obytnou v Račerovicích čp. 3, půda, veškeré hospodářské nářadí, veškeré zvířectvo a dobytek včetně všech zásob.
Ze zabavení se vyjímají jen svršky a nejnutnější životní potřeby.

Podle §u 23 se vyslovuje zákaz pobytu v obvodu obce Račerovic na na dobu 10 let pro Františka Svobody a Hedviku Svobodovou.

O d ů v o d n ě n í .

Přestupek byl zjištěn úředním šetřením a doznáním.

Z tohoto nálezu můžete se během 15 dnů ode dne doručení tohoto nálezu odvolati u ONV v Třebíči ke KNV v Jihlavě.

Předseda trestní komise :

Paní Hedvika Svobodová,

R a č e r o v i c e čp. 3

24. Oznámení o propadnutí majetku a nuceném vystěhování.

V domě v Račerovicích zůstal jenom pes Nero. Ten se zdržoval před domem a čekal, až se nad ním někdo, kdo půjde kolem, smiluje a dá mu něco k snědku.

Po smrti Klementa Gottwalda se stal prezidentem Antonín Zápotocký. Ten vyhlásil dne 3. května 1953 amnestii a Hedvičin muž se z vězení vrátil. Po nějaké době se podařilo starým manželům najít v Třebíči v podnájmu byt. V únoru 1953 nařídil Okresní národní výbor v Třebíči, aby: „obec vydala majitelům všechny svršky, skříně, postele, peřiny, hrnce, šatstvo a veškerý bytový inventář, který se v usedlosti nachází. Rovněž tak má být naloženo s topivem. Také neměl ONV Třebíč námitek, aby jmenovaným byl vydán pes“. Podepsán byl referent pro vnitřní věci – Robert Konečný.

O k r e s n í n á r o d n í v ý b o r v T ř e b í č i

Telefon 10

Zn. III - 072. 3 - 27.2.1953. Dne 27. února 1953.

Místnímu národnímu výboru

v R a č e r o v i c í c h.

Žádáme Vás, abyste rodině Františka S v o b o d y , Račerovice čp.3, který byl odsouzen trestní komisí okresního národního výboru v Třebíči, vydaly všechny svršky, skříně, postele, peřiny, hrnce, šatstvo, a veškerý bytový inventář, který se v usedlosti nachází. Rovněž tak budiž naloženo s topivem / uhlí, dříví a pod./ Rovněž nemáme námitek, aby jmenovanému byl vydán pes.

Za správnost vyhotovení :

Referent pro vnitřní věci :
K o n e č n ý Robert v.r.

25. Oznámení o navrácení svršků a psa.

Když se syn Jiří vrátil po dvou letech ze Slovenska „z vojny“, hlásil se na okrese o práci. Aby ji mohl dostat, musel jít nejdříve na brigádu do uranových dolů. Přihlásil se tedy u jáchymovských dolů. Měl však štěstí, že v místě, kde měl nastoupit, panoval zmatek. Dali mu razítko, že se tam hlásil a poslali ho zpět. V Třebíči na okrese mu řekli, že když chce pracovat v místním závodě a chce dostat přidělený byt, tak musí nejdřív jít na jeden rok do ostravských dolů. Tak se i stalo. A protože byl zvyklý na těžkou práci, vydělal si tam slušné peníze. Po roce se vrátil, oženil se a při zaměstnání dálkově vystudoval strojní průmyslovku. Tímto způsobem se u mladých rolníků likvidovala láska k půdě, cit ke krajině, úcta k rodovým kořenům a tradicím, a také vazba k přírodě. Na to se ovšem přišlo až po letech.

Rodiče Jiřího si také našli práci a po nějakém čase si koupili družstevní byt. Otec chodil topit a matka byla zaměstnána jako kuchařka ve školní jídelně až do svých 75 let, kdy si zlámala ruku. Libovala si, jak je to pohodlné chodit do práce pouze na osm hodin, mít pravidelný příjem a nemuset se dřít na polích a u dobytka až do úpadu. Vůbec nelitovala ztráty majetku. Jeho navrácení se už nedožila. Zemřela 2. dubna 1989, ve svých 91 letech.

26. Pomník obětem 1. světové války před domem Františka Svobody v Račerovicích. Legionář F. Svoboda vlevo.

Rekapitulace osudů

Když po letech ve stáří Hedvika vzpomínala na všechno, co prožila, přemýšlela i o všech svých sourozencích a o úmrtích v celé rodině. Kladla si otázku, zda přeci jen všechna ta trápení nebyla trestem za účast matky i její na spiritistických seancích. Je samozřejmé, že úmrtnost na tuberkulózu byla v té době velmi vysoká, protože na ni neexistoval účinný lék. [12]

Kromě tuberkulózy se stalo v každé rodině jejích sourozenců nějaké neštěstí s dětmi.

Dcera Blanka nemohla mít děti pro nevhodný lékařský zákrok.

Sestra Žofie měla syna Oldřicha, který ve válce prožil čtyři roky v německých koncentračních táborech. Sama zemřela nedlouho po válce na rakovinu jater.

Syn nejstaršího bratra Vladimíra měl mentálně postiženého syna. Vladimírově dceři zemřela při banální operaci tříletá dcerka.

Sestry Milka a Marie zemřely v mladém věku na tuberkulózu.

Bratru Jaroslavovi zemřel synek ve dvou měsících a on sám zemřel na tuberkulózu ve svých 45 letech.

U bratra Františka nemohli mít děti.

U sestry Anny nemohli mít děti.

Jedna dcera bratra Bohumíra dostala ve čtrnácti letech epilepsii a druhé dceři se při porodu udusilo dítě pro omotanou pupeční šňůru kolem krčku.

Vzpomněla si i na Vítězslava Nezvala, který pěstoval spiritizmus. Dověděla se, že jeho syn Robert, který byl synem jeho milenky Olgy Jungové, spáchal v sedmnácti letech sebevraždu. Zastřelil se.

Co bylo příčinou všech těch neštěstí? Byla to náhoda? Byl to trest? Dospěla k názoru, že jsou neštěstí a trápení, které přináší doba, nebo za které lidé nemohou. Ale mnohem horší a trestuhodnější jsou trápení, které si způsobují lidé navzájem.

Konečně měla čas přemýšlet i o rozmarech osudů u račerovických předků. Nejchudší dívka z vesnice, pastýřka ovcí, se rázem stala majitelkou velkého

---

12 Očkování proti tuberkulóze bylo zavedeno až v polovině dvacátého století. Penicilín se začal v nemocnicích používat až po druhé světové válce.

statku. O tři generace později se majitelé téhož statku stali nejchudšími lidmi z obce, když přišli o všecko. Jsou to osudové paradoxy, které se nemohou svádět jen na dobu, ale za kterými stojí rozhodování lidí.

Nedovedla pochopit jednání své švagrové, manželky Františka, která se celý život cítila ukřivděná. Trápilo ji, že nejstarší bratr jejího muže Františka – Vladimír zdědil větší hospodářství s koňmi, zatímco Františk zdědil to menší a musí celý život jako potah používat krávy. Nemohli mít děti, takže žili sami dva. Vladimír měl dceru a syna. Přesto všechno se Františkova žena zapřísahala, že majetek, který mají, a peníze, které za celý život našetří, se nesmí vrátit do Severinovy rodiny. A tak se i stalo.

Léta utíkala. Ženu Františka postihlo velké neštěstí. Její muž nečekaně zemřel ještě před padesátkou na zápal plic. Po nějakém čase onemocněla i ona. Její neteř - Vladimírova dcera, která se mezitím provdala do Rouchovan, a sama měla dvě děti, jí nosila nákupy, protože v Šemíkovicích obchod nebyl. Několik roků se jí podle možnosti starala o domácnost a hodně jí pomáhala. Pomoc své neteře však její teta nikdy neocenila, ani když byla těžce nemocná a cítila, že se blíží její konec. Zatvrzele trvala na svém. Žádnou závěť nenapsala a nikomu nic neodkázala. Když zemřela, propadl její veškerý majetek státu. Dům se vším inventářem obec prodala neznámým zájemcům – chalupářům a všechny našetřené peníze jakoby nikdy nebyly – dostal stát.

A Hedvika si jen pomyslela: „I když majetek není zárukou šťastného života, v tomto případě by byl odměnou za službu, potěšením a hezkou vzpomínkou na zesnulou. Neboť na zemřelé máme vzpomínat vždy jen v dobrém."

Dodatek

Po smrti Vítězslava Nezvala v roce 1958 byla od roku 1961 každým pátým rokem v Třebíči pořádána literární akce „Nezvalova Třebíč." Na ní se vždy sešli významní i začínající spisovatelé, básníci a literární pracovníci, kteří vzpomínali na slavného básníka. Začínající spisovatelé zde měli možnost přečíst úryvky ze svých prací. Protože Hedvika pracovala ve školní jídelně, zmínila se jednou známé učitelce, že v dětství vedle slavného krajana žila. Od té doby dostávala vždy pozvánku na Nezvalovu Třebíč. Jednou ji publiku představil sám básník Jaroslav Seifert. Sešla se tam i se sestrou Vítězslava Nezvala, Vlastou, se kterou se v dětství kamarádila. Ta o ní také napsala článek do Literárních novin. Hedvika ji občas v Brně navštěvovala, stejně jako její rodiče. Od paní Nezvalové se dověděla, že se Sláva v Praze oženil. Vzal si svou hospodyni „Fáfinku", Františku Řepovou. V Třebíči se s ní také Hedvika seznámila. Od ní se dověděla, že „o Hedvice" Sláva často mluvil jako o své platonické, celoživotní, nedostižné a nenaplněné lásce. Ve své vzpomínkové knize „Z mého života" o ní napsal:
„Vidím také Hedviku, děvčátko s malým copánkem, které rostlo v mých snech na nevěstu, a jíž patřilo pak dlouhá léta mé srdce."
Slavný básník vůbec netušil, jaké drama po celý život Hedvika prožívala. Tu nejvíc mrzelo, že se pro dřinu nemohla věnovat vznešenějším ideálům.

Seznam fotografií:

Přebal: přední strana: Rouchovanská věž. Foto Petra Horáková.
Kaplička v Šemíkovicích, zadní strana. Foto Petra Horáková.

Obrázky v textu:

- Blahynka Milan a kolektiv, 1975 : Kam vkročí básník,
- Nezvalova Třebíč 1975.
- Buchvaldek Miroslav a kolektiv, 1986: Československé dějiny v datech.
- Dobové deníky: Pokrok, 1873, 1894 – 97, Listy ze západní Moravy, 1897, Jihozápadní Morava z let 1911 – 1917, Zájmy venkova, 1923, Okresní archiv Třebíč.
- Dvorský František, 1916: Vlastivěda moravská, Hrotovský okres.
- Fischerová – Nezvalová Vlasta, 1962: Kouzelná říše dětství Vítězslava Nezvala.
- Konvalina Jan, 1986: 500 let povýšení obce Rouchovany na městečko, vydal MNV Rouchovany.
- Kosmák Václav, : Vlastenecký projev, pronesený v Jevišovicích 17.9. 1871 na shromáždění lidu.
- Archiv města Jevišovic. Z písemností J. Kovárníka.
- Kriebel Otokar – Karásek Jan, 1925: Moravsko Krumlovsko a Hrotovsko, Vlastivědný sborník.
- Kronika městečka Rouchovan. Okresní archiv Třebíč.
- P.Nechvátal František : ústní sdělení o historii šemíkovické kapličky.
- Nezval Vítězslav, 1951: Z domoviny.
- Nezval Vítězslav, 1959: Z mého života.
- Nezval Vítězslav, 2012: Data o básníkovi na internetu.
- Vlastivědný sborník Od Horácka k Podyjí, ročníky 1923 – 1938.
- Výpisy z matriky narozených římsko-katolické farnosti Rouchovan, Státní archiv Brno.
- Výpisy z matriky zemřelých římsko-katolické farnosti Rouchovan, Státní archiv Brno.
- Vyprávění a vzpomínky členů někdejší velké rodiny Severinovy, z nichž už nikdo nežije, a některých jejich dětí: Žofie Veselé a jejího syna Oldřicha, Hedviky Svobodové a jejího syna Jiřího, (dosud žijícího), Anny Dostálové, Františka a Bohumíra – mého otce.

Obsah:

Jak kráčel čas naším krajem II.
Rouchovansko
Malá kronika nevšedních příběhů jednoho rodu

Milada Horáková

Vydal a vytiskl Tribun EU, s.r.o.
Cejl 892/32, 602 00 Brno

Grafická úprava Nikola Kalinová
Autoři fotografií uvedeni v textu

V Tribunu EU vydání první
Brno 2013

ISBN 978-80-263-0547-7

www.knihovnicka.cz